

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΜΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΜΠΟΚΟΓΙΑΝΝΗ

Η πρόσληψη της Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης από μαθητές του νηπιαγωγείου.
Πρόταση, εφαρμογή και αξιολόγηση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος.

ΑΘΗΝΑ, 2011-2012

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην

ΑΓΩΓΗ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

που απονέμει το Τμήμα Οικιακής Οικονομίας & Οικολογίας του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου.

Εγκρίθηκε την από την εξεταστική επιτροπή:

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΒΑΘΜΙΔΑ	ΥΠΟΓΡΑΦΗ
Ευαγγελία Γεωργιτσογιάννη	Αναπληρώτρια Καθηγήτρια	
Αλεξάνδρα Μουρίκη	Επίκουρη Καθηγήτρια	
Αικατερίνη Αντωνοπούλου	Επίκουρη Καθηγήτρια	

Στους γονείς μου

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα όσους με βοήθησαν στην υλοποίηση της διπλωματικής μου εργασίας. Αρχικά, τα τρία μέλη της επιτροπής μου την καθηγήτρια κ. Γεωργιτσογιάννη για τις καίριες παρατηρήσεις για την ολοκλήρωση της εργασίας, την κ. Μουρίκη για την ουσιαστική της βοήθεια και καθοδήγηση σε όλη τη διάρκεια της εργασίας μου και την κ. Αντωνοπούλου για την πολύτιμη συμβολή της στη διαμόρφωση του ερευνητικού μέρους.

Ακόμα θα ήθελα να ευχαριστήσω την Ανίνα Βαλκανά για τις συμβουλές της και την επαφή με το νηπιαγωγείο για την υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος. Την διευθύντρια του Ιδιωτικού νηπιαγωγείου (Dandolina) που μου έδωσε τη δυνατότητα να πραγματοποιήσω το εκπαιδευτικό μου πρόγραμμα. Όλα τα παιδιά του νηπιαγωγείου που αποτέλεσαν το δείγμα μου για το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και ιδιαίτερα τη νηπιαγωγό τους για την πολύτιμη βοήθεια και άψογη συνεργασία σε όλη τη διάρκεια. Την Κέλλυ Λινάρδου για τον δανεισμό βιβλίων από την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας. Την συμφοιτήτριά μου Ελεάννα Ρίτσου για την πλούσια βιβλιοθήκη της και για την ουσιαστική της συμβολή στην ολοκλήρωση της εργασίας. Την συμφοιτήτριά μου Ιωάννα Γράψα για την πολύτιμη βοήθεια στη δημιουργία των έργων, που συμμετέχουν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών μου για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Αγωγή και Πολιτισμός. Το θέμα της εργασίας μου αφορά στην πρόσληψη της Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης από μαθητές του νηπιαγωγείου. Πρόταση, εφαρμογή και αξιολόγηση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος. Αυτό που σταδιακά διαπιστώθηκε τόσο μέσα από το θεωρητικό πλαίσιο, όσο και μέσα από την εφαρμογή ενός εκπαιδευτικού προγράμματος, είναι πώς αξιολογούν οι μαθητές της τελευταίας τάξης ενός ιδιωτικού νηπιαγωγείου και η νηπιαγωγός τους μία εφαρμογή παρέμβασης με έργα Ελλήνων Σύγχρονων Καλλιτεχνών, που εμπεριέχουν γνωστικές έννοιες οι οποίες διδάσκονται στο νηπιαγωγείο. Τέλος, ως γενικότερος σχολιασμός μπορεί να διατυπωθεί ότι η Σύγχρονη Ελληνική Τέχνη δύναται να αποτελέσει ένα δημιουργικό μέσο, προκειμένου βασικές έννοιες των γνωστικών αντικειμένων να γίνουν αντικείμενο διδασκαλίας, σε μαθητές νηπιαγωγείου.

ABSTRACT

This dissertation was issued as part of my studies for a Masters Degree in Education and Culture. It examines the perception of Greek Contemporary Art by kindergarten students and consists of a proposal, application and evaluation of an educational programme. Through the theoretical framework as well as the application of an educational programme, it was gradually noted how students in their final kindergarten year and the teacher of a private educational institution evaluate an approach based on the work of Contemporary Greek Artists containing cognital notions taught in the kindergarten. Lastly, as a general comment, it can be stated that Greek Contemporary Art can be a creative means so that basic notions of the cognitive objects become teaching targets for kindergarten students.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Μάθηση	13
1.1. Εννοιολογικές διασαφήσεις	13
1.1.1. Τα κίνητρα της μάθησης	14
1.1.2. Η οργάνωση της μάθησης	15
1.2. Σκέψη και γλώσσα κατά τη νηπιακή ηλικία σύμφωνα με τον Jean Piaget	16
1.3. Οι απόψεις του Lev Vygotsky σχετικά με τη γνωστική ανάπτυξη του παιδιού	20
1.4 Οι εφαρμογές της θεωρίας του Piaget και του Vygotsky στη διδασκαλία	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η τέχνη στην εκπαιδευτική διαδικασία	24
2.1. Τέχνη και νοητική ανάπτυξη	24
2.2. Ο ρόλος του νηπιαγωγείου στη γνωστική ανάπτυξη του νηπίου	26
2.3. Τα στάδια της απεικονιστικής αναπαράστασης	28
2.4. Σκοπός της παρούσας έρευνας	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Σύγχρονη Ελληνική Τέχνη	33
3.1. Η Ελληνική Τέχνη στις αρχές του 20 ^{ου} αιώνα	33
3.2. Νέα Ελληνική Τέχνη	36
4.2.1. Κινήματα της Νέας Ελληνικής Τέχνης	40
3.3. Αναλυτικά βιογραφικά των καλλιτεχνών που συμμετέχουν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα (αλφαβητική σειρά)	47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Μέθοδος	61
4.1. Συμμετέχοντες	61
4.2. Ερευνητικά εργαλεία	61
4.2.1. Δομή της παρέμβασης	61
4.2.2. Ημιδομημένες συνεντεύξεις	66
4.3. Διαδικασία	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Αποτελέσματα	69
5.1. Αναλυτική παρουσίαση των δέκα συναντήσεων της παρέμβασης	69
5.1. 1 ^η Συνάντηση Τάκης Στεφάνου	69
5.2. 2 ^η Συνάντηση Γιάννης Γαϊτης	77
5.3. 3 ^η Συνάντηση Γιάννης Κουνέλλης	90
5.4. 4 ^η Συνάντηση Όπου Ζούνη	100
5.5. 5 ^η Συνάντηση Λουκάς Σαμαράς	107
5.6. 6 ^η Συνάντηση Stephen Antonakos	119
5.7. 7 ^η Συνάντηση Παύλος (Διονυσόπουλος)	129
5.8. 8 ^η Συνάντηση Αλέξης Ακριθάκης	141
5.9. 9 ^η Συνάντηση Βλάσης Κανιάρης	154
5.10. 10 ^η Συνάντηση Chryssa (Χρύσα Βαρδέα)	165
5.2. Αξιολόγηση της παρέμβασης	176
5.2.1. Η παρουσίαση της ενδέκατης συνάντησης	176
5.2.2. Η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού προγράμματος από την νηπιαγωγό της τάξης	178
5.2.3. Οι απαντήσεις της ερευνήτριας	182

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Σχολιασμός αποτελεσμάτων – Συμπεράσματα	186
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	192
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	198

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στόχος της μεταπτυχιακής εργασίας είναι να αποδειχθεί επαγωγικά πώς αξιολογούν οι μαθητές της τελευταίας τάξης ενός ιδιωτικού νηπιαγωγείου και η νηπιαγωγός τους, μία εφαρμογή παρέμβασης, ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα, με έργα Ελλήνων Σύγχρονων Καλλιτεχνών που εμπεριέχουν γνωστικές έννοιες. Αυτό που διαπιστώνεται σταδιακά και μέσα από τις συναντήσεις με τους μαθητές, είναι ότι η Σύγχρονη Ελληνική Τέχνη μπορεί να αποτελέσει το έναυσμα για να γίνουν κατανοητές γνωστικές έννοιες που εντάσσονται στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό του νηπιαγωγείου.

Αρχικά, στο **πρώτο κεφάλαιο**, παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο βάσει του οποίου διαμορφώθηκε η προσωπική αντίληψή μου για τη μάθηση μέσω της τέχνης. Παρατίθενται διάφορες απόψεις σχετικά με τον ορισμό της μάθησης και στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα κίνητρα και η οργάνωση της μάθησης κατά τον Mueller (1974). Έπειτα, παρουσιάζεται περιληπτικά η γνωστική ανάπτυξη του παιδιού κατά τον Piaget (1967) και τον Vygotsky (1978,1985,1993).

Στο **δεύτερο κεφάλαιο**, ακολουθεί η ενότητα όπου παρουσιάζεται το Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2011) ως μέσο γνωστικής ανάπτυξης του παιδιού και τα τέσσερα βασικά γνωστικά αντικείμενα τα οποία διδάσκονται, σύμφωνα με τον Οδηγό του Εκπαιδευτικού. Συγκεκριμένα, αυτά είναι: η γλώσσα, τα μαθηματικά, η μελέτη του περιβάλλοντος και η δημιουργική έκφραση. Στη συνέχεια, τονίζεται ο ρόλος της τέχνης ως μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας και παρουσιάζονται τα στάδια της απεικονιστικής αναπαράστασης, για να γίνει αντιληπτό πώς ζωγραφίζουν οι μαθητές του νηπιαγωγείου. Τέλος, αναλύεται διεξοδικά ο σκοπός της παρούσας έρευνας και το αντικείμενο μελέτης που προκύπτει από την εφαρμογή του εν λόγω εκπαιδευτικού προγράμματος.

Στο **τρίτο κεφάλαιο**, δίνεται ο ορισμός της Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης και γίνεται μια προσπάθεια καταγραφής των ρευμάτων που την αποτελούν και των κύριων χαρακτηριστικών τους. Στη συνέχεια, παρατίθενται αναλυτικά τα βιογραφικά του συνόλου των καλλιτεχνών, οι οποίοι συμμετέχουν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Ειδικότερα, δίνεται βαρύτητα αφενός στην εικαστική διαδρομή του καθενός, αφετέρου στους λόγους για τους οποίους επελέγη το εκάστοτε έργο, έχοντας ως γνώμονα τα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται στο νηπιαγωγείο.

Στο **τέταρτο κεφάλαιο**, παρουσιάζεται η μέθοδος βάσει της οποίας οργανώθηκε η παρέμβαση στο νηπιαγωγείο, με απώτερο σκοπό τη μελέτη του τρόπου με τον οποίο αξιολογούν οι μαθητές της τελευταίας τάξης του νηπιαγωγείου και η νηπιαγωγός το εκπαιδευτικό πρόγραμμα με έργα Ελλήνων Σύγχρονων Καλλιτεχνών, που εμπεριέχουν γνωστικές έννοιες, οι οποίες διδάσκονται στο νηπιαγωγείο. Αναφέρονται οι συμμετέχοντες, τα ερευνητικά εργαλεία (η δομή της παρέμβασης και οι ημιδομημένες συνεντεύξεις) και αναλυτικά η διαδικασία οργάνωσης της παρέμβασης.

Στη συνέχεια, στο **πέμπτο κεφάλαιο**, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της παρέμβασης στο νηπιαγωγείο. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα αφορούσε δέκα συναντήσεις, με δέκα έργα Ελλήνων Καλλιτεχνών και συγκεκριμένους στόχους οι οποίοι έπρεπε να γίνουν αντιληπτοί από τους μαθητές. Παρατίθενται αναλυτικά, απομαγνητοφωνημένες, όλες οι συναντήσεις που πραγματοποιήθηκαν στο νηπιαγωγείο, με τα τρία μέρη διάταξης: 1) ημιδομημένη συνέντευξη, 2) εικαστική δημιουργία και 3) παρουσίαση του προσωπικού έργου του κάθε παιδιού στην υπόλοιπη τάξη, επισημαίνοντας τα συμπεράσματα που προέκυπταν κάθε φορά. Έπειτα, ακολουθεί η αξιολόγηση της παρέμβασης από τα νήπια, όπως πραγματοποιήθηκε κατά την ενδέκατη συνάντηση, και από την νηπιαγωγό μέσα από ένα ερωτηματολόγιο ανοικτού τύπου. Το ίδιο ερωτηματολόγιο απαντήθηκε και από την ερευνήτρια, σε συσχέτιση με τις απαντήσεις της νηπιαγωγού.

Τέλος, στο **έκτο κεφάλαιο**, παρουσιάζονται τα τελικά συμπεράσματα, τα οποία προκύπτουν από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Παρατίθεται εκτεταμένα ο σχολιασμός των αποτελεσμάτων, συνδέοντας το θεωρητικό με το ερευνητικό πλαίσιο. Επισημαίνεται, ότι η συγκεκριμένη παρέμβαση τείνει να αποδείξει πως η Σύγχρονη Ελληνική Τέχνη *μπορεί* να ασκήσει ιδιαίτερη έλξη στα νήπια και πως θα μπορούσε να λειτουργήσει, σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, ως μαθησιακό μέσο των βασικών γνωστικών εννοιών, οι οποίες καλλιεργούνται στην εκπαιδευτική βαθμίδα του νηπιαγωγείου.

Η έρευνα, επομένως, δεν έχει χαρακτήρα ποσοτικό και δεν αποσκοπεί σε μετρήσεις, αλλά ποιοτικό και μετασχηματιζόμενο, καθώς ακολουθεί την αλλαγή των συνθηκών κατά ημέρα (διαφορετικές προσλήψεις των έργων και αντιδράσεις των μαθητών). Ως εκ τούτου, ο τρόπος υλοποίησης της κάθε συνάντησης, η κάθε συλλογική αλλά και ατομική επίδοση των μαθητών προσθέτουν στοιχεία και

διευρύνουν το πλαίσιο της έρευνας. Άλλωστε, το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα αποτελεί ένα σκελετό, ώστε να δίνεται στον εκάστοτε νηπιαγωγό ποικιλία επιλογών, για να προσφέρει με δημιουργικό τρόπο στους μαθητές του γνωστικές έννοιες.

Όσα προαναφέρθηκαν στοιχειοθετούν αφενός, τη δομή της εργασίας σε θεωρητικό πλαίσιο και αφετέρου, τη μεθοδολογία σύμφωνα με την οποία οργανώθηκαν και σχεδιάστηκαν οι δέκα συναντήσεις στο νηπιαγωγείο, με στόχο την ανάδειξη του τρόπου αξιολόγησης, εκ μέρους των μαθητών και της νηπιαγωγού, της παρέμβασης με έργα Ελλήνων Σύγχρονων Καλλιτεχνών, τα οποία εμπεριέχουν γνωστικές έννοιες που διδάσκονται στο νηπιαγωγείο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΜΑΘΗΣΗ

1.1. Εννοιολογικές διασαφήσεις

Σχετικά με τον όρο μάθηση έχουν διατυπωθεί αρκετοί ορισμοί, όμως κοινός παρανομαστής όλων είναι ότι η μάθηση σχετίζεται με την απόκτηση γνώσης, όπου είναι το αποτέλεσμα κάθε πνευματικής διαδικασίας για την κατανόηση της πραγματικότητας, είτε με τις αισθήσεις, είτε με τη λογική. Μάθηση σύμφωνα με το Mialaret (2008:21) είναι *«ο τρόπος και οι διαδικασίες, σύμφωνα με τις οποίες ένα υποκείμενο αποκτά μια δεξιότητα -μια θεωρητική ή πρακτική γνώση- που δεν είχε μέχρι τότε»*.

Σύμφωνα με το Μελανίτη (1973), μάθηση είναι το *«φαινόμενο το οποίο συμβαίνει εις τον εσωτερικόν βίον εκάστου κατά πάσαν προσπάθειάν αυτού συνεπαγομένην πρόσκτησιν νέας πείρας»*. Αντίστοιχα, σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει ο Gagne (1975), μάθηση είναι *«η διαδικασία που υποβοηθεί τους οργανισμούς να τροποποιήσουν ή να αλλάξουν τη συμπεριφορά τους σε ένα σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα και με ένα μάλλον μόνιμο τρόπο έτσι, ώστε η ίδια τροποποίηση ή αλλαγή να μη χρειαστεί να συμβεί ξανά σε κάθε νέα ανάλογη περίπτωση»*.

Η Μαριδάκη-Κασσωτάκη (2009:86) ορίζει τη μάθηση ως τη *«γνωστική διαδικασία που στηρίζεται στην επεξεργασία εξωγενών ή εσωγενών ερεθισμάτων και έχει ως αποτέλεσμα την τροποποίηση της συμπεριφοράς, η οποία έχει διάρκεια. Δεν αποτελούν μάθηση τα πρωτογενή αντανακλαστικά του ατόμου και οι αλλαγές συμπεριφοράς που οφείλονται στα ένστικτα»*.

Ορισμένοι συγγραφείς έχοντας ασχοληθεί με τη μάθηση, αντί να δώσουν έναν ορισμό γι' αυτήν, περιορίζονται στο να αναφέρουν μόνο τα σημεία εκείνα στα οποία συμφωνούν, λίγο ή πολύ, ως προς τα συστατικά στοιχεία που την αποτελούν. (Κασσωτάκης και Φλουρής 2006:19-20). Τα σπουδαιότερα σημεία είναι τα παρακάτω:

1. Η μάθηση είναι χαρακτηριστικό όχι μόνο των ανθρώπων, αλλά και άλλων ζωικών οργανισμών.

2. Η διαδικασία της μάθησης δεν είναι κάτι που μπορεί να παρατηρηθεί στην ολότητα άμεσα. Εκείνο που γίνεται αντιληπτό είναι το αποτέλεσμα της.
3. Η μάθηση διευκολύνεται, όταν επιτελείται κάτω από ορισμένες συνθήκες όπως π.χ. όταν ενισχύεται η επιθυμητή τροποποίηση της συμπεριφοράς, όταν δημιουργείται μία καλά οργανωμένη προβληματική κατάσταση, όταν υπάρχει η κατάλληλη ανατροφοδότηση και άλλα παρόμοια.
4. Η μάθηση επηρεάζεται από ορισμένους παράγοντες, οι οποίοι αφορούν τόσο στο υποκείμενο που μαθαίνει (ανάγκες, διαφέροντα, διαθέσεις του ατόμου), όσο και στην κατάσταση, μέσα στην οποία λαμβάνει χώρα (κατάλληλη οργάνωση των αρχικών ερεθισμάτων, δημιουργία προβληματικών καταστάσεων κλπ.). Το αποτέλεσμα, επίσης, το οποίο προκαλεί ορισμένη αντίδραση (π.χ. ευχαρίστηση, δυσαρέσκεια κλπ.) επηρεάζει την επανάληψή της.
5. Οι νευροφυσιολογικοί μηχανισμοί διαδραματίζουν, τέλος, σημαντικό ρόλο στη διαδικασία της μάθησης, αλλά αυτός δεν μας είναι με ακρίβεια γνωστός.

1.1.1. Τα κίνητρα της μάθησης

Σχετικά με τα κίνητρα της μάθησης υπάρχουν τρεις θεωρίες, σύμφωνα με τον Mueller (1974:191-216): η θεωρία της ζωτικής ορμής (*vitalism*), η θεωρία της συμπεριφοράς (*behaviorism*) και η θεωρία της αντιληπτικής ή μορφολογικής ψυχολογίας (*ψυχολογία του πεδίου: Field Psychology*). Οι υποστηρικτές της **πρώτης θεωρίας**, της ζωτικής ορμής, θεωρούν ότι το κέντρο του ανθρώπου είναι ο νους. Η επιτυχία ενός ανθρώπου ή η διάθεση για επιβίωση και επιτυχία είναι θέμα της δύναμης της θελήσεως του ατόμου. Η **δεύτερη θεωρία**, η θεωρία της συμπεριφοράς έχει υλιστικό υπόβαθρο και αντικρίζει τον άνθρωπο σαν μια πολύπλοκη μηχανή, η οποία εργάζεται ανάλογα με τις φυσικές δυνάμεις, που επενεργούν πάνω της. Όμως, αφήνει αναπάντητο το ερώτημα τι κινητοποιεί τη δημιουργική παραγωγή του νου. Τέλος, η **τρίτη θεωρία**, η θεωρία της αντιληπτικής ή μορφολογικής ψυχολογίας θεωρεί ότι η συμπεριφορά του κάθε ανθρώπου χωριστά επηρεάζεται και συγχρόνως επηρεάζεται από τα στοιχεία και τα γεγονότα του «πεδίου» μέσα στο οποίο συμπεριφέρεται και ενεργεί.

1.1.2. Η οργάνωση της μάθησης

Σύμφωνα με τον Mueller (1974:222), κάθε διδακτικό σύστημα διακρίνεται σε τρεις τομείς: *Αρχικά*, υπάρχουν οι διδακτικοί αντικειμενικοί σκοποί. Τα συστατικά στοιχεία των διδακτικών αντικειμενικών σκοπών μπορεί να είναι γενικά ή συγκεκριμένα. Αυτό εξαρτάται από τις οδηγίες, τις οποίες ο μαθητής πρέπει να ακολουθήσει, για να φτάσει τον αντικειμενικό του σκοπό. Η μάθηση και φυσικά η διδασκαλία, που προηγείται, δεν στηρίζονται πάντοτε στους διδακτικούς αντικειμενικούς στόχους.

Δεύτερον, υπάρχουν οι διδακτικές δραστηριότητες. Κάθε παιδί βρίσκεται σε διαφορετικό στάδιο ετοιμότητας για τη μάθηση. Σχετικά με τη διαφοροποίηση που υπάρχει στη γνωστική ικανότητα του κάθε παιδιού, οι έρευνες όπως καταγράφονται από τον Wrightstone (1969) έχουν αποδείξει ότι τα παιδιά:

- μεγαλώνουν και μαθαίνουν με διαφορετική ταχύτητα και με ατομικό ρυθμό,
- μαθαίνουν συνεχώς,
- μπορούν να μάθουν τέλεια μια περιοχή γνώσεων και ατελώς κάποια άλλη,
- σε κάθε δεδομένο επίπεδο διαφέρουν στην ικανότητα και στις επιδιώξεις, και
- ωριμάζουν από το ένα πεδίο στο άλλο φυσιολογικά, διανοητικά και εκπαιδευτικά.

Επομένως η διδασκαλία γενικά διακρίνεται σε δυο είδη στη διδασκαλία με την οποία ο δάσκαλος προσφέρει τη νέα εμπειρία ή δείχνει στο παιδί τι πρέπει να κάνει και στη διδασκαλία που αποτελεί ατομική αναζήτηση και προσωπική έρευνα για το παιδί.

Τέλος, υπάρχει η αξιολόγηση της πραγμάτωσης. Ο στόχος της είναι ο κάθε άνθρωπος να μάθει περισσότερα πράγματα για τον εαυτό του ή τους άλλους: ποιοι είμαστε, τι θέλουμε, πως μαθαίνουμε, τι μαθαίνουμε κ.τ.ό.

1.2. Σκέψη και γλώσσα κατά τη νηπιακή ηλικία σύμφωνα με τον Jean Piaget

Ως «γνωστική ικανότητα» του παιδιού ορίζεται η ικανότητά του να αναγνωρίζει πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις. Μεγάλο μέρος της Ψυχοκινητικής Επιστήμης και της έρευνας σχετικά με τη γνωστική ανάπτυξη του παιδιού βασίζεται στις απόψεις και αναπτυξιακές θεωρίες του Ελβετού ψυχολόγου Jean Piaget (1896-1980).

Ο Piaget (1967) δεν ασχολήθηκε εκτενώς με τη μάθηση. Επεδίωξε, κυρίως, να ερμηνεύσει τον τρόπο με τον οποίο το άτομο αναπτύσσεται νοητικά και αντιλαμβάνεται προοδευτικά τον κόσμο. Επίσης, ασχολήθηκε με τη μελέτη των γνωστικών αλλαγών που λαμβάνουν χώρα κατά τη μετάβασή του από τη μια φάση της ζωής στην άλλη (Κασσωτάκης και Φλουρή, 2006:102). «Νοητική ανάπτυξη» κατά τον Piaget (1967) σημαίνει απόκτηση νέων γνωστικών ικανοτήτων που δεν υπήρχαν πριν. Η απόκτηση των ικανοτήτων αυτών δεν γίνεται με την ποσοτική αύξηση προηγούμενων δεξιοτήτων, αλλά με την ποιοτική αλλαγή της δομής της σκέψης (Elkin 1974· Φλουρή 1984).

Στη γνωστική ανάπτυξη συμμετέχουν δυο διαδικασίες: η *αφομοίωση* και η *συμμόρφωση*, οι οποίες αφορούν από κοινού την προσαρμογή του οργανισμού στο περιβάλλον. Όσο περισσότερο αφομοιώνει και προσαρμόζεται, τόσο περισσότερο καταφέρνει να αποδεσμεύεται από τις διαδικασίες της αντίληψης και της σκέψης. Σύμφωνα με αυτά «*η γνωστική ανάπτυξη σηματοδοτεί το πέρασμα από την εμπιστοσύνη του ατόμου σε σχέση με αυτό που αντιλαμβάνεται, στην εμπιστοσύνη και την αποδοχή των κανόνων*» (Piaget, 1967).

Ο Piaget (1967) διέκρινε τέσσερα διαφορετικά στάδια της γνωστικής ανάπτυξης. Πίστευε ότι όλα τα παιδιά κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης τους διανύουν με την ίδια σειρά τα στάδια αυτά, αλλά με διαφορετικό ρυθμό. Ακολουθούν τα στάδια με σύντομη περιγραφή του καθενός και ιδιαίτερη έμφαση στην προσυλλογιστική περίοδο, καθώς το δείγμα που συμμετέχει στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα ανήκει στην ηλικία 5 με 6 χρονών:

Αισθησιοκινητική περίοδος (από τη γέννηση ως το 2ο έτος)

Η πρώτη περίοδος, η αισθησιοκινητική, διαιρείται κατά τον Feldman (2009:199) σε έξι επιμέρους στάδια:

1. Τα απλά αντανακλαστικά (πρώτος μήνας): τα οποία καθορίζουν τις σχέσεις του παιδιού με το περιβάλλον του, για παράδειγμα το αντανακλαστικό του θηλασμού ωθεί το βρέφος να πιπιλίζει κάθε αντικείμενο.

2. Οι πρώτες συνήθειες και οι πρωτογενείς κυκλικές αντιδράσεις (1-4 μήνες): το βρέφος συνδυάζει μεταξύ τους τις μεμονωμένες δράσεις και τις εντάσσει σε ολοκληρωμένες δραστηριότητες, για παράδειγμα πιάνει ένα αντικείμενο και το βάζει στο στόμα του.

3. Οι δευτερογενείς κυκλικές αντιδράσεις (4-8 μήνες): το βρέφος αρχίζει να επενεργεί στον εξωτερικό κόσμο, για παράδειγμα κουνάει την κουδουνίστρα με διαφορετικούς τρόπους για να αντιληφθεί πως αλλάζει ο ήχος.

4. Ο συντονισμός δευτερογενών κυκλικών αντιδράσεων (8-12 μήνες): το βρέφος συντονίζει μεταξύ τους διάφορα σχήματα (σχήμα είναι η οργανωμένη δομή αισθησιοκινητικής λειτουργικότητας) για να δημιουργήσει μια δράση, για παράδειγμα μπορεί πλέον να αφήσει ένα αντικείμενο για να πιάσει ένα άλλο που είναι κρυμμένο από κάτω.

5. Οι τριτογενείς κυκλικές αντιδράσεις (12-18 μήνες): το βρέφος επαναλαμβάνει δράσεις για να παρατηρεί τις επιπτώσεις που έχουν, για παράδειγμα ρίχνει κατά επανάληψη ένα παιχνίδι στο πάτωμα από διαφορετική θέση κάθε φορά παρατηρώντας να δει που πέφτει.

6. Η αφετηρία της σκέψης (18 μήνες-2 έτη): το παιδί είναι σε θέση να φανταστεί που μπορεί να είναι ένα αντικείμενο που δεν βλέπει, για παράδειγμα όταν μια μπάλα κυλήσει κάτω από ένα έπιπλο μπορεί να υπολογίσει με ακρίβεια το σημείο στο οποίο θα επανεμφανιστεί.

Προσυλλογιστική περίοδος (3ο ως 6ο έτος),

Η περίοδος που μας ενδιαφέρει στη συγκεκριμένη έρευνα είναι η δεύτερη δηλαδή η προσυλλογιστική περίοδος (3ο ως 6 έτος), η οποία αποτελείται από δυο

επιμέρους περιόδους: την **προεγνωστική σκέψη** (3ο και 4ο έτος) και τη **διαισθητική σκέψη** (5ο και 6ο έτος).

Όσον αφορά την πρώτη περίοδο, την **προεγνωστική σκέψη**, το νήπιο συγκρινόμενο με το βρέφος παρουσιάζει εμφανή νοητική υπεροχή, καθώς έχει ξεπεράσει την «ηλικία του χιμπατζή». Πλέον έχει εισέλθει στην περίοδο της συμβολικής - παραστατικής λειτουργίας και λογικής διανόησης. Όμως συγκρινόμενο το νήπιο με παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας επισημαίνονται σημαντικές νοητικές ατέλειες (Παρασκευόπουλος, 1985:33-41· Κασσωτάκης και Φλουρής, 2006: 109-115):

1. Το λεξιλόγιο του παιδιού στη φάση αυτή είναι φτωχό και εμπλουτίζεται σταδιακά. Το νήπιο χρησιμοποιεί προέννοιες που είναι οι πρώτες αφελείς σημασίες που αποδίδει στις λέξεις που χρησιμοποιεί. Οι ατελείς αυτές σημασίες είναι συνήθως συγκεκριμένοι, αντιληπτικοί σχηματισμοί και αυθαίρετες γενικεύσεις. Για παράδειγμα με τη λέξη «μπαμπάς» μπορεί να εννοεί τον πατέρα και καθετί που κατά την άποψη του παιδιού σχετίζεται με τον πατέρα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το νήπιο δεν έχει ακόμα συνειδητοποιήσει ότι τα αντικείμενα ανήκουν σε κατηγορίες και ότι κάθε κατηγορία έχει μέλη. Δεν έχει οργανώσει ακόμη στη σκέψη του τα αντικείμενα σε ομάδες που διαφέρουν μεταξύ τους και δεν έχει συνειδητοποιήσει ακόμη ότι τα αντικείμενα που ανήκουν στην ίδια ομάδα, παράλληλα με τα κοινά χαρακτηριστικά, έχουν και διαφορετικά χαρακτηριστικά που τα κάνουν ξεχωριστές ατομικές περιπτώσεις.

2. Οι συλλογισμοί του νηπίου είναι μεταγωγικοί δηλαδή από το μερικό προς το μερικό χωρίς επαρκή λογικό σύνδεσμο. Δεν είναι επαγωγικοί δηλαδή από το μερικό προς το γενικό και ούτε παραγωγικοί δηλαδή από το γενικό στο μερικό. Ο μεταγωγικός συλλογισμός έχει την εξής μορφή: «Αν το Α είναι το ίδιο με το Β ως προς ένα χαρακτηριστικό, τότε το Α πρέπει να είναι το ίδιο με το Β ως προς όλα τα χαρακτηριστικά».

3. Η σκέψη του νηπίου είναι εγωκεντρική και πρόκειται για μια γνωστική αδυναμία που αντιλαμβάνεται τα πάντα με βάση τα προσωπικά του βιώματα. Κέντρο του κόσμου για το νήπιο είναι ο εαυτός του. Υπάρχουν κατά τον Piaget (1967) δυο είδη εγωκεντρισμού: ο *άμεσος*, κατά τον οποίο τα πάντα υποτάσσονται στη θέληση και επιθυμία του ατόμου και ο *έμμεσος*, κατά τον οποίο τα εξωτερικά φαινόμενα

ερμηνεύονται με βάση τις εμπειρίες και τα βιώματά του. Ο εγωκεντρισμός υποχωρεί σιγά-σιγά και τη θέση του παίρνει η αντικειμενική αντιμετώπιση του κόσμου.

4. Η σκέψη του νηπίου επικεντρώνεται σε μια μόνο διάσταση ή σε ένα μόνο χαρακτηριστικό των πραγμάτων ή των γεγονότων κάθε φορά. Το παιδί προσκολλάται στη στατική άποψη της πραγματικότητας. Δεν μπορεί να αναπαραστήσει ένα σύνθετο γεγονός ή αντικείμενο, συσχετίζοντας τα μέρη του με το όλο. Άλλοτε συγκεντρώνει την προσοχή του σε επιμέρους στατικά στοιχεία και άλλοτε αντιμετωπίζει το γεγονός σαν ένα αδιαφοροποίητο σύνολο. Γι' αυτό στην ηλικία αυτή αδυνατεί να συλλάβει μαθηματικές έννοιες όπως ο όγκος, το βάρος κλπ. Η γνωστική αυτή αδυναμία λέγεται συγκρητισμός.

5. Η σκέψη του νηπίου δεν έχει αναστρεψιμότητα. Δεν μπορεί να αντιληφθεί ότι κάθε ενέργεια έχει και την αντίθετή της, την ενέργεια που την ακυρώνει, ότι κάθε ενέργεια εξισορροπείται από μια άλλη. Δεν μπορεί π.χ. να καταλάβει ότι, αν $A+B=G$, τότε και $G-B=A$. Η σκέψη του προχωρεί μόνο προς μια κατεύθυνση.

Κατά τη διάρκεια της **διαισθητικής περιόδου** (5ο ως 6ο έτος) το νήπιο αρχίζει να συμπεριφέρεται κατά τρόπο λογικό, όπως τα μεγαλύτερα παιδιά και οι ενήλικοι, αλλά δεν μπορεί ακόμη να δώσει πλήρη απολογισμό της πορείας που ακολουθεί κάθε φορά για να βρει τη σωστή λύση. Τρεις βασικές λειτουργίες εμφανίζονται: (Παρασκευόπουλος, 1985:41-42):

1. Η ικανότητα του παιδιού να σχηματίζει λογικές κατηγορίες, δηλαδή μπορεί να ταξινομεί αντικείμενα με βάση κάποια ομοιότητά τους. Ακόμη όμως, στις ταξινομήσεις του χρησιμοποιεί μία μόνο διάσταση.

2. Η ικανότητα του παιδιού να διακρίνει σχέσεις ομοιότητας και διαφοράς σε πρόσωπα και αντικείμενα.

3. Η ικανότητα του παιδιού να χειρίζεται αριθμητικές έννοιες και να παράγει ένα άθροισμα διαφορετικών πραγμάτων.

Συγκεκριμένη σκέψη (7ο ως 11ο έτος)

Ακολουθεί η περίοδος της Συγκεκριμένης Σκέψης (7ο ως 11ο έτος) κατά την οποία το παιδί ταξινομεί τα αντικείμενα σε κατηγορίες και κατανοεί τις σχέσεις

μεταξύ τους. Δεν μπορεί όμως να σχηματίσει κατηγορίες ως αφηρημένες οντότητες. Κύρια γνωστικά επιτεύγματα είναι τα εξής (Παρασκευόπουλος, 1985:42):

1. Η αποκέντρωση της αντίληψης και εστίαση της προσοχής σε περισσότερα του ενός χαρακτηριστικά του προβλήματος συγχρόνως. 2. Το παιδί αποκτά την έννοια της διατήρησης φυσικών μεγεθών, όπως μήκους, ποσότητας, βάρους. 3. Το παιδί αρχίζει και αντιλαμβάνεται τις αλλαγές στα πράγματα και τις καταστάσεις όχι μόνο στη στατική τους μορφή δηλαδή την αρχή και το τέλος, αλλά καθ' όλη τη δυναμική ακολουθία. 4. Η σκέψη γίνεται αναστρέψιμη δηλαδή είναι ικανή να κατανοήσει ότι το αποτέλεσμα μιας πράξης μπορεί να αναιρεθεί από μια επόμενη πράξη.

Αφαιρετική σκέψη (12ο και άνω)

Η τελευταία περίοδος ανάπτυξης της νόησης κατά τον Piaget (1967) είναι η αφαιρετική σκέψη. Ο Παρασκευόπουλος (1985:90) επισημαίνει ως κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα τα εξής:

1. Το παιδί διαπιστώνει ότι οι τάξεις δεν είναι μόνο ομάδες συγκεκριμένων αντικειμένων, αλλά μπορούν να κατανοηθούν και να υποστούν επεξεργασία στη σκέψη ως αφηρημένες οντότητες. 2. Το παιδί μπορεί να σκεφτεί διάφορες εναλλακτικές λύσεις και ερμηνείες για το ίδιο φαινόμενο. 3. Χειρίζεται λογικές προτάσεις - υποθέσεις που μπορεί να είναι αντίθετες προς την πραγματικότητα. 4. Χειρίζεται σύμβολα που μπορεί να μην ανταποκρίνονται σε προσωπικές εμπειρίες, αλλά σε αφηρημένο περιεχόμενο. 5. Κατανοεί την έννοια της μεταφοράς. 6. Προβαίνει σε λογικές πράξεις με σύμβολα.

1.3. Οι απόψεις του Lev Vygotsky σχετικά με τη γνωστική ανάπτυξη του παιδιού

Ο Piaget (1967) ενδιαφερόταν κυρίως για τη φύση των αλλαγών που συμβαίνουν στο παιδί καθώς αυτό μεγαλώνει, και οι οποίες συμβάλλουν στην ανάπτυξη της σκέψης και της γνώσης. Ενδιαφερόταν να μάθει τον τρόπο με τον οποίο το παιδί χειρίζεται συγκεκριμένες και διαφορετικές μεταξύ τους πληροφορίες, που προσλαμβάνει μέσω των αισθητηρίων οργάνων και οι οποίες διαφέρουν από τις ήδη υπάρχουσες. Για το σκοπό αυτό, παρατήρησε τον τρόπο αντίληψης συγκεκριμένων

καταστάσεων από τα παιδιά, καθώς και τη διαδικασία μετατροπής του νέου ερεθίσματος σε πραγματική εμπειρία, με τη βοήθεια της σκέψης και της γνώσης.

Ενώ ο Piaget (1967) εστιάζει το ενδιαφέρον του στην ατομική επίδοση του παιδιού, ο Ρώσος ψυχολόγος Lev Vygotsky (1896-1934) δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην κοινωνική και πολιτισμική πλευρά της ανάπτυξης και της μάθησης. Ο Vygotsky (1985) θεωρεί το παιδί ως μαθητευόμενο, που διδάσκεται γνωστικές στρατηγικές και άλλες δεξιότητες από τους ενήλικες και συνομήλικούς του μέντορες, οι οποίοι όχι μόνο επιδεικνύουν νέους τρόπους επίλυσης προβλημάτων, αλλά επίσης προσφέρουν βοήθεια, οδηγίες και κίνητρα. Επομένως, η γνωστική ανάπτυξη εξαρτάται από τη συναναστροφή του παιδιού με τους άλλους.

Ο Vygotsky (1985) υποστηρίζει ότι οι γνωστικές ικανότητες του παιδιού αυξάνουν, όταν το παιδί εκτίθεται σε πληροφορίες που είναι αρκετά άγνωστες για να είναι ενδιαφέρουσες, αλλά όχι υπερβολικά δύσκολες να τις αντιμετωπίσει. Αυτό το ονομάζει **ζώνη εγγύτερης ανάπτυξης** (zone of proximal development- ZPD) και ορίζεται ως «...η απόσταση ανάμεσα στο πραγματικό αναπτυξιακό επίπεδο του παιδιού, όπως προσδιορίζεται από την ανεξάρτητη λύση προβλημάτων, και στο ανώτερο επίπεδο την «εν δυνάμει» ανάπτυξης, όπως προσδιορίζεται από τη λύση προβλημάτων υπό την καθοδήγηση ενηλίκων ή σε συνεργασία με πιο ικανούς συνομηλίκους» (Vygotsky, 1978:86). Δηλαδή, όταν προσφερθεί η κατάλληλη καθοδήγηση (παροχή στήριξης), μέσα στη ζώνη εγγύτερης ανάπτυξης, το παιδί μπορεί να κατανοήσει και να λύσει περισσότερα προβλήματα αλλά και να ενισχυθεί η συνολική γνωστική του ανάπτυξη.

Ο Vygotsky (1993) απέρριψε τις προηγούμενες θέσεις για τη σχέση ανάπτυξης και μάθησης και υποστήριξε ότι «το βασικό χαρακτηριστικό της υπόθεσής μας είναι ότι οι αναπτυξιακές διεργασίες δε συμπίπτουν με τις μαθησιακές. Μάλλον η αναπτυξιακή διεργασία ακολουθεί τη μαθησιακή. Η ακολουθία αυτή καταλήγει, στη συνέχεια, σε ζώνες επικείμενης ανάπτυξης... Ένα δεύτερο ουσιαστικό χαρακτηριστικό της υπόθεσής μας είναι ότι, αν η μάθηση συνδέεται άμεσα με την πορεία της ανάπτυξης του παιδιού, οι δυο αυτές λειτουργίες δεν εμφανίζονται ποτέ με τον ίδιο τρόπο ή εκ παραλλήλου. Η ανάπτυξη των παιδιών δεν ακολουθεί ποτέ τη σχολική μάθηση με τον τρόπο με τον οποίο μια σκιά ακολουθεί το αντικείμενο που τη δημιουργεί».

Επομένως, σύμφωνα με τον Piaget (1967), το παιδί κατά την προεγνωστική περίοδο αναπτύσσει τη συμβολική λειτουργία, μια ποιοτική αλλαγή στον τρόπο σκέψης που αποτελεί το θεμέλιο της περαιτέρω γνωστικής του ανάπτυξης. Επιπλέον, το παιδί χρησιμοποιεί τη διαισθητική σκέψη για να εξερευνήσει το περιβάλλον του και να καταλήξει σε συμπεράσματα σχετικά με τον κόσμο. Όμως, σύγχρονοι θεωρητικοί, ενώ αναγνωρίζουν τη σημαντική συνεισφορά του Piaget, παράλληλα επικρίνουν την έμφασή του στις γνωστικές αδυναμίες του παιδιού και στην εκ μέρους του υποτίμηση των δυνατοτήτων του. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο Vygotsky, ο οποίος υποστηρίζει ότι το παιδί αναπτύσσεται γνωστικά μέσα στο πολιτισμικό και κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο μεγαλώνει (Feldman, 2009).

1.4. Οι εφαρμογές της θεωρίας του Piaget και του Vygotsky στη διδασκαλία

Οι οπαδοί των απόψεων του Piaget θεωρούν ότι είναι σημαντικό να κατανοήσουν οι εκπαιδευτικοί τη διαδικασία, σύμφωνα με την οποία η σκέψη του παιδιού μεταβαίνει από το ένα στάδιο στο άλλο. Με αυτό τον τρόπο ο τρόπος διδασκαλίας προσαρμόζεται στις νοητικές ικανότητες του κάθε μαθητή. Οπότε βασικό είναι, όποιος επιθυμεί να στηρίξει τη διδασκαλία του στη θεωρία του Piaget θα πρέπει να εξετάζει κάθε φορά τόσο το αντικείμενο της διδασκαλίας του, δηλαδή τι θα διδάξει, όσο και τον τρόπο με τον οποίο θα το διδάξει, δηλαδή το πώς θα το διδάξει, καθώς επίσης, θα πρέπει να λάβει υπόψη του και τη δυναμική του μαθητικού κοινού, δηλαδή σε ποιον θα το διδάξει. Πρέπει, ακόμη, να σημειωθεί ότι ουσιαστική μάθηση, πραγματοποιείται μόνο, όταν η διδασκαλία γίνεται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να ευνοείται η ανακάλυψη της γνώσης από το μαθητή (Κασσωτάκης και Φλουρής 2006).

Όπως παρατηρεί και ο Duckworth (1964) *«καλή Παιδαγωγική, κατά τον Piaget, είναι εκείνη που προβληματίζει το παιδί και το ωθεί στον πειραματισμό, όπου μπορεί να χειρίζεται σύμβολα, εκείνη, δηλαδή, που του παρέχει την ευκαιρία να θέτει ερωτήματα και να προσπαθεί μόνο του να δώσει απάντηση στους προβληματισμούς του, να συνδυάζει αυτό που διαπιστώνει με τα προηγούμενα ευρήματά του και να συγκρίνει αυτά που βρίσκει με εκείνα των συμμαθητών»*. Υποστήριξε ακόμη την άποψη του Piaget, ότι σκοπός της εκπαίδευσης *«δεν είναι μόνο να αυξηθούν οι γνώσεις των παιδιών, αλλά να δημιουργηθούν οι δυνατότητες στο παιδί να ανακαλύπτει*

και να επινοεί. Διδασκαλία σημαίνει δημιουργία καταστάσεων, όπου οι δομές μπορούν να ανακαλυφθούν και όχι να μεταδοθούν απλώς, οπότε μπορούν να αφομοιωθούν σε λεκτικό μόνο επίπεδο».

Όσον αφορά στις εφαρμογές των θέσεων του Vygotsky στη διδασκαλία, υποστηρίζεται ιδιαίτερα η καθοδηγούμενη συστηματική μάθηση. Ο ρόλος του δασκάλου συνίσταται στο να μεταδίδει στους μαθητές την πολιτισμική εμπειρία, της οποίας ο ίδιος είναι φορέας και να λειτουργεί ως εκείνος που διευκολύνει την μάθηση προσαρμόζοντας στο γνωστικό επίπεδο και στις ικανότητες των μαθητών το προς μάθηση αντικείμενο, ενθαρρύνοντάς τους και υποδεικνύοντας τρόπους αντιμετώπισης των εκάστοτε προβλημάτων (Feldman, 2009).

Όσον αφορά τον σχεδιασμό της παρούσας εργασίας, και ειδικότερα του εκπαιδευτικού προγράμματος που απευθύνεται σε μαθητές του νηπιαγωγείου, έγινε απόπειρα συνδυασμού της θεωρίας του Piaget και του Vygotsky. Διότι το ενδιαφέρον της παρούσας εργασίας επικεντρώνεται πρώτον, στην ατομική επίδοση του παιδιού όπως αναφέρει ο Piaget, κάθε φορά που θα έρχεται σε επαφή με το εκάστοτε έργο τέχνης. Ειδικότερα, ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνεται το εκάστοτε έργο, προσπαθώντας να το παρουσιάσει και να το ερμηνεύσει αλλά και αν θα επηρεαστεί όταν θα πρέπει να δημιουργήσει το δικό του έργο κατά τη διάρκεια της εικαστικής δημιουργίας. Δεύτερον, μέσω του παρεμβατικού προγράμματος το οποίο παρουσιάζεται στην παρούσα εργασία, γίνεται μια προσπάθεια παροχής της κατάλληλης καθοδήγησης, όπως αναφέρει ο Vygotsky, ώστε το παιδί να μπορέσει να έρθει σε επαφή με ήδη οικεία αλλά και με νέα γνωστικά αντικείμενα ώστε να ενισχυθεί η συνολική γνωστική του ανάπτυξη. Ειδικότερα, πώς θα αντιδράσει σε προϋπάρχοντα γνωστικά πεδία αλλά και αν θα μπορέσει να αφομοιώσει καινούργια με αφορμή φυσικά τα επιλεγόμενα έργα τέχνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΤΕΧΝΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

2.1. Τέχνη και νοητική ανάπτυξη

Όλα τα παιδιά γεννιούνται με ικανότητες. Όμως ανάλογα με τις ευκαιρίες που τους παρέχονται, τις αναπτύσσουν κατ' αντίστοιχο τρόπο. Το σχολείο αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους χώρους παροχής ευκαιριών. Άλλωστε το παιδί περνά το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του μέσα στο σχολείο. Γι' αυτό το σχολικό πρόγραμμα πρέπει να αποσκοπεί στην ανάπτυξη της μόρφωσης με πολλαπλές μορφές, όπως η ποίηση και η λογοτεχνία, η μουσική και ο χορός, οι εικαστικές τέχνες.

Πιο συγκεκριμένα, τα εικαστικά στο νηπιαγωγείο δίνουν τη ευκαιρία στο μικρό παιδί να απελευθερώσει τις δημιουργικές ικανότητές του, προσφέροντας του εμπειρίες όπου θα χρησιμοποιήσει τις αισθήσεις, τα συναισθήματα, τη σκέψη, τη φαντασία, τις ιδέες και τις δεξιότητές του. Το παιδί, κατά τον Read (1958:209), αναπτύσσει την παραστατική ικανότητά του και κατ' επέκταση διευρύνει και την αντιληπτική του ικανότητα, με τη συνεχή άσκηση της παρατηρητικότητάς του μέσα από εικαστικές δραστηριότητες- παιχνίδια.

Οι δυνατότητες ανάπτυξης του παιδιού μέσω του παιχνιδιού έχουν επισημανθεί και αναλυθεί (Piaget 1967· Vygotsky 1985· Bruner 1976· Garvey 1978· Chateau 1973· Winnicott 1980· Pellegrini 1987· Materson 1976). Για τον Vygotsky (1985) το παιχνίδι είναι η κύρια πηγή της ανάπτυξης του προσχολικού παιδιού, το πρωταρχικό μέσο για την κατάκτηση των κανόνων μάθησης. *«Η τέχνη είναι ένας τρόπος παιχνιδιού που καθοδηγείται στα πλαίσια συγκεκριμένων αντικειμενικών σκοπών... Είναι πολύ δύσκολο από πρακτική πλευρά να διακρίνεις το παιχνίδι από την τέχνη στις δραστηριότητες μικρών παιδιών και ίσως ακόμη και σ' αυτές των ενηλίκων... Πιστεύω ότι τα μικρά παιδιά που χρησιμοποιούν διάφορα σύμβολα, ξεκάθαρα ασχολούνται με τις περισσότερες φάσεις της καλλιτεχνικής διαδικασίας»* τονίζει ο Gardner (1982:166).

Ο Bruner στο άρθρο του «Η πράξη της ανακάλυψης», όπως αναφέρει ο Φράγκος (1984:406) υποστηρίζει ότι η ανακάλυψη είναι η βασική προϋπόθεση της

δημιουργικής μάθησης του παιδιού. Στο σύγγραμμα του Φράγκου (1984) «Ψυχοπαιδαγωγική» αναφέρεται: «Όταν υποστηρίζεται το νόημα της ανακάλυψης δεν εννοούμε ότι το παιδί βρίσκει κάτι τελείως νέο, αλλά ότι με βάση τα ερεθίσματα της μάθησης που του δίνονται από το περιβάλλον και το δάσκαλο, προχωρεί στην εύρεση απαντήσεων, λύσεων, ανακαλύπτει δηλαδή έννοιες, συνδυασμούς εννοιών, συλλογισμούς, τους οποίους ως εκείνη τη στιγμή δε γνώριζε ή δεν είχε καλά συνειδητοποιήσει».

Το παιδί με το δικό του ρυθμό οδηγείται στην κατάκτηση και οργάνωση της εικαστικής γλώσσας. Στην περίοδο μεταξύ δύο έως επτά χρονών κατά τον Gardner (1982:88), το παιδί γνωρίζει και αρχίζει να ελέγχει τα διάφορα σύμβολα της κουλτούρας του. «Σ' αυτό το διάστημα σχεδόν όλα τα παιδιά ελέγχουν τη γλώσσα (ή γλώσσες) του περιβάλλοντος τους. Όμως, η γλώσσα δεν είναι ο μόνος (και σε πολλές περιπτώσεις, ίσως και ο πιο σπουδαίος) τρόπος, για να δώσει (το παιδί) νόημα στον κόσμο. Τα παιδιά μαθαίνουν να χρησιμοποιούν σύμβολα αρχίζοντας από χειρονομίες, κινήσεις του σώματος, εικόνες (με ζωγραφική), μορφοποιώντας τα υλικά που πλάθονται (πηλός), αριθμούς, μουσική και άλλα παρόμοια. Και στα πέντε ή έξι χρόνια τους τα παιδιά όχι μόνο καταλαβαίνουν αυτά τα σύμβολα, αλλά μπορούν να τα συνδυάσουν με τρόπους που οι ενήλικες βρίσκουν εντυπωσιακούς».

Ο Arnheim, όπως μεταφέρει ο Gardner (1982:20) παρατηρεί: «Δεν μπορώ να σκεφθώ κανένα ουσιαστικό στοιχείο στην τέχνη ή στην καλλιτεχνική δημιουργία, του οποίου ο σπόρος να μην αναγνωρίζεται στα έργα των παιδιών». Ο Matisse διακηρύσσει ότι «ο καλλιτέχνης πρέπει να βλέπει τη ζωή, όπως όταν ήταν παιδί, και, αν χάσει αυτήν την ικανότητα δεν μπορεί να εκφράσει τον εαυτό του με πρωτότυπο ή μάλλον προσωπικό τρόπο».

Τη σπουδαιότητα της καλλιτεχνικής αγωγής στη νοητική ανάπτυξη τόνισε ο Eisner (1985:8) στην εισήγησή του στην τριήμερη συνάντηση εκπαιδευτικών τέχνης για τα καλλιτεχνικά μαθήματα (Οκτώβριος 1984, Αθήνα) λέγοντας: «Η καλλιτεχνική αγωγή μπορεί να επιτελέσει πολύ σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της νόησης... ευαισθητοποίηση στις ποιότητες του γύρω κόσμου... ένα πολύ μεγάλο μέρος του σχολικού προγράμματος (της σχολικής εκπαίδευσης) έχει στόχο την αποευαισθητοποίηση του μαθητή από τις ποιότητες του γύρω κόσμου, π.χ. όταν τα παιδιά μαθαίνουν να διαβάζουν, μαθαίνουν ότι υπάρχουν χρώματα, όπως το πράσινο,

το μπλε, το κίτρινο. Όταν κοιτούν ένα χωράφι, συνήθως περιμένουμε να απαντήσουν ότι το χωράφι είναι πράσινο και ότι ο κορμός του δέντρου είναι καφετί ή ότι ο ουρανός είναι μπλε. Οι καλλιτέχνες ξέρουν ότι το χωράφι δεν είναι μόνο πράσινο, αλλά είναι και καφετί, είναι και χρυσαφί, είναι και ασημί και κίτρινο και λευκό κ.λ.π. Όταν διδάσκουμε τα παιδιά να μειώνουν τις πληροφορίες που μπορούν να πάρουν από το γύρω κόσμο, τότε φτωχαίνουν οι έννοιες που διαμορφώνουν... ένα από τα πολλά πράγματα που κάνει η διδασκαλία της τέχνης είναι να διευρύνει τη συνείδηση για τη συνθετότητα του κόσμου. Δύο πράγματα μπορεί να κάνει το παιδί με την εικόνα που έχει κατασκευάσει στο μυαλό του. Το ένα, είναι απλώς να τη θυμηθεί, να τη φέρει στη μνήμη του. Το άλλο είναι να τη χρησιμοποιήσει δημιουργικά με τη φαντασία του, για να κατασκευάσει πράγματα που δεν τα είδε ποτέ στον κόσμο. Αυτές οι νέες δομές δεν είναι μόνο οι απαρχές της τέχνης, είναι και απαρχές της επιστήμης».

Όλες οι προαναφερθείσες θεωρίες αποτέλεσαν τη βάση στην οποία στηρίχτηκε η παρούσα εργασία και ειδικότερα, η προσπάθεια διαμόρφωσης του εκπαιδευτικού προγράμματος. Βασική αρχή της ερευνητριας είναι ότι η τέχνη μπορεί να λειτουργήσει ως παιχνίδι. Καθώς το παιχνίδι σε αυτή την ηλικία είναι η αγαπημένη ασχολία και συνήθεια των παιδιών. Πρώτον, επιδιώκεται να αποτελέσει η τέχνη ένα είδος παιχνιδιού με συγκεκριμένο στόχο διεύρυνσης της γνωστικής ανάπτυξής τους. Επιπλέον, να λειτουργήσει ως ανακάλυψη νέων γνωστικών αντικειμένων αλλά και ως ξανά-ανακάλυψη οικείων πεδίων με ένα δημιουργικό και δοτικό τρόπο. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά μπορούν να αφομοιώνουν ουσιαστικά οικεία και νέα δεδομένα. Τέλος, εξίσου σημαντική είναι η προσπάθεια της ερευνητριας να παρουσιάσει τη συνθετότητα του κόσμου για την ύπαρξη νοήματος σε καθετί μέσω της τέχνης ως ένα είδος «γλώσσας». Διότι, η τέχνη μπορεί να μιλήσει στη συγκεκριμένη ηλικία μαθητών περισσότερο με το συναίσθημα και λιγότερο με τη λογική, όπως συμβαίνει στους ενήλικες.

2.2. Ο ρόλος του νηπιαγωγείου στη γνωστική ανάπτυξη του νηπίου

Το νηπιαγωγείο έχει δύο κύριους στόχους: να συμβάλλει στη γνωστική ανάπτυξη του παιδιού, που είναι συνεχώς μεταβαλλόμενη ανάλογα με τα νέα

δεδομένα και τις πληροφορίες και να επιτρέψει σε όλους τους μαθητές την πρόσβαση στο Δημοτικό Σχολείο με ίσες ευκαιρίες.

Τα βασικά γνωστικά αντικείμενα σύμφωνα με τον Οδηγό Σπουδών στο Νηπιαγωγείο (2010) είναι τα εξής: η **γλώσσα**, τα **μαθηματικά**, η **μελέτη του περιβάλλοντος** (φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον) και η **δημιουργική έκφραση** μέσα από τη φυσική αγωγή, τη μουσική αγωγή, τη θεατρική αγωγή και την εικαστική αγωγή. Το κάθε γνωστικό αντικείμενο δεν αποτελεί αυτοσκοπό αλλά μέσο για την στήριξη της ευρύτερης και ισορροπημένης ανάπτυξης του παιδιού.

Πιο συγκεκριμένα, σκοπός της **γλωσσικής αγωγής** στο νηπιαγωγείο είναι να προσφέρει τις κατάλληλες εμπειρίες μέσα στα πλαίσια των ενδιαφερόντων και των ικανοτήτων των παιδιών ώστε να αναπτύξουν ικανότητες επικοινωνίας (λεκτικής και μη), δεξιότητες χρήσης του λόγου (προφορικού και γραπτού) και να καλλιεργήσουν στάσεις θετικής επαφής με τη γλώσσα και τη λογοτεχνία.

Σκοπός των **μαθηματικών** στο νηπιαγωγείο είναι τα παιδιά να έρθουν σε επαφή με ποικιλία μαθηματικών εννοιών (π.χ. αριθμοί, γεωμετρικά σχήματα, μεγέθη) και αυτό επιτυγχάνεται μέσα από την παρατήρηση, την ταξινόμηση και την μέτρηση.

Σκοπός της **μελέτης του περιβάλλοντος** στο νηπιαγωγείο είναι η παροχή γνώσεων από το χώρο των φυσικών επιστημών, της γεωγραφίας, της ιστορίας, των θρησκευτικών, έννοιες της κοινωνικής και πολιτικής αγωγής, στοιχεία περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, αγωγής της υγείας και κυκλοφοριακής αγωγής.

Σκοπός της **δημιουργικής έκφρασης** στο νηπιαγωγείο, μέσα από τη φυσική αγωγή, τη μουσική αγωγή, τη θεατρική αγωγή και την εικαστική αγωγή, είναι να ενεργοποιεί τις φυσικές ικανότητες των παιδιών, να συγκινεί και να αφυπνίζει την περιέργειά τους, να κινητοποιεί τη φαντασία τους, να δίνει ευκαιρίες για πειραματισμό με υλικά και τεχνικές. Χαρακτηριστικά και ο Οδηγός του Νηπιαγωγού (2010) αναφέρει συγκεκριμένα *«καθώς τα παιδιά εμπλέκονται σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες, έχουν ευκαιρίες να αναπτύξουν γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες που συνδέονται με όλες τις μαθησιακές περιοχές: 1. Διευρύνοντας τα υλικά έχουν την ευκαιρία να κάνουν διαπιστώσεις για τις ιδιότητές τους που συνδέονται με τις φυσικές επιστήμες. 2. Υπογράφοντας τα έργα τους και βάζοντας τους τίτλους και λεζάντες εμπλέκονται σε διαδικασίες γραφής. 3. Χρησιμοποιώντας εύπλαστα υλικά, όπως*

πλαστελίνη, ζυμάρι, πηλό κ.α. παρατηρούν τις αλλαγές σχημάτων και μεγεθών. 4. Καθώς παρουσιάζουν τα έργα τους ενθαρρύνονται να περιγράφουν τον τρόπο που εργάστηκαν, να αναφέρουν τα υλικά και τις τεχνικές που χρησιμοποίησαν και να επιχειρηματολογούν για τις επιλογές τους, ενισχύοντας τον προφορικό τους λόγο».

Συνεπώς, προκύπτει ότι το νηπιαγωγείο μπορεί να αποτελέσει μέσο γνωστικής ανάπτυξης και αυτό που απαιτείται είναι η οργάνωση της μάθησης και της διδασκαλίας από τον νηπιαγωγό πάνω σε ένα δομημένο πρόγραμμα σπουδών. Όπως προκύπτει από έρευνες, οι οποίες καταγράφονται στον Οδηγό Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2011) από το χώρο των Νευροεπιστημών, της Ψυχολογίας και της Εκπαίδευσης τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας:

1. Μαθαίνουν καλύτερα μέσα από εμπειρίες/ δραστηριότητες που έχουν νόημα για τα ίδια και τη ζωή τους έξω από το σχολείο.
2. Οικοδομούν τη νέα γνώση πάνω σε προϋπάρχουσες εμπειρίες και γνώσεις.
3. Χρειάζονται ευκαιρίες για οργανωμένες εξερευνήσεις και έρευνα.
4. Χρειάζονται ευκαιρίες για διάλογο και συνεργασία, με έμπειρους ενήλικες και συμμαθητές, που επεκτείνουν τη σκέψη και ενθαρρύνουν τον αναστοχασμό.
5. Μαθαίνουν μέσα από ένα συνδυασμό μαθησιακών εμπειριών: αυθόρμητες και οργανωμένες εμπειρίες που ξεκινάνε από τα ίδια και τα ενδιαφέροντά τους και εμπειρίες που οργανώνει ο εκπαιδευτικός με συγκεκριμένους μαθησιακούς στόχους που θέτει το πρόγραμμα σπουδών ή προκύπτουν από τις ανάγκες των μαθητών της τάξης του.

2.3. Τα στάδια της απεικονιστικής αναπαράστασης

Το παιδικό σχέδιο δεν είναι μια αυθόρμητη δραστηριότητα, υποστηρίζει η Lindstrom (1959) στο βιβλίο της *Children's Art*. Το παιδί δεν πιάνει ένα μολύβι και αρχίζει να σχεδιάζει από μόνο του. Χρειάζεται να του δείξει κάποιος το μολύβι, να του δείξει ότι, όταν το κρατά με ορισμένο τρόπο, μπορεί να κάνει σημάδια πάνω στο χαρτί. Τότε αρχίζει τις μουντζούρες. Αρχικά οι μουντζούρες έχουν κυματοειδή σχηματισμό γράφει η Eng (1931) που τονίζει το αποτέλεσμα της αιώρησης του

βραχίονα (μπρος-πίσω). Έπειτα έρχεται η κυκλική μουντζούρα -οι γραμμές στριφογυρίζουν σε κυκλικές σπειροειδείς κινήσεις, για να ανακατευθούν με τις κυματοειδείς γραμμές. Τέλος, οι μουντζούρες που είναι μια μάζα επάνω στο χαρτί χωρίζονται σε διάφορα τμήματα.

Σχετικά με τα πρώιμα σχεδιαστικά στάδια των παιδιών ο Arnheim (1992:136) γράφει: «*Το να δεις μια οργανωμένη μορφή να αναδύεται από τις μουντζούρες των παιδιών είναι σαν να βλέπεις θαύμα της φύσης*». Και παρατηρεί ότι: 1. Το μικρό παιδί έχει ανολοκλήρωτη την ικανότητα του αισθησιοκινητικού συνδυασμού και γι' αυτό οι πρώιμες ζωγραφιές του έχουν αυτό το ιδιαίτερο μπερδεμένο είδος της κακοτεχνίας. 2. Λόγω της ανολοκλήρωτης αισθησιοκινητικής ικανότητας, βρίσκει δυσκολίες να επαναλάβει αυτό ακριβώς που έχει ήδη κάνει. 3. Οι μορφές που σχηματίζει παρουσιάζουν έναν εντυπωσιακά χαμηλό βαθμό διαφοροποίησης. Επομένως, το ότι το παιδί αρχίζει να ελέγχει το μολύβι του δεν σημαίνει ότι απέκτησε τη δυνατότητα να αντιγράψει την πραγματικότητα, υποστηρίζει ο Alexander (1962:219).

Ακολουθούν τα στάδια της απεικονιστικής αναπαράστασης για να γίνει κατανοητό πώς σχεδιάζουν τα παιδιά ανάλογα με την ηλικία τους. Υπάρχουν τα εξής στάδια:

1. Προσχεδιαστική περίοδος (ηλικία 0-12 μήνες)

Κατά το πρώτο χρόνο εγκαθίσταται το στάδιο των μεταγενέστερων σχεδιαστικών παραστάσεων, οι οποίες αρχίζουν με τα κινητικά σχήματα και τις κυκλικές αντιδράσεις.

2. Μουντζούρες – Πρώτη φάση (ηλικία 1- 1,5 έτος)

Τα παιδιά είναι σε θέση να πιάσουν και να κρατήσουν ένα μολύβι, αλλά δεν το βλέπουν σαν πηγή σημαδιών. Το αντιμετωπίζουν όπως όλα τα αντικείμενα δηλαδή το στριφογυρίζουν, το βάζουν στο στόμα και το πετούν κάτω. Σταδιακά τα παιδιά αρχίζουν να καταλαβαίνουν τη δημιουργία κάποιων σημαδιών, όταν κρατούν το μολύβι με ένα τρόπο. Αλλά δεν είναι σε θέση να καταλάβουν την αιτία του σημαδιού απλώς το βρίσκουν ως μια πηγή οπτικών ερεθισμάτων και μάλιστα μαγικών.

3. Μουντζούρες- Δεύτερη φάση (ηλικία 1,5 – 2 ετών)

Σε αυτό το στάδιο τα παιδιά προσπαθούν με τις μουντζούρες τους να καλύψουν οποιαδήποτε επιφάνεια (τοιχοί, βιβλία, το σώμα τους). Οι μουντζούρες αρχίζουν να ελέγχονται, παρατηρεί η Kellogg (1970:23-32), και έχουν ήδη μια πρωτόγνωρη αίσθηση δομής και φόρμας. Δεν γίνονται τυχαία αλλά τοποθετούνται σε συγκεκριμένη «χάραξη» αριστερά, δεξιά ή στο κέντρο. Τώρα το παιδί γνωρίζει την πηγή της γραφικής αναπαράστασης και παρατηρώντας την κινητική δραστηριότητα των άλλων προσπαθεί να τη μιμηθεί. Σημαντικό είναι ότι τα παιδιά σε αυτή την ηλικία, όπως αναφέρει ο Gardner στο σύγγραμμα του Fisher (1979:370), έλκονται από τις εικόνες των βιβλίων και της τηλεόρασης και δίνουν ονόματα με ακρίβεια και ενθουσιασμό, σαν να ήταν πραγματικά αντικείμενα, ακόμη και σε ό,τι έχει μικρή σχέση με τις αρχές της απεικόνισης.

4. Βασικές Μορφές (ηλικία 2-3 ετών)

Είναι η περίοδος που τα παιδιά παράγουν κλειστές ή διακριτικές μορφές: κύκλους, τετράγωνα, σταυρούς και προς το τέλος του τρίτου έτους ποικίλους συνδυασμούς αυτών των μορφών όπως mandalas. Οι Gardner και Wolf υποστηρίζουν, στο σύγγραμμα του Fisher (1979:370), ότι το παιδί συχνά δίδει ονόματα στις μορφές που σχηματίζει και αποκαλεί έναν κύκλο «άνθρωπο» «ήλιο» ή «δέντρο», έναν σταυρό «ελέφαντα», «σκύλο».

5. Τα πρώτα σύμβολα (ηλικία 3-5 ετών)

Εκείνο που διακρίνει αυτό το στάδιο είναι η διαφοροποίηση της πράξης. Δηλαδή 1. Το παιδί φτιάχνει το ίχνος μετά σταματά και το ονομάζει. 2. Ταξινομεί τα γεγονότα σταδιακά, ανακοινώνει τι θέλει να κάνει πριν το κάνει. 3. Ο όρος άνθρωπος αναφέρεται μόνο στη μορφή που μοιάζει με γυρίνο. 4. Υπάρχει η δυνατότητα μιας μορφής κατόπιν αιτήματος. 5. Υπάρχει ομοιότητα ανάμεσα στις βασικές μορφές και τα αντικείμενα που το παιδί υποστηρίζει ότι αναπαριστά. Το πρωταρχικό σύμβολο του παιδιού ο κύκλος, όπως αναφέρουν οι Hurwitz και Day (2000:153), χρησιμοποιείται για να αναπαραστήσει όχι μόνο το κεφάλι αλλά ολόκληρη την ανθρώπινη φιγούρα. Η Kellogg (1970) παρατηρεί ότι η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από ένα «διανοητικό ρεαλισμό», γιατί το παιδί πιστεύει ότι ζωγραφίζει την

πραγματικότητα. Αν και οι ζωγραφίες του, σε αυτή τη φάση είναι αναπαραστατικές και αρκετά αναγνωρίσιμες, είναι όμως φανταστικές.

6. Η αρχή της Εκφραστικότητας (ηλικία 5-7 ετών)

Το παιδί φτιάχνει εκατοντάδες ζωγραφίες πάνω σε ένα συγκεκριμένο θέμα. Κάθε μια από τις ζωγραφίες θα εξερευνήσει κάποια διαφορετική άποψη και όλες μαζί θα συνδέσουν ένα υλικό που σηματοδοτείται από τη συγκεκριμένη εμπειρία του παιδιού. Σε αυτή την ηλικία τα παιδιά μπορούν να αντιγράφουν με κάποια πιστότητα και δείχνουν ενδιαφέρον στον τρόπο που επιτυγχάνονται διάφορα αποτελέσματα όπως η κίνηση ενός ζώου. Τα παιδιά θα αντιμετωπίσουν τα διάφορα προβλήματα με το δικό τους τρόπο όπως σχεδιάζοντας φιγούρες σαν μέσα από ακτίνες X (διαφάνεια), δείχνοντας όλες τις πλευρές του αντικειμένου, συνδυάζοντας το προφίλ με το ανφάς του προσώπου κ.α. Φυσικά υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στα παιδιά, μερικά μένουν σταθερά σε κάποιες σχηματικές μορφές, άλλα ενδιαφέρονται περισσότερο για κανόνες και άλλα δεν σχεδιάζουν πολύ.

7. Οπτικός Ρεαλισμός (ηλικία 7-12 ετών)

Η πλειονότητα των παιδιών σχεδιάζουν πολύ λιγότερο ή παύουν εντελώς να σχεδιάζουν. Κυρίως εμμένουν στην ακρίβεια και επιθυμούν να είναι τα πράγματα όπως ακριβώς φαίνονται. Οι προτιμήσεις τους κλίνουν προς τα ρεαλιστικά έργα. Θέλουν να γνωρίζουν πως επιτυγχάνονται η κίνηση, η προοπτική, η πιστή ομοιότητα των ανθρώπων κ.α.

8. Κριτικές Ικανότητες (ηλικία 12 ετών έως και εφηβεία)

Όσα παιδιά συνεχίζουν να ζωγραφίζουν συνδυάζουν τις τεχνικές ικανότητες, που έχουν ήδη αναπτυχθεί σημαντικά με τις προσωπικές και εκφραστικές τους δυνατότητες. Αποκτούν την ικανότητα να αντιλαμβάνονται ένα έργο τέχνης καθώς και την ύπαρξη διαφορετικών στιλ. Πλέον είναι σε θέση να διαμορφώσουν ένα προσωπικό ύφος γραφής.

Όσον αφορά στο ερευνητικό μέρος της παρούσας εργασίας, η υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος απευθύνεται σε μαθητές του νηπιαγωγείου ηλικίας 5 έως 6 ετών. Τα παιδιά στην συγκεκριμένη ηλικία βρίσκονται στην αρχή της

εκφραστικότητα με τις εξής κατηγορίες μερικά μένουν σταθερά σε κάποιες σχηματικές μορφές, άλλα ενδιαφέρονται περισσότερο για κανόνες και άλλα δεν σχεδιάζουν πολύ. Όποτε οι ζωγραφίες των παιδιών, που προκύπτουν από την εικαστική δραστηριότητα θα επιβεβαιώσουν σε ποια κατηγορία ανήκουν οι μαθητές ατομικά αλλά και συνολικά ως τάξη.

2.4. Σκοπός της παρούσας έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να καταδείξει πώς αξιολογούν οι μαθητές της τελευταίας τάξης ενός ιδιωτικού νηπιαγωγείου και η νηπιαγωγός τους, μία εφαρμογή παρέμβασης με έργα Σύγχρονων Ελλήνων Καλλιτεχνών, που εμπεριέχουν γνωστικές έννοιες και οι οποίες εντάσσονται στον Οδηγό Σπουδών του Νηπιαγωγείου. Πρόκειται για ένα δομημένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, με τρία μέρη οργάνωσης: ημιδομημένη συνέντευξη, εικαστική δραστηριότητα και παρουσίαση του προσωπικού έργου του κάθε παιδιού. Όσον αφορά στη χρονική διάρκεια πραγματοποιούνται δέκα συναντήσεις που διαρκούν μία ώρα και τριάντα λεπτά η καθεμία και απευθύνονται σε μία συγκεκριμένη ομάδα μαθητών. Οι δέκα συναντήσεις αφορούν δέκα έργα Ελλήνων Καλλιτεχνών και έχουν μία συγκεκριμένη δομή. Στη συνέχεια, πραγματοποιείται και μία ενδέκατη συνάντηση κατά τη διάρκεια της οποίας οι μαθητές μέσα από την παρουσίαση όλων των έργων συνολικά και την ανακεφαλαίωση του κάθε στόχου, αξιολογούν την παρέμβαση και κρίνεται αν μπορεί η Σύγχρονη Ελληνική Τέχνη να αποτελέσει έναυσμα για την πρόσληψη βασικών γνωστικών εννοιών, όπως αυτές διδάσκονται στο νηπιαγωγείο. Τέλος, η νηπιαγωγός και η ερευνήτρια κρίνουν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα μέσα από ένα ερωτηματολόγιο ανοικτού τύπου, αξιολογώντας αν επιτεύχθηκε ο βασικός σκοπός της κάθε συνάντησης αλλά και ολόκληρη η δομή και η οργάνωσή του. Συμπερασματικά, μετά την εφαρμογή του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος τείνει να προκύψει η αποτελεσματική συμβολή μίας οργανωμένης εικαστικής παρέμβασης στην κατανόηση γνωστικών εννοιών που διδάσκονται στο νηπιαγωγείο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

3.1. Η Ελληνική Τέχνη στις αρχές του 20^{ου} αιώνα

Αρχικά χρειάζεται έστω και εντελώς σχηματικά να τονιστεί τί προηγήθηκε της Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης, μέσα από σημαντικούς σταθμούς. Είναι εύλογη η πρώτη αναφορά στα χρόνια της Οθωμανικής κυριαρχίας, όπου συνεχίζεται να υφίσταται η τέχνη, κυρίως μέσα από τους αγιογράφους, που παραλαμβάνουν την τέχνη από το Βυζάντιο εμπλουτίζοντας την με στοιχεία της δυτικής ζωγραφικής. Τον 18^ο αιώνα κυριαρχεί η κοσμική ζωγραφική, κυρίως στα πλούσια αρχοντικά των ανερχόμενων αστών διαφόρων πόλεων (Καστοριά, Αμπελάκια, Σιάτιστα κ.α.), η οποία όμως αγνοεί τις τεχνικές κατακτήσεις της Δυτικοευρωπαϊκής τέχνης, με εξαίρεση μόνο τα Επτάνησα.

Μετά την Επανάσταση η ελληνική τέχνη είναι τελείως ξεκομμένη από την παράδοση και στρέφεται αναγκαστικά προς την Ευρώπη, με την οποία όμως δεν συμβαδίζει εξαιτίας δυο μεγάλων χασμάτων: τα τετρακόσια χρόνια σκλαβιάς και τη διαφορετική ζωγραφική αντίληψη. Βασικό μειονέκτημα θεωρείται η τυφλή προσκόλληση σε ακαδημαϊκά πρότυπα, καθώς τα πρώτα ζωγραφικά μαθήματα προέρχονται από ένα συντηρητικό περιβάλλον, εκείνο του Μονάχου. Οι Έλληνες σπουδαστές του Μονάχου, κύριοι εκπρόσωποι οι Νικόλαος Γύζης και ο Νικηφόρος Λύτρας, προσπαθούν θεματογραφικά να εναρμονιστούν με την πρόσφατη ιστορία της Απελευθέρωσης, χρησιμοποιώντας όμως τα βαριά χρώματα των δασκάλων τους. Μετά το θάνατό τους ο ακαδημαϊκός ρεαλισμός θα αντικατασταθεί από ένα ιδιότυπο ελληνικό υπαιθρισμό και η ηθογραφία από την τοπιογραφία και τις συμβολικές συνθέσεις.

Η αρχή προς το νέο αιώνα βρίσκει την ελληνική ζωγραφική να έχει πραγματοποιήσει σημαντικά βήματα προς μια περισσότερο ελεύθερη μεταφορά της οπτικής πραγματικότητας, μέσω κυρίως της τοπιογραφίας. Ήδη ο ιμπρεσιονισμός έχει επικρατήσει δυο-τρεις δεκαετίες πριν, επιβάλλοντας νέους κανόνες, όπως την υποκειμενική έκφραση. Βασικοί εκπρόσωποι είναι οι Οδυσσέας Φωκάς, Βασίλειος

Χατζής, Νικόλαος Οθωναίος και στη συνέχεια Μιχάλης Οικονόμου, Θεόφραστος Τριανταφυλλίδης κ.ά.

Το 1917 συγκροτείται η Ομάδα Τέχνη με τη συμμετοχή 13 καλλιτεχνών (Π. Βυζάντιος, Σ. Καντζίκης, Λ. Κογεβίνας, Ν. Λύτρας, Κ. Μακρής, Κ. Μαλέας, Ν. Οθωναίος, Κ. Παρθένης, Ο. Περβολάκης, Φ. Στεφανόπουλος, Θ. Τριανταφυλλίδης, Ο. Φωκάς, Γρ. Ζευγώλης, Μ. Τόμπρος) με κύριο χαρακτηριστικό την άρνηση προς τον ακαδημαϊσμό και προετοιμάζοντας το έδαφος για την ανεικονική ζωγραφική.

Επόμενος σταθμός η Γενιά του '30 και ο ορισμός της ελληνικότητας. Σε ό,τι αφορά την τέχνη είναι φανερό ότι γίνεται μία γόνιμη συσχέτιση ανάμεσα στις ρίζες του ελληνικού πολιτισμού (κλασική, βυζαντινή και λαϊκή τέχνη) και στην ευρωπαϊκή πρωτοπορία. Το «Ελεύθερο Πνεύμα» (1929) του Γιώργου Θεοτοκά θεωρήθηκε το μανιφέστο της Γενιάς του '30. Παράλληλα το έργο που συνοψίζει τον προβληματισμό της συγκεκριμένης γενιάς είναι η «Στροφή» (1931) του Γιώργου Σεφέρη. Βασικά χαρακτηριστικά της Γενιάς του '30 είναι:

- η αναζήτηση της «ελληνικότητας» όχι μέσα από τα κλιματολογικά και φυσικά φαινόμενα αλλά μέσα από καταξιωμένα αρχέτυπα της παράδοσης,
- η αντίδραση προς τον ακαδημαϊσμό και το παρελθόν (η Ομάδα Τέχνη είχε ήδη προετοιμάσει το έδαφος),
- η ανακάλυψη αυτόχθονων πολιτισμών με πρωτόγνωρες αξίες (αφρικανική γλυπτική),
- η διακοσμητικότητα της λαϊκής τέχνης και η γεωμετρική υφή των μορφών της και
- η απόλυτη αρμονία και ισορροπία της κλασικής τέχνης.

Ως πόλη σπουδών επιλέγεται το Παρίσι, σε αντίθεση με το Μόναχο κατά τον 19^ο αιώνα. Βασικοί καλλιτέχνες είναι οι Φώτης Κόντογλου, Γιώργος Μπουζιάνης, Νίκος Χατζηκυριάκος- Γκίκας, Γιώργος Γουναρόπουλος, Γεράσιμος Στέρης, Νίκος Εγγονόπουλος, Γιάννης Τσαρούχης, Σπύρος Βαιλείου, Διαμαντής Διαμαντόπουλος κ.ά.

Έπεται η μεταπολεμική περίοδος (1945-1960), η οποία μπολιάστηκε από τη Γενιά του '30. Η μεγάλη αλλαγή θα έρθει από καλλιτέχνες που ακολουθούν μοναχικούς δρόμους ο Αλέκος Κοντόπουλος και ο Γιάννης Σπυρόπουλος, που

θεωρούνται εκφραστές της αφαίρεσης. Άλλοι βασικοί εκπρόσωποι της εποχής είναι ο Γιάννης Μόραλης, Νικόλαος Νικολάου, Παναγιώτης Τέτσης, Γιάννης Γαϊτής κ.ά. Το 1960 οι καλλιτέχνες ενστερνίζονται και αφομοιώνουν τις αφαιρετικές αντιλήψεις και μπορούν εύκολα να ακολουθήσουν τις νεότερες τάσεις που προέρχονται από Ευρώπη και Αμερική. Για πρώτη φορά πλέον οι έλληνες καλλιτέχνες κινούνται σε παράλληλη τροχιά με τις διεθνείς καλλιτεχνικές αναζητήσεις. Οι βασικότεροι λόγοι είναι η άμεση επαφή των ελλήνων με τους ομοτέχνους τους στο εξωτερικό, που επέφερε η οικονομική ανάπτυξη και ο εκδημοκρατισμός της ελληνικής κοινωνίας με την ισχυρή παρουσία στον πολιτικό και πνευματικό βίο προοδευτικών δυνάμεων (Παπανικολάου, 1999).

Κλείνοντας αυτό το κεφάλαιο αναφέρονται βασικά στοιχεία που συντελούν στην εδραίωση της σύγχρονης τέχνης από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα (Ζίας, 1970):

- Ο πρώτος ρυθμιστικός παράγοντας της σύγχρονης τέχνης είναι οι σπουδές εντός και εκτός των συνόρων. Το 1836 ιδρύεται το «Πολυτεχνικόν Σχολείον», από το οποίο θα προκύψει η σημερινή Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών. Το 1843 μετονομάζεται σε «Σχολείο των Τεχνών». Πρώτος σταθμός στην ιστορία της σχολής είναι ο διορισμός του Νικηφόρου Λύτρα, ο οποίος αν και ποτισμένος από τη Σχολή του Μονάχου, επηρεάζεται από το αττικό τοπίο και προτάσσει μια διαφορετική αντίληψη του ρόλου του φωτός. Δεύτερος σταθμός στη σχολή είναι ο ζωγράφος Κωνσταντίνος Παρθένης, με τον οποίο ξεκινάει η μοντέρνα ζωγραφική στην Ελλάδα, καθώς επιτυγχάνεται η λειτουργική σύζευξη των επιτευγμάτων της σύγχρονης ευρωπαϊκής τέχνης με το αίτημα μιας αυτοσύνειδης ελληνικής έκφρασης. Στη γλυπτική το νέο πνεύμα έφερε ο Δημήτρης Δημητριάδης και ο Μιχάλης Τόμπρος, και αντίστοιχα στη χαρακτική ο Γιάννης Κεφαλληνός. Στην μεταπολεμική περίοδο κυρίαρχη φυσιογνωμία αποτελεί ο Γιάννης Μόραλης, που συνδυάζει την ελληνικότητα με τη σχολή του Παρισιού.
- Δεύτερος παράγοντας είναι η διοργάνωση των εκθέσεων, όπου ο καλλιτέχνης έρχεται σε επαφή με την κοινωνία. Η πιο αντιπροσωπευτική έκθεση είναι η Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση που γίνεται από το 1938 κατά διαστήματα στο Ζάππειο. Παράλληλα υπάρχουν και πολλές ιδιωτικές αίθουσες, όπως ο Ζυγός, οι Νέες Μορφές, ο Αρμός, το Ινστιτούτο Γκαίτε κ.ά.

- Τρίτος παράγοντας που απορρέει από το θεσμό των εκθέσεων είναι η κριτική. Ο πρώτος που ασχολήθηκε συστηματικά με την κριτική ήταν ο Ζαχαρίας Παπαντωνίου και ακολούθησαν καθηγητές της Ιστορίας της Τέχνης στο Πολυτεχνείο Δημήτρης Ευαγγελίδης και Άγγελος Προκοπίου, ο Διευθυντής της Εθνικής Πινακοθήκης Μαρίνος Καλλιγιάς, ο καθηγητής της Ιστορίας της Τέχνης στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης Χρυσάνθος Χρήστου, ο Αλέξανδρος Ξύδης, ο Τώνης Σπητέρης, η Ελένη Βακαλό κ.α. Οι τεχνοκρίτες συνέβαλαν αφ' ενός στην προώθηση των μοντέρνων τάσεων και αφ' ετέρου στην βαθύτερη συνειδητοποίηση της καλλιτεχνικής παραδόσεως.
- Τέταρτος παράγοντας είναι τα περιοδικά και τα βιβλία τέχνης που συμβάλλουν στην καλλιέργεια και τη γνώση του θέματος. Η «Πινακοθήκη» του Δ.Ι. Καλογερόπουλου είναι ίσως το μακροβιότερο περιοδικό (από 1901 έως 1926), με συντηρητική όμως γραμμή. Ο «20^{ος} Αιώνας» (1933-34) του γλύπτη Μ. Τόμπρου και το «3^ο Μάτι» (1935-36) μιας ομάδας καλλιτεχνών (Στ. Δούκας, Δ. Πικιώνης, Ν. Γκίκας, Στ. Παπαλουκάς, Σ. Καραντινός) φέρνουν τις καινούργιες αντιλήψεις των καλλιτεχνών που επιστρέφουν στην πατρίδα τους μετά τις σπουδές τους στο εξωτερικό και κυρίως στο Παρίσι. Επιπλέον, κυκλοφόρησε το τρίτομο έργο του Άγγελου Προκοπίου «Ιστορία της Τέχνης 1750-1950».
- Πέμπτο παράγοντα αποτελούν οι καλλιτεχνικές ομάδες, χωρίς βέβαια να έχουν αξιόλογη πορεία στο εξωτερικό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η «Ομάδα Τέχνη» (1917), που συμμετείχαν οι καλλιτέχνες Κ. Μαλέας, Ν. Λύτρας, Λ. Κογεβίνας, Κ. Παρθένης, Π. Βυζάντιος, Μ. Τόμπρος κ.α.
- Έκτο παράγοντα αποτελούν οι Πινακοθήκες και τα Μουσεία, που προβάλλουν τόσο τα έργα του παρελθόντος όσο και του παρόντος, φέρνοντάς τα σε άμεση επαφή με το κοινό.

3.2. Νέα Ελληνική Τέχνη

Η Νέα Ελληνική Τέχνη 1974-2004, ο όρος προέρχεται από το βιβλίο του Γιάννη Κολοκοτρώνη (2007) με το ίδιο ακριβώς τίτλο, διαιρείται σε τρεις περιόδους:

1. Η μετάβαση 1974-1981

2. Ο πλουραλισμός της περιόδου 1981-1994

3. Η πολυσημία των εικόνων 1994-2004

Πιο συγκεκριμένα, κατά την **πρώτη** περίοδο, τα χρόνια μετά το 1974 είναι από τα κρισιμότερα της νέας Ελληνικής τέχνης. Αυτό οφείλεται τόσο στην παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, όσο και το ότι η Ελλάδα αποτελεί μέλος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας. Μετά την άρση της λογοκρισίας που είχε επιβάλει η χούντα, οι έλληνες καλλιτέχνες επιχειρούν να απελευθερωθούν από τους κοινωνικούς και ηθικούς περιορισμούς (Ξύδης, 2006).

Αξιοσημείωτη είναι η παρουσία του διορατικού συλλέκτη και ικανού έμπορου τέχνης Αλέξανδρου Ιόλα, ο οποίος στρέφει το ενδιαφέρον του κοινού στη σύγχρονη τέχνη. Αφού είναι ο πρώτος που δημιουργεί την έννοια της «γκαλερί-δορυφόρος» ανοίγοντας μία σειρά από γκαλερί στη Νέα Υόρκη, το Παρίσι, τη Γενεύη, τη Μαδρίτη, το Μιλάνο και τη Ρώμη με την επωνυμία «Alexander Iolas Gallery», ενισχύει σημαντικούς έλληνες καλλιτέχνες στα πρώτα τους βήματα και δωρίζει (1979) μια σειρά έργων που αποτελούν τη βάση για τη δημιουργία του Μακεδονικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης στη Θεσσαλονίκη.

Τέλος σημαντικό γεγονός αποτελεί το 1979 στη Βαρεία της Μυτιλήνης η δημιουργία του Μουσείου Τεριάντ και το μικρό Μουσείο του Θεόφιλου. Το πρώτο μουσείο περιέχει τα 37 τεύχη του πρωτοποριακού περιοδικού τέχνης Οίστρος (Verve, 1937-60) και τα 26 μοναδικά λευκώματα με τον τίτλο Μεγάλα Βιβλία των Ζωγράφων (Grand Livres de Peintres, 1943-74). Το δεύτερο μουσείο στεγάζει τα πρωτότυπα έργα του λαϊκού ζωγράφου Θεόφιλου, που αποτελούν σημείο αναφοράς των διανοούμενων όταν αναφέρονται στα ζητήματα επαναπροσέγγισης της ελληνικής παράδοσης.

Κατά τη **δεύτερη** περίοδο, οι ιστορικές διεργασίες που δρομολογούνται στην Ελλάδα με την πλήρη ένταξή της στην ΕΟΚ και την άνοδο των σοσιαλιστών στην πολιτική εξουσία (1981), επιφέρουν ραγδαίες κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές, που συμβάλλουν στην ανάδειξη ενός φιλελεύθερου και απελευθερωτικού κοινωνικού προτύπου. Όλα αυτά γίνονται η αιτία για τον επαναπατρισμό αρκετών καλλιτεχνών του απόδημου ελληνισμού. Από τις ζυμώσεις της εποχής διαμορφώνεται το πολυμορφικό καλλιτεχνικό σχήμα του '80 (Αδαμοπούλου, 2003). Κυρίαρχοι καλλιτέχνες είναι ο Νίκος Κεσσανλής, ο Στήβεν Αντωνάκος, ο Αλέξης Ακριθάκης, ο

Γιάννης Γαϊτης, ο Δανιήλ, η Διοχάντη, η Όπη Ζούνη, ο Θόδωρος, ο Βλάσης Κανιάρης, ο Δημοσθένης Κοκκινίδης, ο Τάκης, η Λήδα Παπακωνσταντίνου, η Χρύσα, ο Παύλος κ.α. που καταφέρνουν να μπολιάσουν τη νέα Ελληνική τέχνη με τους προβληματισμούς και τα μορφοπλαστικά χαρακτηριστικά της μεταπολεμικής δυτικής τέχνης με τους ποικίλους τύπους του Εξπρεσιονισμού, την Ποπ Αρτ, τις Κατασκευές, τις διαφορετικές μορφές του Ρεαλισμού, τα Δρώμενα, τα Περιβάλλοντα, τις Εγκαταστάσεις, τον Μινιμαλισμό, την Ιδεοκρατική Τέχνη, την επιστήμη και την τεχνολογία (Κολοκοτρώνης, 2007).

Καθοριστικό στοιχείο αποτελεί το άνοιγμα από το 1982 στο κοινό ιδιωτικών συλλογών Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης, χαρακτηριστικό παράδειγμα ο Ίων Βορρές και ο Δημήτρης Ζ. Πιερίδης, με αποτέλεσμα το αγοραστικό ενδιαφέρον να στραφεί στους ζώντες εικαστικούς δημιουργούς της εποχής.

Παράλληλα, η επαναδραστηριοποίηση της Εταιρείας Ελλήνων Τεχνοκριτικών ενίσχυσε την τάση για την αποδοχή των πιο μοντέρνων καλλιτεχνικών τάσεων και ιδίως, το συγχρονισμό της ελληνικής τέχνης με τα διεθνή γεγονότα στις μεγάλες καλλιτεχνικές πρωτεύουσες.

Αξιόλογες κινήσεις αποτελούν η ίδρυση του Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης Βασίλη και Ελίζα Γουλανδρή στην Άνδρο (1986), η Γλυπτοθήκη της Εθνικής Πινακοθήκης (1986). Μέσω του θεσμού της «Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης» (1985), την Μπιενάλε Νέων Δημιουργών της Ευρώπης και της Μεσογείου (1985, πρώτη φορά Βαρκελώνη) και το Διεθνές Φεστιβάλ Πάτρας (1987) προωθήθηκαν οι μαζικές εκδηλώσεις και οι νέοι καλλιτέχνες. Ταυτόχρονα, η ίδρυση του δικτύου πολιτιστικών κέντρων στην ελληνική περιφέρεια, ο προσανατολισμός της Δημοτικής Πινακοθήκης του Δήμου Αθηναίων προς τους νέους καλλιτέχνες, η ανακαίνιση του συγκροτήματος κτιρίων στο «Γκάζι» (Τεχνόπολις) και του παλιού Πιλοποιείου Πουλοπούλου με την επωνυμία «Μελίνα» φέρνουν στο προσκήνιο νέους εκθεσιακούς χώρους. Οι πιο σημαντικές εκθέσεις διεθνούς σύγχρονης τέχνης παρουσιάζονται στο Σπίτι της Κύπρου (1987) από το ίδρυμα ΔΕΣΤΕ, που ιδρύθηκε το 1983 από τον Δάκη Ιωάννου με έδρα την Αθήνα και στόχο να προωθήσει τη σύγχρονη τέχνη και τον πολιτισμό.

Τέλος, στο χώρο των εκδόσεων κυκλοφορούν αξιόλογα περιοδικά τέχνης και αρχιτεκτονικής (Εικαστικά (1982-87), Τέταρτο (1985-88), Νέα της Τέχνης (1991-

σήμερα) κ.ά.), στα οποία καταγράφεται η πολυμορφία της εποχής. Επίσης, κυκλοφορούν πολυτελή λευκώματα τέχνης και στα διάφορα περιοδικά ποικίλης ύλης δόθηκε η δυνατότητα στους καλλιτέχνες να αρθρογραφήσουν βοηθώντας τους αναγνώστες να κατανοήσουν τη σύγχρονη τέχνη.

Η **τρίτη** περίοδος ξεκινά με την πρωτότυπη αναδρομική έκθεση του Γιάννη Κουνέλλη στο Ιόνιο. Ήταν μια έκθεση που προκάλεσε βαθύτατες εντυπώσεις, όχι μόνο όσον αφορά το περιεχόμενό της αλλά και ως προς τον χώρο όπου έγινε: στο αμπάρι του φορτηγού πλοίου «*Ιόνιον*» που ήταν αραγμένο στον Πειραιά. Παράλληλα, ενισχύονται ο εκπαιδευτικός και εκθεσιακός ρόλος των μουσείων, η επιτυχημένη οργάνωση της Art Athina, η εμφάνιση νέων γκαλερί στο κέντρο της Αθήνας και η εμφάνιση μιας νέας γενιάς νέων συλλεκτών ενισχύουν τη στροφή προς τη σύγχρονη ελληνική τέχνη.

Στις αρχές του '90 την ομάδα της πρωτοπορίας αποτελούν ο Μιχάλης Αρφαράς, ο Κώστας Βαρώτσος, ο Γιώργος Λάμπας, ο Γιώργος Γυπαράκης, ο Άγγελος Παπαδημητρίου, ο Αλέξανδρος Ψυχούλης κ.ά. Καθώς οι μορφές και τα υλικά της τέχνης ανανεώνονται με ταχύτερους ρυθμούς απ' ό,τι πριν 20 χρόνια και η ψηφιακή τεχνολογία κερδίζει όλο και περισσότερο έδαφος στους καλλιτεχνικούς κύκλους, γίνεται αντιληπτό ότι τα προβαλλόμενα σύμβολα της οικονομικής παγκοσμιοποίησης είναι ετερογενή σημεία που πρέπει να αποτελέσουν ένα σύνολο ομοιογενούς δομής. Η συγκεκριμένη γλωσσολογική αντίληψη του σύγχρονου κόσμου βοηθά τους καλλιτέχνες της πρόσφατης πρωτοποριακής ομάδας, της οποίας το έργο βρίσκεται σε εξέλιξη, να συνθέσουν «σημειακές» εικόνες, όπου κάθε σημείο επιδέχεται πολλαπλές αναλύσεις και όλα μαζί συνθέτουν την πολυσύνθετη δομή της οικονομικής παγκοσμιοποίησης. Μετατοπίζοντας τα όρια της εικόνας στα όρια της γλώσσας και κατ' επέκταση, στα όρια της σκέψης, τα έργα τους δεν εκφράζουν πλέον ποικίλες ψυχικές καταστάσεις του καλλιτέχνη αλλά την εικόνα-διανοητική σκέψη του (Κολοκοτρώνης, 2007). Εκεί οφείλεται η αδυναμία των θεωρητικών της τέχνης να ταξινομήσουν τα έργα με βάση τις παραδοσιακές μεθοδολογίες.

Με αυτόν τον τρόπο η σύγχρονη τέχνη καθίσταται μια ανοικτή εμπειρία εννοιών και μορφών καταλύοντας την έννοια της εθνικότητας, διατηρώντας όμως το προνόμιο να τροφοδοτείται από εθνικά πολιτιστικά σύμβολα. Αυτά τα συστήματα αναφοράς που εμπεριέχουν την ισοτιμία των σημείων επιτρέπουν στον καλλιτέχνη να

μην φτιάξει την εικόνα του από το μηδέν, αλλά να επιλέξει στοιχεία από την Ιστορία της Τέχνης και την πολιτισμική ανθρωπογεωγραφία (Κολοκοτρώνης, 2000).

3.2.1. Κινήματα της Νέας Ελληνικής Τέχνης

Τα κινήματα της Νέας Ελληνικής Τέχνης, όπως καταγράφονται στο βιβλίο Νέα Ελληνική Τέχνη 1974-2004 του Γιάννη Κολοκοτρώνη (2007) είναι τα ακόλουθα:

1. Ελληνικός Νεοεξπρεσιονισμός

Ο Ελληνικός Νεοεξπρεσιονισμός της δεκαετίας του 1970 έχει τις ρίζες του στον Υπαρξιακό Εξπρεσιονισμό του Γιώργου Μπουζιάνη, τον Λυρικό Εξπρεσιονισμό του Γιώργου Μαυροΐδη, την Γεωμετρική Αφαίρεση του Γιάννη Μόραλη και την Αφηρημένη Ζωγραφική του Νίκου Νικολάου. Βασικά χαρακτηριστικά των καλλιτεχνών του κινήματος είναι ότι:

- Εστιάζουν κυρίως στις αυτόματες χειρονομίες έκφρασης, που τους απελευθερώνουν από κάθε θεωρία και σύστημα.
- Στρέφονται στη δημιουργία εικόνων που έχουν να κάνουν με την εσωτερική δομή του νεώτερου πολιτισμού και τη γεωγραφία.
- Έχουν την ανάγκη να λυτρωθούν από τον κοινωνικό συντηρητισμό και τον αισθητικό καθωσπρεπισμό της ακαδημαϊκής ζωγραφικής.
- Αποφεύγουν τις πολλές αναφορές στην μυθολογία, αλλά προβάλλουν τη μυθική αξία του ατομικού βιώματος, που εκ των πραγμάτων αν και εγχώριος, συγχρονιζόταν με μια γενικότερη αντίληψη του ανθρώπου στον πλανήτη.
- Οι εικόνες τους καταγράφουν τον έντονο σκεπτικισμό για τη θέση του ατόμου στον κόσμο που βρίσκεται σε διαρκή κίνηση σε ένα περιβάλλον ασταθές, ανεπαρκές και διαρκώς μεταβαλλόμενο από το πλήθος των πληροφοριών και την παγκόσμια ενημέρωση.

Βασικοί εκπρόσωποι του συγκεκριμένου κινήματος του Ελληνικού Νεοεξπρεσιονισμού είναι ο Γιάννης Αντωνόπουλος, ο Γιώργος Γκολφίνος, ο Μάκης Θεοφυλακτόπουλος, ο Βασίλης Θεοχαράκης, ο Σταύρος Ιωάννου, ο Δημοσθένης Κοκκινίδης, ο Μιχάλης Μαδένης, ο Γιώργος Μήλιος, ο Ξενοφών Μπίτσικας, ο Τριαντάφυλλος Πατρασκίδης, ο Παναγιώτης Τέτσης και ο Αχιλλέας Χρηστίδης.

2. Ρεαλισμός: Κριτικός- Υπαρξιακός- Μεταβλητός

Από τα τέλη της δεκαετίας του '60 και ιδίως τη δεκαετία του '70, στον ελλαδικό χώρο μία ομάδα καλλιτεχνών αρχίζει να ζωγραφίζει με στοιχεία από το ρεαλισμό της φωτογραφίας, καθώς η φωτογραφία αντανakλά σημαντικό τμήμα της πραγματικότητας. Αλλά δεν πρόκειται για μια δεξιοτεχνική ζωγραφική που ολοκληρώνεται από την ακριβή αντιγραφή της φωτογραφίας με τις τεχνικές της οφθαλμαπάτης, όσο για το συνδυασμό ενός αφηρημένου και ουδέτερου δημόσιου ή ιδιωτικού χώρου, στον οποίο αναπτύσσονται η δράση ενός ατόμου ή μιας κοινωνικής ομάδας.

Ο *Κριτικός Ρεαλισμός* ισούται με την οπτική πραγματικότητα που εμφανίζεται συγκεχυμένη και με κοινωνικό-πολιτικές συνθήκες μεταβλητές. Εκπρόσωποι του συγκεκριμένου ρεύματος είναι ο Χρόνης Μπότσογλου, ο Δημήτρης Μυταράς και ο Γιάννης Ψυχοπαίδης.

Ο *Υπαρξιακός Ρεαλισμός* ισούται με μια λυρική προσέγγιση της πραγματικότητας. Ο Κωνσταντίνος Βυζάντιος και ο Σωτήρης Σόρογκας χαρακτηρίζονται από το λιτό σημειολογικό σχέδιο και τον ιδιάζοντα ρόλο του φωτός στη σύνθεση. Αντίστοιχα ο Άγγελος Αντωνόπουλος, ο Κυριάκος Μορταράκος, ο Περικλής Γουλάκος και η Καλλιόπη Ασαργιωτάκη θεωρούν τη διαδικασία αποκρυπτογράφησης του μηχανισμού της μνήμης ως τον αόρατο συνεκτικό ιστό των αισθημάτων με τη συνείδηση.

Ο *Μεταβλητός Ρεαλισμός* ισούται με την αναπαράσταση της πραγματικότητας που αποκόβεται από την ερμηνεία. Η πιστή ή ημι-παραστατική μίμηση της εικόνας παραμένει ανεξάρτητη της σημασίας του έργου, μόλις η υποπραγματικότητα σταματήσει να μεταμορφώνεται σε υπερπραγματικότητα. Βασικοί εκπρόσωποι του συγκεκριμένου ρεύματος είναι ο Δημήτρης Τζαμουράνης και η Ελένη Μωραΐτη.

3. Χώρος- Επέμβαση- Δράσεις

Πρώτος ο καλλιτέχνης Γιάννης Κουνέλλης χρησιμοποιεί πρώτες ύλες, αντικείμενα και έμψυχα όντα μέσα στο χώρο που ενεργοποιούν τις ανθρώπινες

αισθήσεις ώστε τα περιβάλλοντα να καθίστανται πεδία μνήμης, τοπία της ιστορίας του πολιτισμού.

Βασικοί εκπρόσωποι του κινήματος είναι ο Κώστας Τσόκλης, η Ρένα Παπασπύρου, ο Δημήτρης Αληθεινός, η Διοχάντη, ο Γιάννης Μπουτέας, ο Άγγελος Μακρίδης, ο Δημήτρης Σακελλίων, η Λήδα Παπακωνσταντίνου, η Μαριάννα Στραπατσάκη κ.ά., οι οποίοι καταφέρνουν να ξεπεράσουν την ακαδημαϊκή ιδέα της τέχνης και να αντικαταστήσουν την ψευδαίσθηση της ζωγραφικής επεμβαίνοντας και δημιουργώντας στο χώρο νέα πλέγματα σχέσεων, ποίησης, στοχασμού και οραμάτων για αλλαγές των πολιτικών – κοινωνικών δομών και διεύρυνση της αισθητικής και αντιληπτικής εμπειρίας.

4. Νέα Ελληνική Γλυπτική

Τη δεκαετία του '70 έχουν ήδη αφομοιωθεί οι προτάσεις των παλαιότερων δημιουργών. Ο Κλέαρχος Λουκόπουλος δίνει αξία στην τυχαία συνύπαρξη των όγκων, ο Αχιλλέας Απέργης χρησιμοποιεί μια ιδιότυπη τεχνική συγκόλλησης χάλκινων βεργών μεταξύ τους και ο Κώστας Κουλεντιανός δίνει έμφαση στους έντονους χρωματισμούς και τα στοιχεία συναρμογής (βίδες, παξιμάδια) των μετάλλων. Τα πρώτα ρήγματα εμφανίζονται όταν από το 1971 ο Γιώργος Ζογγολόπουλος στρέφεται στις λεπτεπίλεπτες τρισδιάστατες μορφές της κινητικής γλυπτικής.

Η εννοιολογική αντιμετώπιση της γλυπτικής ως πολιτιστικό και τεχνολογικό προϊόν και οι προτάσεις έρευνας για τη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας του δομημένου δημόσιου χώρου από τον Θόδωρο, συμβάλλουν στη συνειδητοποίηση των καινούργιων προβλημάτων της νέας γλυπτικής και προετοιμάζουν για την τομή της δεκαετίας του '80. Η τομή πραγματοποιείται το 1983 με την εμφάνιση του Κώστα Βαρώτσου, Γιώργου Λάππα, Αντώνη Μιχαηλίδη, Χριστίνα Σαραντοπούλου, Παναγιώτη Τανιμανίδη, Δημήτρη Φόρτσα, με την ικανότητά τους στην επεξεργασία της λαμαρίνας και στη δημιουργία σύνθετων και πολυεπίπεδων γλυπτικών συνθέσεων τοίχου ή περίοπτων. Ακολουθούν ο Παντελής Χάνδρης που δημιουργεί σύνθετες και αινιγματικές εγκαταστάσεις με στόχο να αναδείξει τη σχέση θεατή και αντικειμένων με κοινό παρανομαστή το βίωμα και τη μνήμη, η Αγγέλικα Κοροβέση

με πεδίο έρευνας την οπτική, ακουστική και ηχητική γλυπτική, ο Άγγελος Παπαδημητρίου με ένα χειροποίητο λεπτοκαμωμένο κιτς κ.ά.

5. Νοητική Γεωμετρία

Στο χώρο της ζωγραφικής η νοητική γεωμετρία προέρχεται από τις μεταπολεμικές αφαιρετικές τάσεις με τις οποίες ήρθαν σε επαφή έλληνες καλλιτέχνες στο Παρίσι και τη Ρώμη. Ο Γιάννης Σπυρόπουλος από τους πρώτους καλλιτέχνες που οργανώνει τη ζωγραφική επιφάνεια με μαύρα χρωματικά πεδία και ποικίλα αφαιρετικά μορφότυπα. Κυρίως όμως, ο Γιάννης Μόραλης εισάγει τη ζωγραφική της ρευστής και σταθερής γραμμής με την οποία τονίζει τους όγκους, τους απομονώνει σε ένα σχηματοποιημένο αφαιρετικό περιβάλλον και αναδεικνύει το πνευματικό περιεχόμενο της σύνθεσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η σύνθεσή του στις ΝΑ και ΒΔ πλευρές του ξενοδοχείου Χίλτον στην Αθήνα. Ο Τάκης κατασκευάζει μαύρες υπερμεγέθεις τοτεμικές φόρμες με τις οποίες ερευνά τα πεδία έντασης του μαγνητισμού. Η Χρύσα δημιουργεί ζωφόρους με υπερμεγέθη ανάγλυφα αστικής καλλιγραφίας με αγγλικά, ελληνικά γράμματα και κινέζικα ιδεογράμματα, τα οποία έχουν τρισδιάστατο βάθος.

Τη δεκαετία του '80 ο Γιάννης Παρμακέλης, η Όπυ Ζούνη, ο Γιάννης Μίχας ασχολούνται με την κατασκευαστική γεωμετρία ακολουθώντας τη λογική της αρχιτεκτονικής δόμησης της εικόνας, παρόμοια με την αρχιτεκτονική δόμηση του αστικού τοπίου. Αντίστοιχα τη δεκαετία του '90 η Βασιλική και Βιβέττα Χριστούλη δημιουργούν τρισδιάστατους χώρους Οπτικής – Κινητικής Γεωμετρίας. Εκπρόσωποι του συγκεκριμένου κινήματος είναι ο Βασίλης Γέρος, η Αντωνία Παπατζανάκη, ο Νίκος Αλεξίου, ο Δανιήλ, η Βούλα Μασούρα, ο Γιάννης Ζιώγας κ.ά.

6. Κριτική των Δομών

Τις εκρηκτικές δεκαετίες του '60 και του '70 ο Βλάσης Κανιάρης και ο Νίκος Κεσσανλής είναι δυο από μια μεγάλη ομάδα καλλιτεχνών της ελληνικής διασποράς που βρίσκονται εντός των εξελίξεων της ευρωπαϊκής πρωτοπορίας. Οι δυο καλλιτέχνες διεισδύουν στις ιστορικές-κοινωνικές συνθήκες και προσεγγίζουν την

πραγματικότητα φτιάχνοντας εικόνες ζωντανής ποίησης. Ως αληθινοί υλιστές αντιλαμβάνονται ότι η δομή του σύγχρονου έργου τέχνης βρίσκεται στη διαδικασία και δημιουργούν τρισδιάστατα περιβάλλοντα με τα οποία ανοίγουν την δομή του έργου τέχνη, αναλύουν τα εικονογραφικά στοιχεία της εικόνας και τα ανασυντάσσουν δομώντας νέες εικόνες με ανοικτό περιεχόμενο.

Από το 1985 ο Διαμαντής Αϊδίνης, ο Τάσος Παυλόπουλος και ο Πάνος Χαραλάμπους και από το 1995, ο Γιώργος Γεωργακόπουλος, ο Κώστας Ιωαννίδης ο Χάρης Κοντοσφύρης, η Ράνια Ράγκου και ο Χαράλαμπος Δερμάτης υιοθετούν μια κριτική στάση απέναντι στις πολύπλοκες λογικές δομές της ιδιωτικής και δημόσιας ζωής του δυτικού ανθρώπου.

7. Μεταμοντέρνος Νεοκλασικισμός

Ο ελλαδικός γεωγραφικός χώρος είναι το κατεξοχήν πεδίο του εικαστικού Μεταμοντερνισμού και Νεοκλασικισμού, αφού είναι ο χώρος όπου γεννιέται ο Κλασικισμός και η Ακρόπολη. Κύριος πρόδρομος του Νεοκλασικισμού είναι ο Γιάννης Τσαρούχης. Στα έργα του συνυπάρχει η κλασική καλαισθησία, η βυζαντινή αυστηρότητα και η Ελλάδα, που αλλάζει μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Στις αρχές της δεκαετίας του '70 και του '80 ο Αχιλλέας Δρούγκας, ο Άγγελος, ο Θόδωρος Μανωλίδης εμπνέονται από τη ζωγραφική του Καραβάτσο και του Ζακ-Λουί Ντάβιντ. Ακολουθούν ο Αλέκος Φασιανός, ο Μαρίνος Χριστακόπουλος, ο Γιώργος Σταθόπουλος, ο Χρίστος Καράς κ.ά. Τα έργα τους σχετίζονται με τη διαχρονικότητα της ομορφιάς, την αρμονία, την τάξη, την εξιδανίκευση. Δέχονται αυστηρές επικρίσεις από τους εκπροσώπους της «πρωτοπορίας» του '80 και του '90, που αντιμάχονται την εικόνα και επιμένουν στην πειραματική διαδικασία με τον εμπλουτισμό των υλικών, ασχέτως αν το αισθητικό αποτέλεσμα είναι αξιόλογο ή όχι.

Νεώτεροι μεταμοντερνιστές ζωγράφοι, που εμφανίζονται μετά το 1985, στηρίζονται στους μύθους και τις παραδόσεις των λαών, (όπως ο Παύλος Σάμιος, ο Μανώλης Ζαχαριουδάκης, ο Γιάννης Λασηθιωτάκης, ο Μιχάλης Μανουσάκης), άλλοι καταφεύγουν στην ονειροπλασία (όπως ο Νίκος Αγγελίδης, Μανώλης Χάρος)

και άλλοι στην αυθαίρετη ιδιοποίηση των αρχαίων συμβόλων (όπως ο Πασχάλης Αγγελίδης).

8. Εννοιολογική Μετα-Pop

Στα τέλη της δεκαετίας του '70 και τις αρχές του '80 η βρετανική και αμερικάνικη Ποπ Αρτ έχει διαδοθεί στις περισσότερες ευρωπαϊκές πόλεις μεταβάλλοντας το υποπροϊόν σε υπερπροϊόν. Όσον αφορά τον ελλαδικό χώρο αυτή η στροφή συμπίπτει και με την πρώτη δεκαετία της Μεταπολίτευσής (1975-1985), τότε που είναι έντονη η πολιτικοποίηση, οι ιδεολογικές συγκρούσεις και η βία. Κυρίαρχο στοιχείο της συγκεκριμένης τέχνης είναι ο παιγνιώδης χαρακτήρας που επιλέγει ο καλλιτέχνης απέναντι στα καταναλωτικά πρότυπα.

Πρώτοι εκπρόσωποι του συγκεκριμένου ρεύματος είναι ο Αλέξης Ακριθάκης, ο Χρίστος Σαρακατσιάνος, ο Παύλος, ο Χάρης Λαμπέρτ. Τη δεκαετία του '90 επηρεάζονται ο Στέλιος Γαβαλάς, ο Άνδρεας Βάης, ο Λάζαρος Μαράβας, Άντζι Καρατζά κ.ά.

9. Διεθνής Πολυσειρμικότητα

Ο πολυσυνειρμός, το χαρακτηριστικό της τεχνολογίας των πληροφοριών, τροφοδοτεί και χαρακτηρίζει τη νέα εικονογραφία ήδη από τις δυο τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα. Οι πολύ-συνειρμικές καλλιτεχνικές εικόνες υποβάλλουν ποικίλους συνειρμούς για τις παρεχόμενες πληροφορίες διαπροσωπικής επικοινωνίας. Οποιοδήποτε ερέθισμα του καλλιτέχνη μέσω της τεχνολογίας ανασκευάζεται, επεξεργάζεται, ανασυγκροτείται και εμφανίζεται στο κοινό σαν μια νέα μορφή αισθητικής συναλλαγής. Οι αφηρημένες ιδέες μορφοποιούνται, καθώς ο καλλιτέχνης κατέστησε την τεχνολογία πεδίο άσκησης της ελεύθερης δημιουργικότητάς του.

Εκπρόσωποι του συγκεκριμένου ρεύματος είναι ο Μανώλης Μπαμπούσης, ο Μιχάλης Αρφαράς, Πάνος Κοκκινιάς, η Πελαγία Κυριαζή, Ανδριάννα Κώτση, Γιώργος Γυπαράκης, Αλέξανδρος Ψυχούλης κ.ά.

10. Αστική Εικονογραφία

Τη δεκαετία του '90 μία νέα γενιά ελλήνων ζωγράφων στρέφεται ξανά στη ζωγραφική του αστικού πεδίου. Κυρίως εστιάζουν στην αξία του παγωμένου στιγμιότυπου και ζωγραφίζουν κενές από συναισθηματικές φορτίσεις, εικόνες, που συστέλλουν την αίσθηση του χρόνου και υπογραμμίζουν το κενό της μνήμης. Τα έργα χαρακτηρίζονται από την ασάφεια και τις αντιφάσεις, την ασφάλεια και την ανασφάλεια μαζί, που ουσιαστικά χαρακτηρίζουν τη ζωή στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις.

Βασικοί εκπρόσωποι του συγκεκριμένου κινήματος είναι η Μαρία Φιλοπούλου, ο Ζάφος Ξαγοράρης, ο Γιώργος Ρόρρης κ.ά.

Όσον αφορά στους δέκα καλλιτέχνες που συμμετέχουν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου, αυτοί εντάσσονται στην κατηγορία των καλλιτεχνών της Νέας Ελληνικής Τέχνης. Μάλιστα οι έξι από τους δέκα αναφέρονται σε συγκεκριμένα κινήματα. Ο Γιάννης Κουνέλλης ανήκει στο κίνημα Χώρος-Επεμβάσεις – Δράσεις. Η Όπη Ζούνη και η Χρύσα ανήκουν στη Νοητική Γεωμετρία. Ο Βλάσης Κανιάρης ανήκει στο κίνημα της Κριτικής των Δομών και στην Εννοιολογική Μετά-Πορ μαζί με τον Παύλο και τον Αλέξη Ακριθάκη.

Έπειτα από προσωπική επιλογή της ερευνήτριας, έγινε προσπάθεια να ενταχθούν οι υπόλοιποι τέσσερις καλλιτέχνες σε συγκεκριμένα κινήματα, με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των έργων τους. Ο Στήβεν Αντωνάκος και ο Λουκάς Σαμαράς θα μπορούσαν να ανήκουν στο κίνημα της Κριτικής των Δομών. Ο Τάκης Στεφάνου θα μπορούσε να ανήκει στη Νοητική Γεωμετρία και στην Κριτική των Δομών. Τέλος, ο Γιάννης Γαϊτής θα μπορούσε να ανήκει στο κίνημα της Εννοιολογικής Μετά-Πορ και της Νοητικής Γεωμετρίας.

3.3. Αναλυτικά βιογραφικά των καλλιτεχνών που συμμετέχουν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα (αλφαβητική σειρά)

ΑΛΕΞΗΣ ΑΚΡΙΘΑΚΗΣ

Ο Αλέξης Ακριθάκης γεννήθηκε το 1939 στην Αθήνα. Το 1955 αποβλήθηκε δια παντός από το σχολείο, ως ταραξίας, και την επόμενη χρονιά γνωρίστηκε με τον φιλόσοφο Γιώργο Μακρή, που αναγνώρισε το ταλέντο του και τον ενθάρρυνε να ασχοληθεί με τη ζωγραφική. Εγκατέλειψε την Αθήνα για το Παρίσι, όπου έζησε μεταξύ 1957 και 1960 σαν μποέμ, γνωρίζοντας σημαντικά πρόσωπα της εποχής του. Πέθανε το 1994.

Ο Αλέξης Ακριθάκης συναντά στο Παρίσι μία γενικευμένη κίνηση γραφισμού -που χαρακτηρίζει τη δεκαετία του εξήντα- η οποία υπήρξε γι' αυτόν καταλυτική. Ο Ακριθάκης παράγει έργα με τη μορφή ελικοειδών γραφισμών που ανταποκρίνονται με αμεσότητα στην αυθόρμητη και άρα ανεξέλεγκτη παρόρμηση του χεριού. Η παράδοση αυτή ξεκινά με τη γραφή που μόνο γράφεται, αλλά δεν διαβάζεται ως κείμενο και μόνο στη συνέχεια καταλήγουν σε σύμβολα και αρχετυπικές μορφές. Μέσα από αυτούς τους γραφισμούς, ανακρίβεις, ανεξέλεγκτες και διφορούμενες φόρμες παίρνουν μορφή. Οι φόρμες αυτές συνεχώς μεταβάλλουν τις αναφορές τους, έχοντας το πλεονέκτημα να αμφισβητούν τη νομιμότητα αυτού που συνήθως δεχόμαστε ως πραγματικότητα. Ο Ακριθάκης οικειοποιείται με εξαιρετική ευκολία και πρωτοτυπία, σύμβολα, φιγούρες, φόρμες. Φαίνεται σαν όλη αυτή η παράδοση να του ανήκει. Άλλες φορές οι φόρμες δεν αφηγούνται κάτι, αλλά δανείζονται εραλδικά σύμβολα, σχήματα από τους πολιτισμούς της λατινικής Αμερικής μέσα από μία μεγάλη πυκνότητα. Η επιφάνεια του έργου πρέπει να γεμίσει. Η εικονοποιεία είναι αντίστοιχα πυκνή. Η αφήγησή του έχει μια αλληλουχία, σε κάθε φάση της όμως, παρουσιάζονται παράλληλα γεγονότα ή δράσεις που τελικά δημιουργούν παράλληλες ιστορίες (Παπαδόπουλος, 2011).

Χαρακτηριστικά η Λοϊζίδη (1983) αναφέρει για το έργο του Αλέξη Ακριθάκη ότι τα σήματα και τα σύγχρονα «ιερογλυφικά» στοιχεία που υιοθετεί η ζωγραφική γλώσσα του καλλιτέχνη είναι εμπνευσμένα από τον πολυφωνικό, νευρώδη και εξίσου χαοτικό κώδικα επικοινωνίας της εποχής μας. Ο Ακριθάκης ξέρει να αξιοποιεί με

δικό του τρόπο και με αναμφισβήτητα ευρηματικό χιούμορ πολλά από τα διδάγματα του Klee.

Στο νηπιαγωγείο επιλέγω να παρουσιάσω το ζωγραφικό έργο Δώδεκα Ιστορίες του 1974, όπου ο καλλιτέχνης έχει χωρίσει τον καμβά του σε δώδεκα ίσα τετράγωνα. Κάθε τετράγωνο περιέχει και μία ιστορία, χωρίς να διαφαίνεται αν υπάρχει μία ενιαία αφήγηση στο όλο έργο. Ο βασικός στόχος που επιλέχθηκε το συγκεκριμένο έργο είναι να τονιστεί η σύνδεση του ζωγραφικού έργου με την αφήγηση ιστοριών και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου η Γλώσσα και συγκεκριμένα η διαδικασία της αφήγησης. Ειδικότερα, οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να απελευθερώσουν τη φαντασία τους, προσπαθώντας να περιγράψουν τι μπορεί να διαδραματίζεται σε κάθε ιστορία και τι ρόλο έχουν τα διάφορα σύμβολα που χρησιμοποιεί ο καλλιτέχνης.

STEPHEN ANTONAKOS

Ο Stephen Antonakos γεννήθηκε το 1926 στον Άγιο Νικόλαο Λακωνίας και το 1930 εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στη Νέα Υόρκη. Το 1947 εγγράφεται στο τμήμα τέχνης του Brooklyn Community College και παίρνει το πτυχίο του δυο χρόνια αργότερα. Μέχρι σήμερα ζει και εργάζεται στη Νέα Υόρκη.

Χαρακτηριστικά η Λοϊζίδη (1983) αναφέρει ότι ο Στήβεν Αντωνάκος προβάλλει την έννοια της Γραμμής σαν βασικού δυναμικού στοιχείου μιας νέας σημαντικής του σύγχρονου πλαστικού χώρου. Το Νέον, ως βασικό υλικό του καλλιτέχνη είναι η κατ' εξοχήν ύλη που στα έργα του αποκτά μια πολυσήμαντη λειτουργικότητα γιατί μετατρέπεται ταυτόχρονα σε ενέργεια, χρώμα και φως. Η γλυπτική του προωθεί με εξαιρετική δύναμη και οικονομία έκφρασης τις ουσιαστικότερες αναζητήσεις της Minimal Art (Τέχνης του Ελάχιστου). Αναζητώντας τη συνισταμένη όλων των έργων του καλλιτέχνη διαπιστώνεται ότι, αν και η σύνθεση, είναι σταθερή, φαίνεται να εδράζεται στο συσχετισμό υλικού, δομής, χρώματος και χωροθέτησης του έργου. Το έργο του αν και μη παραστατικό είναι βαθιά υπαινικτικό, με αναφορές τόσο σε έννοιες όσο και σε συναισθήματα.

Στο νηπιαγωγείο επιλέγω να παρουσιάσω το έργο The life of artist, που ανήκει στη σειρά Pillows (Μαξιλάρια) του 1963. Πρόκειται για μία μικτή τεχνική, ο καλλιτέχνης χρησιμοποιεί ένα μαξιλάρι, μια κοτλέ μαξιλαροθήκη και διάφορα

αντικείμενα τοποθετημένα εντός του μαξιλαριού. Προφανώς πρόκειται για προσωπικά αντικείμενα του καλλιτέχνη, όπως υποδεικνύει και ο τίτλος του έργου «Η ζωή του καλλιτέχνη». Χαρακτηριστικά, σχολιάζει η Κοσκινά (2007) για τη σειρά Pillows ότι η σχέση του μέσα και του έξω, και κατά συνέπεια η αναφορά στο πλήρες και το άδειο, στο εμφανές και το κρυμμένο, προβάλλει εντονότερα στη σειρά Pillows (Μαξιλάρια). Τα έργα αυτά μαρτυρούν πιθανόν την εξάπλωση της ψυχανάλυσης και τη σημασία που εκείνη προσδίδει στην προβολή των μύχιων συναισθημάτων και επιθυμιών μέσα από την ερμηνεία των ονείρων. Τα ανοίγματα που επιτρέπουν την επικοινωνία του μέσα και του έξω θα μπορούσαν να εκληφθούν ως παραπομπές σε υπαρξιακές διεργασίες του ανθρώπου, που σχετίζονται με την εσωστρέφεια και την εξωστρέφεια, το είναι και το φαίνεσθαι. Επίσης, η Naomi Spector αναφέρει για τα Pillows «Τα μαξιλάρια μιλούν μέσω του χρόνου, διηγούνται τα περασμένα, τα τωρινά και τα μελλούμενα. Κρύβουν μέσα τους τα όνειρα και τον αλλόκοτο χρόνο του ονείρου, που συνδυάζει το παρελθόν και το μέλλον. Μερικά είναι σαν απαντήσεις σε ερωτήματα που δεν γνωρίζουμε». Ο βασικός λόγος που επιλέχθηκε το συγκεκριμένο έργο είναι κάθε παιδί να μπορέσει να ιεραρχήσει τι αντικείμενα θεωρεί σημαντικά στη ζωή του, αν έπρεπε να τα τοποθετήσει μέσα σε ένα μαξιλάρι και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου η Μελέτη του Περιβάλλοντος και συγκεκριμένα το προσωπικό περιβάλλον του κάθε παιδιού. Ειδικότερα τα παιδιά θα μπορέσουν να αιτιολογήσουν με ποιο κριτήριο επιλέγουν τα συγκεκριμένα αντικείμενα.

ΧΡΥΣΑ ΒΑΡΔΕΑ

Η Χρύσα Βαρδέα γνωστή ως Chryssa γεννήθηκε το 1933 στην Αθήνα. Σπούδασε στην Academie de la Grande Chaumiere (1953-1954) στο Παρίσι και στη Σχολή Καλών Τεχνών του Σαν Φρανσίσκο (1954-1955). Από το 1955 εγκαταστάθηκε στη Νέα Υόρκη, όπου ζει μέχρι σήμερα.

Οι κυριότεροι σταθμοί της πορείας της (Κοτζαμάνη, 1997) είναι: 1) «Τα Κυκλαδικά Βιβλία» του 1956 μία αυστηρής σύλληψης σειρά γλυπτών, η αποκαλυπτική λιτότητα των οποίων παραπέμπει τόσο στο αρχαίο πολιτισμό όσο και στο πρωτοποριακό Minimal Art της δεκαετίας του '60. 2) Οι «Εφημερίδες» του 1958, έργα εμπνευσμένα από τις στήλες των μικρών αγγελιών και των οικονομικών

σελίδων των κυριακάτικων New York Times. 3) Οι φωτεινές συνθέσεις από «Νέον», με το ιστορικό έργο «Πύλες της Times Square». Η χρησιμοποίηση των σωλήνων νέον στα φωτεινά γλυπτά έκανε εμφανή και ουσιαστικά υπαρκτή την ενέργεια του φωτός, αποδίδοντας τη βαθύτερη φιλοσοφική σχέση: φως-σκοτάδι, ημέρα-νύκτα, θετικό-αρνητικό, ζωή-θάνατος. 4) Τα αυστηρά ιδεογράμματα της κινεζικής γραφής και τα αινιγματικά τοπία της «Chinatown», της δεκαετίας του '70, με τις ρυθμικές αλληλουχίες των καμπυλόγραμμων στοιχείων τους, που –γραμμικά κι επίπεδα στην αρχή- θα αποκτήσουν στην συνέχεια πιο ανάγλυφη μορφή, αναδεικνύοντας με μοναδική σαφήνεια και δυναμισμό την αυτάρκεια και την εγκυρότητα της φόρμας. 5) Τα νέοϋρκέζικα τοπία «City's capes» της δεκαετίας του '80, όπου η καλλιτέχνης πετυχαίνει την μετατροπή των μηνυμάτων σε σύμβολα. 6) Τα «Αθηναϊκά τοπία» των τελευταίων χρόνων αντανακλούν στην ουσία την παγκοσμιότητα του σύγχρονου αστικού τοπίου.

Χαρακτηριστικά η Λοϊζίδη (1983) σχολιάζει για το έργο της Chyssa ότι αφοσιώθηκε σε μία δημιουργική έρευνα πάνω στην πολυσημειακή γλώσσα των σύγχρονων μέσων επικοινωνίας. Η μεταπολεμική Αμερική, και ιδιαίτερα το πολυφωνικό και φανταχτερό ουρμπανιστικό τοπίο της Νέας Υόρκης, της πρόσφεραν τη δυνατότητα μίας άμεσης τεχνικής και αισθητικής έρευνας πάνω στον κώδικα και τα μέσα επικοινωνίας του τεχνολογικού πολιτισμού (σύγχρονη τυπογραφία, διαφημιστική αφίσα, Νέον).

Στο νηπιαγωγείο επιλέγω να παρουσιάσω το έργο Denise Rene Exhibition Poster, New York του 1973. Πρόκειται για ιδεογράμματα της κινεζικής γραφής. Ο βασικός λόγος που επιλέχθηκε το συγκεκριμένο έργο είναι η σύνδεση του προφορικού λόγου με τον γραπτό, ιδιαίτερα μέσα από τη διαδικασία που θα πρέπει τα παιδιά να σκεφτούν κάθε φορά λέξεις με το αντίστοιχο γράμμα της αλφαβήτου και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του Νηπιαγωγείου η Γλώσσα και συγκεκριμένα γράφω-σχεδιάζω το όνομά μου. Ειδικότερα, θα γίνει προσπάθεια να αντιληφθούν τα παιδιά ότι όλοι οι άνθρωποι ανεξαρτήτως χρειάζονται ένα αλφάβητο, κάθε χώρα έχει το δικό της, με σκοπό να μπορούν να επικοινωνούν μεταξύ τους.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΑΪΤΗΣ

Ο Γιάννης Γαΐτης γεννήθηκε στην Αθήνα στις 4 Μαρτίου του 1923 και πέθανε το 1984. Η καταγωγή του είναι από την Τήνο. Σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών στην Αθήνα (1942-1948) με καθηγητές τους Κωνσταντίνο Παρθένη και Ιωάννη Φιλιππότη. Υπήρξε πολυσχιδής δημιουργός, καθώς τα έργα του περιλαμβάνουν ζωγραφική, γλυπτική, σχέδια, μακέτες σκηνικών και κουστούμιών, κατασκευές, έπιπλα και διάφορα μικρότερα αντικείμενα.

Από το 1968 και εξής, το έργο του Γαΐτη επικεντρώνεται σε ένα μόνο θέμα, τα «Ανθρωπάκια» που θα παίζει καταλυτικό ρόλο σε όλη την επόμενη καλλιτεχνική του δημιουργία. Με εκπληκτική συνέχεια και συνέπεια επέρχεται η τυποποίηση της ανθρώπινης μορφής με στόχο να γίνει ένας εικαστικός μύθος, που θα αντικατοπτρίζει το χαρακτήρα μιας ολόκληρης εποχής. Εκτός του θεματικού περιορισμού, σημειώνεται και η επιλογή ενός περισσότερου γεωμετρικού λεξιλογίου τόσο στην απόδοση των μορφών, όσο και στην ανάπτυξη του χώρου. Με αυτόν τον τρόπο γίνεται απόλυτα σαφής η αξιοποίηση σύγχρονων αναζητήσεων, η σχηματοποίηση, η χρήση αφηρημένων τύπων και η αυστηρή κονστρουκτιβιστική οργάνωση, που κάνει τα «Ανθρωπάκια» να μην έχουν καμία επαφή μεταξύ τους, να έχουν χάσει τα χαρακτηριστικά τους και να έχουν μεταβληθεί σε απρόσωπη μάζα. Από το 1975 οι σχηματοποιημένες μορφές πολλαπλασιάζονται και ενοποιούνται με αποτέλεσμα τη δημιουργία ανθρώπινων τοπίων. Ο ομαδοποιημένος κόσμος, η μηχανοποιημένη κοινωνία, η απόλυτη επιβολή της ποσότητας στην ποιότητα γίνονται καθρέφτης της εποχής. Η ειρωνική διάθεση του καλλιτέχνη φαίνεται πως μεταπλάθεται σε κριτικό πνεύμα, καθώς μας δίνει, όπως πολύ σωστά σημειώνει ο Χρήστου, έναν κόσμο χωρίς πρόσωπα, σε ένα χώρο που μας συνθλίβει και με τον άνθρωπο να φαίνεται ανήμπορος να δαμάσει δυνάμεις που έφερε κοντά του (Κοσκινά, 2008).

Στα έργα της πρώιμης περιόδου του, τα «Ανθρωπάκια» είναι σαν να φορούν ένα σιδερένιο προσωπείο, πίσω από τα κάγκελα του οποίου τα βλέμματά τους φαίνονται στριμωγμένα και ανήσυχα. Αργότερα θέλοντας να κάνει μια κριτική στη σκοτεινή πολιτική σκηνή της Ελλάδας του '60, το σύμβολο περνά στην τελική φάση σύνθεσης της στερεότυπης μορφής του. Αποκτά γραβάτα και καπελάκι μελόν, ενώ στην έκφρασή του προστίθεται η πίκρα μιας προαναγγελλόμενης ολοκληρωτικής απομόνωσης και μια κόπωση από την αναμονή για κάτι που τελικά δεν πρόκειται να

συμβεί. Στην τελική τους φάση τα «Ανθρωπάκια» γίνονται πιο αινιγματικά. Ο ίδιος δηλώνει χαρακτηριστικά... «Σήμερα κάνω το ανθρωπάκι. Δεν έχω τη δύναμη να το αλλάξω, γιατί το ανθρωπάκι με αντιπροσωπεύει απόλυτα... Τώρα, αν αυτά τα έργα μου αρέσουν ή δεν αρέσουν, αυτό είναι άλλη παράγραφος. Γιατί ο κόσμος δεν θέλει να βλέπει τον εαυτό του ανθρωπάκι. Γιατί σου λέει: εγώ δεν είμαι αυτός... Και όμως είναι». (Κοσκινά, 2008)

Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το κομψό ανθρωπάκι- ανδρείκελο έχει σχεδόν καθιερωθεί σαν μία από τις γνωστές κωδικοποιημένες μορφές του σύγχρονου τεχνολογικού μύθου και της καταναλωτικής κοινωνίας. Η τέχνη του Γαίτη διατηρεί πάντοτε το χαρακτήρα του σκωπτικού ευρηματικού χιούμορ και λιγότερα της δραματικά κοινωνικοποιημένης κριτικής. Πρόκειται περισσότερο για την ποιητική σάτιρα που τελευταία αντλεί με αριστοφανικό κέφι την έμπνευσή της από την ελληνική τέχνη και μυθολογία (Λοϊζίδη, 1983).

Στο νηπιαγωγείο επιλέγω να παρουσιάσω μέρος του έργου που υπάρχει στη στάση του μετρό Σταθμός Λαρίσης και ονομάζεται *Crowds of people*, 1981-1982. Στο συγκεκριμένο έργο εικονίζονται 22 «Ανθρωπάκια», που στέκονται ανά ομάδες. Ανήκουν στην τελευταία φάση της δημιουργίας, της πιο στερεοτυπικής φορώντας κοστούμια με γραβάτες και καπελάκι μελόν. Πρόκειται για καθαρά αινιγματικές φιγούρες. Το προσωπικό έργο που παρουσίασα στην τάξη αποτελείται από 11 «Ανθρωπάκια». Ο βασικός λόγος που επιλέχθηκε το συγκεκριμένο έργο είναι η εφαρμογή αριθμητικών πράξεων και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου τα Μαθηματικά. Οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να κάνουν προσθέσεις και αφαιρέσεις με τα «Ανθρωπάκια». Σε ευρύτερο πλαίσιο θα γίνει προσπάθεια να αντιληφθούν οι μαθητές τη διαφορετικότητα των ανθρώπων, ότι όλοι είμαστε άνθρωποι αλλά με διαφορετικά χαρακτηριστικά. Ως παράδειγμα θα δοθεί ότι όλοι είναι μαθητές του νηπιαγωγείου αλλά κάθε παιδί συμπεριφέρεται και λειτουργεί με διαφορετικό τρόπο και προτιμά διαφορετικές δραστηριότητες, όπως ζωγραφική, θέατρο ή αθλητισμό.

ΠΑΥΛΟΣ ΔΙΟΝΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Παύλος Διονυσόπουλος γεννήθηκε το 1930 στα Φιλιατρά, στη Νότια Πελοπόννησο. Σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών και με υποτροφία πήγε στο Παρίσι.

Από το 1955-1958 ο Παύλος εγκαταστάθηκε πάλι στην Αθήνα, κάνοντας διαφημίσεις και σκηνικά θεάτρου. Το 1958 ξανάφυγε για τη Γαλλία, όπου ήρθε σε επαφή με τις πρώτες εκδηλώσεις των «Νέων Ρεαλιστών». Τα υλικά που χρησιμοποιεί είναι η ίδια η καθημερινή υλική υποδομή και τα τεχνολογικά όργανα που συνθέτουν το φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον των σύγχρονων πόλεων. Άρχισε να χρησιμοποιεί το ψαλίδι και να κόβει περιοδικά σε λωρίδες, ώσπου μια μέρα, στο μετρό του Παρισιού, ανακάλυψε τις αφίσες. Αυτές αποτέλεσαν το κύριο υλικό για την καλλιτεχνική του έκφραση, αφού τις χρησιμοποίησε κόβοντάς τις σε ψιλές λωρίδες και σε μεγάλες ποσότητες. Αυτές οι λωρίδες καθιερώνονται σαν σήματα μιας νέας αισθητικής παιδείας αλλά και σαν φορέας μιας νέας προβληματικής γύρω από τη λειτουργία της εικόνας. Αυτό το ευτελές υλικό, το χαρτί, έμελλε να γίνει στα χέρια του Παύλου μαγικό ραβδί και να μεταμορφώνεται σε αντικείμενα, δέντρα και πράγματα της καθημερινής ζωής (Λοϊζίδη, 1983).

Στο νηπιαγωγείο επιλέγω να παρουσιάσω την εικαστική εγκατάσταση «Οι σημαίες της Ευρώπης» του 1985 όπου ο καλλιτέχνης χρησιμοποιεί ως υλικό το χαρτί και το πλεξιγκλάς. Το έργο πρωτοπαρουσιάστηκε στην πρώτη Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, την Αθήνα το 1985. Αποτελείται από 15 σημαίες των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μία λευκή σημαία, ενός κράτους μέλους, που ίσως προκύψει στο μέλλον. Στο συγκεκριμένο έργο ο Παύλος μεταφέρει το ειρηνικό όραμα της Ενωμένης Ευρώπης, εκθέτοντας το σύμβολο των κρατών-μελών, δηλαδή τις σημαίες τους. Η πολυδιάστατη εθνική ταυτότητα ενός κράτους εκφράζεται εύστοχα από την σημαία του, και στην ιστορία της ανθρωπότητας πολλές φορές σημαίες ενώθηκαν μαζί υπερασπίζοντας κοινούς αγώνες και σταυροφορίες, επισφράγισαν ιδεολογίες και κυμάτισαν σε εθνικές εορτές. Ο βασικός λόγος που επιλέχθηκε το συγκεκριμένο έργο είναι να τονιστεί πως λειτουργεί η Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς η Ελλάδα αποτελεί μέλος της και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου η Μελέτη του Περιβάλλοντος και συγκεκριμένα το ευρύτερο περιβάλλον της ευρωζώνης. Ειδικότερα, θα τονιστεί ότι η σημαία της κάθε

χώρας λειτουργεί ως ένα σύμβολο και πως κάθε μέλος που ανήκει σε μία ομάδα - όπως τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης - πρέπει να ακολουθεί συγκεκριμένους κανόνες λειτουργίας.

ΟΠΥ ΖΟΥΝΗ

Η Όπυ Ζούνη γεννήθηκε το 1941 στο Κάιρο. Ξεκίνησε με σπουδές κλασικές, πρώτα στην Αίγυπτο (ζωγραφική, κεραμική και φωτογραφία) και μετά στην Ελλάδα (Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών). Πέθανε το 2008.

Η Όπυ Ζούνη θεωρείται εκπρόσωπος της γεωμετρικής τέχνης στην Ελλάδα. Η επαφή με δυο κλασικές παιδείες και με δυο τόσους διαφορετικούς κόσμους διακρίνεται στη δουλειά της. Τα περισσότερα στοιχεία που την συνθέτουν προέρχονται από την παρατήρηση της φύσης, του περιβάλλοντος και των οπτικών φαινομένων. Η ίδια αναφέρει ότι *«Η πρώτη μου επαφή με τη γεωμετρία είναι τα αραβουργήματα, που ήταν ένα αφηρημένο γεωμετρικό παιχνίδι, πλούσιο και ποικίλο, με έντονο μυστικισμό, καθώς και η ατμόσφαιρα art deco του κοσμοπολίτικου Κάιρου. Συνάμα μελετώ τη γεωμετρία μέσα από την αιγυπτιακή και αρχαία ελληνική τέχνη. Αργότερα γνώρισα τις γεωμετρικές έρευνες του 20^{ου} αιώνα...»* (Ζούνη, 1997)

Χαρακτηριστικά για το έργο της Όπυ Ζούνη αναφέρει ο Lohse (1980) *«...Η μεταμόρφωση του χώρου σε επιφάνεια, είναι ένας από τους δημιουργικούς χώρους που θέτει η Όπυ Ζούνη. Τμήματα χώρου επιλέγονται με σκέψη και προοπτικά στοιχεία μορφοποιούνται σε ζωγραφικά. Σε συνάρτηση με το βάθος, μετατρέπονται σε μέσα δημιουργίας. Η διπλή τους λειτουργία προκαλεί μία λανθάνουσα αγωνία: Ο χώρος περιέχει την επιφάνεια, η επιφάνεια περιέχει τον χώρο. Η Όπυ Ζούνη χειρίζεται την επιλογή αυτού του λεξιλογίου συνειδητά και σίγουρα. Το χρώμα χρησιμοποιείται σαν χαρακτηριστικό της μορφής, ο περιορισμός σε αρχικά χρώματα ανταποκρίνεται στην ακρίβεια της γεωμετρίας...»*

Αναφορικά με το στοιχείο της γεωμετρίας στο έργο της καλλιτέχνης αναφέρεται και ο Restany (1985) *«...Ο δρόμος της γεωμετρίας σίγουρα είναι ο δεσμός ο πιο άμεσος που θα μπορούσε να ενώσει την ευαισθησία της καλλιτέχνης με το περιβάλλον της. Είτε πρόκειται για ζωγραφική είτε για γλυπτική είτε ακόμα για εγκαταστάσεις δεμένες με το περιβάλλον, η Όπυ Ζούνη μας προτείνει «έργα*

ατμόσφαιρας», δηλαδή οπτικές προτάσεις που είναι ταυτόχρονα και δηλώσεις προθέσεων, καθορισμοί διαδρομών...»

Στο νηπιαγωγείο επιλέγω να παρουσιάσω ένα ζωγραφικό έργο με τίτλο Χαρταετός του 2001. Ο βασικός λόγος που επέλεξα το συγκεκριμένο έργο είναι η εξάσκηση της παρατηρητικότητας και της φαντασίας και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου η Δημιουργική Έκφραση. Ειδικότερα αρχικά οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να μάθουν για τη χρησιμότητα του Χαρταετού τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Κίνα. Στη συνέχεια θα πρέπει να συνεργαστούν ανά ομάδες για να φτιάξουν το δικό τους χαρταετό, δίνοντας και έναν τίτλο.

ΒΛΑΣΗΣ ΚΑΝΙΑΡΗΣ

Ο Βλάσης Κανιάρης γεννήθηκε το 1928 στην Αθήνα. Από το 1946 και για σχεδόν πέντε χρόνια φοίτησε στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το 1947 γνωρίζεται με τον Γιάννη Τσαρούχη. Το 1950, μετά το θάνατο του πατέρα του, εγκαταλείπει τις ιατρικές σπουδές και αρχίζει τη φοίτησή του στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών. Τελειώνει το 1955, έχοντας δασκάλους τον Ουμβέρτο Αργυρό, τον Γιάννη Παπά, τον Πάνο Σαραφιανό και κυρίως τον Γιάννη Μόραλη που τότε είχε εκλεγεί καθηγητής. Πέθανε στις 3 Μαρτίου του 2011.

Ο Στεφανίδης (2008) περιγράφει την πορεία του καλλιτέχνη Βλάση Κανιάρη από τα πρώτα περιγραφικά σχέδια και λάδια (1946-1954) ως την ενότητα της Marcinelle στην οποία εκτίθενται (Ζυγός, 1958) μια σειρά συνθέσεων σε informelle αντίληψη και σε μία γραφή που παραπέμπει στο dripping, οδηγεί αναπόδραστα, στους «Τοίχους» (1959-1961) ή στα objets trouvés της ίδιας εποχής. Στη συνέχεια ακολουθούν οι φιγούρες και οι συνθέσεις – συνύπαρξης τους εν χώρω (περιβάλλοντα, εγκαταστάσεις). Κατασκευαστής εικόνων ο ίδιος γίνεται από ζωγράφος ιδιόμορφος γλύπτης κι εν τέλει σκηνοθέτης tableaux vivants. Οι γύψοι και τα σύρματα, τα ράκη και τα αποφόρια, τα παλιά παιχνίδια ή τα ξεχαβαλωμένα έπιπλα εισέρχονται αρχικά στο λεξιλόγιό του πριν τη Δικτατορία. Αλλά κατά τη διάρκεια της Χούντας αποκτούν διπλά φορτισμένο περιεχόμενο, υπονοώντας πολλά περισσότερα από όσα εικονίζουν. Έτσι, η έκθεση με τα γαρόφαλλα (1969, Νέα Γκαλερί» επί της Τσακάλωφ)

συμπυκνώνει επιτυχώς όλα τα προηγούμενα κάπως διάσπαρτα νοήματά του κι είναι λογικό να συγκινεί διπλά.

Στο νηπιαγωγείο επιλέγω να παρουσιάσω ένα έργο Άτιτλο του 1971. Ο καλλιτέχνης, χρησιμοποιώντας άχρηστο υλικό, εικονίζει το κάτω μέρος μίας μορφής που στέκεται μέσα σε μία ξύλινη παλέτα. Το σώμα της ανθρώπινης μορφής έχει δημιουργηθεί από ξύλα και παλιά ρούχα και παπούτσια. Ο βασικός λόγος που επέλεξα το συγκεκριμένο έργο είναι οι μαθητές μέσα από το άχρηστο υλικό που χρησιμοποιεί ο καλλιτέχνης να μάθουν για την προστασία του περιβάλλοντος και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου η Μελέτη του Περιβάλλοντος και συγκεκριμένα το φυσικό περιβάλλον. Ειδικότερα τα παιδιά με την ανάλογη καθοδήγηση της νηπιαγωγού και εμένα θα προσπαθήσουν να σκεφτούν ποιες αλλαγές στην καθημερινότητα όλων των ανθρώπων, θα βοηθήσουν να μην καταστρέφεται το περιβάλλον.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΥΝΕΛΛΗΣ

Ο Γιάννης Κουνέλλης γεννήθηκε το 1936 στον Πειραιά. Δεν έγινε δεκτός στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών στην Αθήνα. Εγκαταστάθηκε στη Ρώμη το 1956, όπου σπούδασε στην Ακαδημία Καλών Τεχνών.

Ο Γιάννης Κουνέλλης θεωρείται πλέον ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους του κινήματος της Arte Povera. Ο όρος Arte Povera, που επινοήθηκε από τον επιμελητή Germano Celant, αναφέρεται στα 'ταπεινά' υλικά που χρησιμοποιούσαν στα έργα τους ο Κουνέλλης και άλλοι, όπως οι Boetti, Calzolari και Merz. Η Arte Povera δεν ήταν μια ομάδα καλλιτεχνών με συγκεκριμένο στυλ αυτό που συνέδεε τους δημιουργούς ήταν ο ανοιχτός πειραματισμός και η εργασία εκτός των συμβατικών ορίων. Ο όρος Arte Povera δεν αναφερόταν στα φτωχά υλικά αλλά σε μια τέχνη χωρίς περιορισμούς, φτιαγμένη από ήδη υπάρχοντα αντικείμενα.

Πρόκειται για μία σπάνια περίπτωση καλλιτέχνη που το έργο του μπορεί να λειτουργεί σαν «δείγμα» του σύγχρονου ευρωπαϊκού γίγνεσθαι, αντλώντας κυρίως στοιχεία από τον ευρύτερο γεωγραφικό χώρο και από διαφορετικές ιστορικές στιγμές, χωρίς γι' αυτό το λόγο να εμφανίζεται ασύνδετο ή απλώς εκλεκτικό (Κοσκινά, 1997). Οι δημιουργίες του Γιάννη Κουνέλλη αναζητούν μέσα από τη δυναμική σύνταξη

ετερογενών στοιχείων (παρόν/ παρελθόν, αρχαιολογική μνήμη/ καθημερινότητα) μια βαθύτερη διαλεκτική σχέση ανάμεσα στη λειτουργία της τέχνης σαν πνευματικού συμβόλου και σαν εφήμερης αίσθησης και καταγραφής φαινομένων και καθημερινών γεγονότων. Ο κατασκευαστικός χώρος του είναι η διαλεκτική σύνθεση του φυσικού χώρου και του χώρου της πολιτισμικής μνήμης και του κοινωνικού γίνεσθαι (Λοϊζίδη, 1983).

Οι χρονολογίες «κλειδιά» είναι το 1967, με τη δημιουργία της Καρβουνιέρα και το 1969, όταν εκθέτει στην γκαλερί L' Attico το έργο του Χωρίς Τίτλο, 1969, που δεν είναι παρά άλογα ζωντανά, δεμένα από τους τοίχους της γκαλερί σε προκαθορισμένες αποστάσεις το ένα από το άλλο. Από τη στιγμή αυτή ξεκινά η σχέση του καλλιτέχνη με τη «ζωντανή ζωγραφική», εικόνα που μεταφέρεται στο χώρο. Μετά ακολουθεί η «χρυσή εποχή» της Arte Povera, καθώς στράφηκε σε άλλους τρόπους έκφρασης χρησιμοποιώντας υλικά «ταπεινά», καθημερινά: το μαλλί, το κάρβουνο, το βαμβάκι, οι καθρέφτες και πολλά άλλα άρχισαν να «συννευρίζονται» σε μια ενότητα έργων που ξέφευγαν πλέον από την αυστηρή έννοια της ζωγραφικής. Ο Γιάννης Κουνέλλης περνώντας από πολλά μεγάλα εικαστικά κέντρα, σε διαφορετικούς γεωγραφικούς τόπους, εξελίσσει την προσωπική του γραφή και την καταθέτει τελικά σαν έναν ιδιόμορφο προσωπικό κώδικα. Το βασικό στοιχείο για το έργο του Γιάννη Κουνέλλη είναι ότι μπόρεσε να ενσωματώσει στοιχεία παλιά και νεότερα, δανεισμένα από διαφορετικές ιστορικές περιόδους. Σχολιάζει μ' αυτά την καθημερινότητα, την τέχνη και τη ζωή εκφράζοντας έτσι κάτι καινούργιο, που φυσικά, αν ήταν αποκλειστικά και μόνο καινούργιο, θα ήταν αποσυνδεδεμένο από το ιστορικό και πολιτισμικό του παρελθόν, αλλά και από το μέλλον, και εν τέλει δεν θα αφορούσε κανέναν (Κοσκινά, 2004).

Στο νηπιαγωγείο επιλέγω να παρουσιάσω μία εγκατάσταση Χωρίς τίτλο του 1969, όπου ο καλλιτέχνης μέσα σε σακιά ποικίλων μεγεθών έχει τοποθετήσει βασικές πρώτες ύλες, όπως διάφορα όσπρια, ζάχαρη και αλεύρι. Ο βασικός λόγος που επιλέχθηκε το συγκεκριμένο έργο είναι να παρουσιαστεί η διατροφή ως μία από τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου η Μελέτη του περιβάλλοντος και συγκεκριμένα η αγωγή της υγείας. Ειδικότερα οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να μάθουν τον τρόπο διατροφής σύμφωνα με τον πίνακα της Μεσογειακής Διατροφής. Τα παιδιά θα

ενημερωθούν τι πρέπει να τρώνε κάθε μέρα, τι λίγες φορές την εβδομάδα και τι λίγες φορές το μήνα, καθώς η Μεσογειακή Διατροφή θεωρείται σύμφωνα με τους επιστήμονες το καλύτερο πρότυπο διατροφής.

ΛΟΥΚΑΣ ΣΑΜΑΡΑΣ

Ο Λουκάς Σαμαράς γεννήθηκε στις 14 Σεπτεμβρίου του 1936 στην Καστοριά. Το 1948 και σε ηλικία 12 ετών, μετά από τα δύσκολα χρόνια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου μεταναστεύει μαζί με την μητέρα του Τρυγώνα Σαμαρά στη Νέα Υόρκη για να βρουν τον πατέρα του, ο οποίος είχε μεταναστεύσει ήδη από το 1939. Κατοικεί μέχρι σήμερα στην Νέα Υόρκη.

Πρόκειται για μια πολυδιάστατη καλλιτεχνική φυσιογνωμία, που ασχολείται και στους τομείς του θεάτρου, του κινηματογράφου, τη συγγραφική εργασία και την υποκριτική. Παράλληλα με τη ζωγραφική σε λάδι και παστέλ άρχισε να πειραματίζεται ήδη από το 1959 με μία ευρύτατη γκάμα υλικών όπως γυαλί, αλουμινόχαρτο, κερί, εφημερίδες, γύψο, ύφασμα. Τον ίδιο χρόνο άρχισε να παίζει σε «Happenings» στη γκαλερί Reuben. Το 1960 αρχίζει τα πρώτα του «Κουτιά» και παράλληλα συνεχίζει τις συνθέσεις του με θέμα την τροφή, χρησιμοποιώντας μαγειρικά σκεύη και σιδερικά. Τα επόμενα χρόνια έπαιξε σε ταινία του Σάρρωφ, έκανε τα πρώτα του σχέδια με καρφίτσες σε χαρτί ακτινογραφίας και δημιούργησε το «Δωμάτιο 2» με καθρέφτες, και τον πρώτο του «Μετασχηματισμό» (1966). Ανάμεσα στα 1968 και 1978 συνέχισε τους «Μετασχηματισμούς» με νέα πειραματικά μέσα (πολλαρόντι), δούλεψε επίσης τα «Κουτιά» σε νέες σειρές με σύρμα, τα «Δωμάτια» και δημιούργησε πάνω σε υφασμάτινες κατασκευές (Λοϊζίδη, 1983).

Στο νηπιαγωγείο επιλέγω να παρουσιάσω το έργο Reconstruction#105 του 1979. Πρόκειται για ένα έργο με γαζωμένα υφάσματα. Σε συνέντευξη στη Barbara Rose (1978) αναφέρει ο καλλιτέχνης σχετικά με τη σειρά Reconstructions (Ανακατασκευές) ότι *«Φτιάχνω αυτούς τους μανδύες για τη μητέρα μου. Η μητέρα μου πέθανε πριν δυο χρόνια σχεδόν. Δεν ήμουν εκεί να το δω. Δεν ήμουν εκεί να τη δω. Δεν είναι ωραία, αλλά είναι το καλύτερο που μπορούσα να κάνω για εκείνη»*. Ο βασικός λόγος που επιλέχθηκε το συγκεκριμένο έργο είναι να τονιστεί ότι η ένδυση αποτελεί μία από τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου η Μελέτη του Περιβάλλοντος και συγκεκριμένα η

αγωγή της υγείας. Ειδικότερα, οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να μάθουν την έννοια του κολλάζ και πως χρησιμοποιείται στην τέχνη, θα δοθεί η εξήγηση ότι ο κάθε καλλιτέχνης μπορεί να χρησιμοποιήσει διάφορα υλικά όπως χαρτί ή ύφασμα για να φτιάξει ένα έργο του.

ΤΑΚΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Ο Τάκης Στεφάνου γεννήθηκε στην Αθήνα το 1945. Σπούδασε στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, με κατεύθυνση τη Ζωγραφική (1965-1970) και στη Σχολή Θεάτρου του Εθνικού Ωδείου. Συνέχισε τις σπουδές του πάνω στη ζωγραφική και την ενδυματολογία θεάτρου στο Παρίσι (1974-1975).

Ο Χρήστου (2008) αναφέρει ότι υπάρχουν μερικά γενικά χαρακτηριστικά που καθορίζουν το έργο του Τάκη Στεφάνου. *«Βασικό στοιχείο η χρησιμοποίηση υλικών κι υλών που του δίνουν τη δυνατότητα να εκφραστεί με αμεσότητα και με πλούτο, διερευνώντας τις ιδιότητες τους και προσθέτοντας με αυτά εκφραστικότητα στα σύνολά του. Εξίσου σημαντικό στοιχείο η χρήση ευτελών υλικών και η ενσωμάτωση άχρηστων αντικειμένων στην προσπάθειά του να συνδυάσει το ζωγραφικό με το πραγματικό. Ένα τρίτο στοιχείο έχει σχέση με τη σύνθεσή του. Ενώ συχνά δείχνει άναρχη και προϊόν μιας περισσότερο αυτόματης διαδικασίας, ωστόσο πίσω της κρύβεται μια απολύτως μελετημένη οργάνωση των επιμέρους στοιχείων. Ένα τελευταίο έχει σχέση τόσο με τις θεματογραφικές προτιμήσεις όσο και με τις στυλιστικές κατευθύνσεις που διακρίνονται στο έργο του. Γιατί ο Στεφάνου μεταμορφώνεται κάθε φορά, χωρίς να παραχωρεί τίποτα σε βάρος της ποιότητας, από τον πιο ακραίο ρεαλιστή στον πιο βίαιο εξπρεσιονιστή, από τον πιο ενσυνείδητο οπαδό της αφαίρεσης στον πιο πιστό εραστή μιας περισσότερο στοχαστικής ζωγραφικής, από έναν θιασώτη του Assemblage στον πιο θερμό υποστηρικτή των χρωματικών αξιών, από έναν υπέρμαχο της λογικά και γεωμετρικά οργανωμένης σύνθεσης στον πιο απόλυτο υμνητή του χάους».*

Στο νηπιαγωγείο επιλέγω να παρουσιάσω το έργο Συν-πλην του 1992, το οποίο ανήκει στη σειρά 4+16+1 έργα του Τάκη Στεφάνου, Πορεία Προς την Εικόνα. Πρόκειται για ένα σύνολο έργων που λειτουργούν από κοινού και όχι ως επιμέρους αυτόνομες ή μεμονωμένες φωνές. Το στοιχείο που προκαλεί αμέσως εντύπωση είναι η αντίθεση χάους και τάξης. Τα δυο αυτά στοιχεία επιφανειακά μοιάζουν να αλληλοαναιρούνται ουσιαστικά δίνουν το μέτρο των εσωτερικών πραγματώσεων και

διεργασιών του καλλιτέχνη. Γιατί από τη μία πλευρά όλα κινούνται με βάση μαθηματικές αρχές, λεπτομερείς χαράξεις, γεωμετρικούς νόμους, χρυσές τομές και λογική συνοχή και από την άλλη τίποτα δεν μοιάζει να υποτάσσεται απλά και μόνο σε μία διανοητική ή μαθηματική ανάπτυξη ή τουλάχιστον τίποτα δεν εξαντλείται σε αυτή και δεν εξυπηρετείται αυστηρά από την εφαρμογή της (Χρήστου, 2005). Ο βασικός λόγος που επιλέχθηκε το συγκεκριμένο έργο είναι η μάθηση των γεωμετρικών σχημάτων και η σχεδιάσή τους και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου τα Μαθηματικά. Ειδικότερα αρχικά τα παιδιά θα πρέπει να που και να περιγράψουν ποια γεωμετρικά σχήματα γνωρίζουν και στη συνέχεια να τα σχεδιάσουν κατά τη διάρκεια της εικαστικής δραστηριότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΜΕΘΟΔΟΣ

4.1. Συμμετέχοντες

Η επιλογή εφαρμογής του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος σε μαθητές της τελευταίας τάξης του νηπιαγωγείου, οφείλεται στο γεγονός ότι τα παιδιά της συγκεκριμένης ηλικίας αρχίζουν και εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους σε συγκεκριμένα πεδία, καθώς δεν έχουν ακόμα διαμορφώσει πεποιθήσεις. Επιπλέον, τα παιδιά διαθέτουν πλούσια φαντασία και εκφράζουν απόψεις περισσότερο με το συναίσθημα και λιγότερο με την νόηση.

Το δείγμα μου είναι οι μαθητές της τελευταίας τάξης του Ιδιωτικού Νηπιαγωγείου Dandolina, στη Σταμάτα Αττικής. Η τάξη αποτελείται από 17 μαθητές, 10 κορίτσια και 7 αγόρια. Όσον αφορά στην ηλικία των μαθητών, οι δεκαπέντε έχουν συμπληρώσει την ηλικία των 6 χρόνων και θα συνεχίσουν τον Σεπτέμβριο στην πρώτη τάξη του Δημοτικού Σχολείου, ενώ δυο μαθητές έχουν συμπληρώσει την ηλικία των 5 χρόνων και θα παραμείνουν για ένα ακόμα χρόνο στο νηπιαγωγείο. Η νηπιαγωγός της τάξης είναι απόφοιτος του Πανεπιστημίου Κρήτης, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, και έχει εμπειρία εξασκήσεως επαγγέλματος επτά χρόνια σε ιδιωτικό νηπιαγωγείο.

4.2. Ερευνητικά εργαλεία

4.2.1. Δομή της παρέμβασης

Η δομή της παρέμβασης περιλαμβάνει δέκα έργα Σύγχρονων Ελλήνων Καλλιτεχνών. Επιλέχθηκαν καλλιτέχνες που γεννήθηκαν από το 1923 έως το 1945. Τα συγκεκριμένα έργα των Ελλήνων Καλλιτεχνών μπορούν να λειτουργήσουν μέσα σε πλαίσιο εκπαιδευτικού προγράμματος, καθώς το περιεχόμενό τους είναι ευανάγνωστο στα παιδιά της συγκεκριμένης ηλικίας. Το κάθε έργο έχει επιλεγεί για ένα συγκεκριμένο στόχο, ο οποίος εντάσσεται σε ένα από τα τέσσερα γνωστικά αντικείμενα του νηπιαγωγείου, γλώσσα, μαθηματικά, μελέτη του περιβάλλοντος και

δημιουργική έκφραση. Συνειδητά, διακρίθηκαν τα θέματα των έργων σε δυο κατηγορίες:

1) **Οικεία γνωστικά αντικείμενα** που είναι τα εξής:

τα γεωμετρικά σχήματα, η αρίθμηση, η εξάσκηση της παρατηρητικότητας και της φαντασίας, η αφήγηση ιστοριών και μαθαίνω να γράφω το όνομά μου.

2) **Νέα γνωστικά αντικείμενα** που είναι τα εξής:

η αξία της μεσογειακής διατροφής και της ενδυμασίας, η ιεράρχηση του τι θεωρεί το κάθε παιδί σημαντικό στη ζωή του, η λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η προστασία του περιβάλλοντος,.

Το αρχικό χρονοδιάγραμμα αφορά μία φορά την εβδομάδα επίσκεψη στο νηπιαγωγείο για την υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος που διαρκεί 1.30'. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα χωρίζεται σε τρία μέρη.

Κατά τη διάρκεια του *πρώτου* μέρους τα παιδιά κάθονται σε ημικύκλιο και παρουσιάζεται το έργο του κάθε καλλιτέχνη και γίνεται μία ημιδομημένη συνέντευξη προσπαθώντας να θέτει και ο βασικός στόχος που επιλέχθηκε το συγκεκριμένο έργο. Πέντε έργα παρουσιάζονται σε μικρότερες διαστάσεις, αφού έχουν ζωγραφιστεί σε καμβάδες, ενώ τα υπόλοιπα πέντε σε φωτοτυπία. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά θα έρθουν σε άμεση επαφή με τα έργα και θα μπορέσουν να τα αντιληφθούν καλύτερα. Το πρώτο μέρος διαρκεί γύρω στα 45 λεπτά.

Κατά τη διάρκεια του *δεύτερου* μέρους τα παιδιά κάθονται στα τραπεζάκια τους και πρέπει να δημιουργήσουν τα δικά τους έργα. Πιο συγκεκριμένα δίνονται συγκεκριμένες οδηγίες και τα ανάλογα υλικά που χρειάζονται. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά μέσα από την εικαστική δραστηριότητα θα μπορέσουν να εφαρμόσουν με δημιουργικό τρόπο το βασικό στόχο του έργου, είτε επηρεάζονται είτε όχι από το έργο του καλλιτέχνη. Το δεύτερο μέρος διαρκεί γύρω στα 30 λεπτά.

Κατά τη διάρκεια του *τρίτου* μέρους τα παιδιά ξανακάθονται σε ημικύκλιο και σηκώνονται με τη σειρά για να παρουσιάσουν το έργο τους. Τα υπόλοιπα παιδιά μπορούν να ασκήσουν κριτική και να κάνουν ερωτήσεις. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά με την παρουσίαση του έργου τους θα επαναπροσδιορίσουν το βασικό στόχο του έργου. Το τρίτο μέρος διαρκεί γύρω στα 15 λεπτά.

Ακολουθεί η δομή της κάθε συνάντησης:

Η 1^η συνάντηση αφορά τον καλλιτέχνη **Τάκη Στεφάνου** και το έργο Συν-Πλην. Κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους, οι μαθητές με την ημιδομημένη συνέντευξη πρέπει να αντιληφθούν το βασικό στόχο που είναι η μάθηση των γεωμετρικών σχημάτων και η σχεδιάσή τους και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου τα Μαθηματικά. Κατά τη διάρκεια του δεύτερου μέρους, οι μαθητές θα χωριστούν σε δυο ομάδες και θα πρέπει να συνεργαστούν για να δημιουργήσουν μία σύνθεση χρησιμοποιώντας τα γεωμετρικά σχήματα. Τα υλικά που μπορούν να χρησιμοποιήσουν είναι μαρκαδόροι και ξυλομπογιές. Κατά τη διάρκεια του τρίτου μέρους, κάθε ομάδα πρέπει να παρουσιάσει το έργο της περιγράφοντάς το στις υπόλοιπες.

Η 2^η συνάντηση αφορά τον καλλιτέχνη **Γιάννη Γαϊτή** και το έργο Crowds of people. Κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους, οι μαθητές με την ημιδομημένη συνέντευξη πρέπει να αντιληφθούν το βασικό στόχο που είναι η εφαρμογή αριθμητικών πράξεων και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου τα Μαθηματικά. Κατά τη διάρκεια του δεύτερου μέρους, όλοι οι μαθητές θα έχουν δυο φιγούρες όμοιες με το έργο του καλλιτέχνη, μία μικρή και μία μεγάλη και θα πρέπει να δημιουργήσουν μία δική τους σύνθεση. Τα υλικά που μπορούν να χρησιμοποιήσουν είναι μαρκαδόροι, ξυλομπογιές και κραγιόν. Κατά τη διάρκεια του τρίτου μέρους, κάθε μαθητής θα παρουσιάζει το έργο του περιγράφοντάς το στην υπόλοιπη τάξη.

Η 3^η συνάντηση αφορά τον καλλιτέχνη **Γιάννη Κουνέλλη** και ένα έργο χωρίς τίτλο. Κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους, οι μαθητές με την ημιδομημένη συνέντευξη πρέπει να αντιληφθούν το βασικό στόχο που είναι η διατροφή ως μία από τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου η Μελέτη του περιβάλλοντος και συγκεκριμένα η αγωγή της υγείας. Κατά τη διάρκεια του δεύτερου μέρους, οι μαθητές με τα εξής υλικά: φακές, ρεβύθια, φασόλια, ρύζι, μακαρόνια και μακαρόνια σε σχήμα αστεράκι θα πρέπει να δημιουργήσουν μία δική τους σύνθεση. Κατά τη διάρκεια του τρίτου μέρους, κάθε μαθητής θα παρουσιάζει το έργο περιγράφοντάς το στην υπόλοιπη τάξη.

Η 4^η συνάντηση αφορά την καλλιτέχνη **Όπυ Ζούνη** και το έργο Χαρταετός. Κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους, οι μαθητές με την ημιδομημένη συνέντευξη πρέπει να αντιληφθούν το βασικό στόχο που είναι η εξάσκηση της παρατηρητικότητας και της φαντασίας και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου η Δημιουργική Έκφραση. Κατά τη διάρκεια του δεύτερου μέρους, οι μαθητές θα χωριστούν σε τρεις ομάδες και θα πρέπει να συνεργαστούν για να δημιουργήσουν το δικό τους χαρταετό χρησιμοποιώντας ό,τι υλικά ήθελε η κάθε ομάδα. Κάθε χαρταετός θα έχει διαφορετικό σχήμα. Κατά τη διάρκεια του τρίτου μέρους, κάθε ομάδα θα παρουσιάσει το χαρταετό της στις υπόλοιπες ομάδες.

Η 5^η συνάντηση αφορά τον καλλιτέχνη **Λουκά Σαμαρά** και το έργο Reconstruction#105. Κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους, οι μαθητές με την ημιδομημένη συνέντευξη πρέπει να αντιληφθούν το βασικό στόχο που είναι η ένδυση αποτελεί μία από τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου η Μελέτη του Περιβάλλοντος και συγκεκριμένα η αγωγή της υγείας. Κατά τη διάρκεια του δεύτερου μέρους, οι μαθητές με βασικό υλικό υφάσματα σε διάφορα χρώματα και μεγέθη θα πρέπει να δημιουργήσουν μία δική τους σύνθεση. Κατά τη διάρκεια του τρίτου μέρους, κάθε μαθητής θα παρουσιάσει το έργο περιγράφοντάς το στην υπόλοιπη τάξη.

Η 6^η συνάντηση αφορά τον καλλιτέχνη **Stephen Antonakos** και το έργο The life of artist. Κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους, οι μαθητές με την ημιδομημένη συνέντευξη πρέπει να αντιληφθούν το βασικό στόχο που είναι κάθε παιδί να μπορέσει να ιεραρχήσει τι αντικείμενα θεωρεί σημαντικά στη ζωή του, αν έπρεπε να τα τοποθετήσει μέσα σε ένα μαξιλάρι και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου η Μελέτη του Περιβάλλοντος και συγκεκριμένα το προσωπικό περιβάλλον του κάθε παιδιού. Κατά τη διάρκεια του δεύτερου μέρους, οι μαθητές θα πρέπει να τοποθετήσουν μέσα σε ένα μαξιλάρι αγαπημένα αντικείμενα που θα φέρουν από το σπίτι τους. Κατά τη διάρκεια του τρίτου μέρους, κάθε μαθητής θα παρουσιάσει το έργο περιγράφοντάς το στην υπόλοιπη τάξη.

Η 7^η συνάντηση αφορά τον καλλιτέχνη **Παύλο (Διονυσόπουλο)** και το έργο Οι σημαίες της Ευρώπης. Κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους, οι μαθητές με την ημιδομημένη συνέντευξη πρέπει να αντιληφθούν το βασικό στόχο που είναι πώς

λειτουργεί η Ευρωπαϊκή Ένωση και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου η Μελέτη του Περιβάλλοντος και συγκεκριμένα το ευρύτερο περιβάλλον της ευρωζώνης. Κατά τη διάρκεια του δευτέρου μέρους, οι μαθητές θα πρέπει να δημιουργήσουν την προσωπική τους σημαία. Ως υλικά μπορούν να χρησιμοποιήσουν μαρκαδόρους και ξυλομπογιές. Κατά τη διάρκεια του τρίτου μέρους, κάθε μαθητής θα παρουσιάσει το έργο περιγράφοντάς το στην υπόλοιπη τάξη.

Η 8^η συνάντηση αφορά τον καλλιτέχνη **Αλέξη Ακριθάκη** και το έργο Δώδεκα Ιστορίες. Κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους, οι μαθητές με την ημιδομημένη συνέντευξη πρέπει να αντιληφθούν το βασικό στόχο που είναι η σύνδεση του ζωγραφικού έργου με την αφήγηση ιστοριών και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου η Γλώσσα και συγκεκριμένα η διαδικασία της αφήγησης. Κατά τη διάρκεια του δευτέρου μέρους, οι μαθητές πρέπει να δημιουργήσουν τη δική τους ιστορία μέσα σε ένα χαρτί A4 χωρισμένο σε τέσσερα ίσα μέρη. Ως υλικά μπορούν να χρησιμοποιήσουν μαρκαδόρους και ξυλομπογιές. Κατά τη διάρκεια του τρίτου μέρους, κάθε μαθητής θα παρουσιάσει το έργο περιγράφοντάς το στην υπόλοιπη τάξη.

Η 9^η συνάντηση αφορά τον καλλιτέχνη **Βλάσση Κανιάρη** και ένα έργο Άτιτλο. Κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους, οι μαθητές με την ημιδομημένη συνέντευξη πρέπει να αντιληφθούν το βασικό στόχο που είναι μαθαίνω για την προστασία του περιβάλλοντος και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου η Μελέτη του Περιβάλλοντος και συγκεκριμένα το φυσικό περιβάλλον. Κατά τη διάρκεια του δευτέρου μέρους, οι μαθητές πρέπει να δημιουργήσουν μία ζωγραφιά πάνω σε κάποια ενότητα σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος. Δόθηκαν οι εξής ενότητες: οι καθαρές θάλασσες, η καθαρή γειτονιά, λιγότερα καυσάερια, η ανακύκλωση, η προστασία του δάσους, η μείωση της σπατάλης του νερού, η λιγότερη κατανάλωση του ηλεκτρικού ρεύματος και όχι στις πλαστικές σακούλες. Ως υλικά μπορούν να χρησιμοποιήσουν μαρκαδόρους και ξυλομπογιές. Κατά τη διάρκεια του τρίτου μέρους, κάθε μαθητής θα παρουσιάσει το έργο περιγράφοντάς το στην υπόλοιπη τάξη.

Η 10^η συνάντηση αφορά την καλλιτέχνη **Chryssa (Βαρδέα)** και το έργο Denise Rene Exhibition Poster. Κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους, οι μαθητές με

την ημιδομημένη συνέντευξη πρέπει να αντιληφθούν το βασικό στόχο που είναι η σύνδεση του προφορικού λόγου με τον γραπτό και εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου η Γλώσσα και συγκεκριμένα γράφω το όνομα μου. Κατά τη διάρκεια του δευτέρου μέρους, οι μαθητές πρέπει πάνω σε ένα χαρτί Α4 στο οποίο έχει γραφτεί αχνά το όνομα του κάθε παιδιού θα περάσουν με όποια χρώματα θέλουν τα γράμματα καθώς και θα σχεδιάσουν το φόντο. Ως υλικά μπορούν να χρησιμοποιήσουν μαρκαδόρους και ξυλομπογιές. Κατά τη διάρκεια του τρίτου μέρους, κάθε μαθητής θα παρουσιάσει το έργο περιγράφοντάς το στην υπόλοιπη τάξη.

Θα πραγματοποιηθεί και μία ενδέκατη συνάντηση κατά τη διάρκεια της οποίας θα παρουσιαστούν όλα τα έργα από την αρχή και ο κάθε βασικός στόχος. Οι μαθητές θα έχουν την δυνατότητα να σχολιάσουν και να θυμηθούν το κάθε έργο και στο τέλος θα επιλέξουν ποιο έργο τους άρεσε περισσότερο και γιατί.

4.2.2. Ημιδομημένη συνέντευξη

Κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους ως βασικό εργαλείο για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν οι εμβριθείς επισκοπήσεις (in-depth surveys). Η συγκέντρωση των δεδομένων, δηλαδή τα στοιχεία πάνω στα οποία στηρίχθηκαν τα συμπεράσματα είναι η ημιδομημένη συνέντευξη όλης της ομάδας των παιδιών μαζί. Επιλέχθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη, έχοντας μία σχετική εικόνα τι θέλω να ρωτήσω, δηλαδή το βασικό στόχο του εκάστοτε έργου, αλλά μετά η συζήτηση καθοδηγείται από την κουβέντα με τα παιδιά. Εδώ πάντοτε ελλοχεύει ο κίνδυνος να ξεφύγει η συζήτηση από το κυρίαρχο θέμα. Πάντοτε ως συντονιστής πρέπει να βρίσκομαι σε ετοιμότητα για να επαναφέρω τη συζήτηση στο συγκεκριμένο στόχο. Οι ερωτήσεις προς τους μαθητές πρέπει να είναι ειλικρινείς και ακριβείς και να δίνεται ο κατάλληλος χρόνος ώστε το κάθε παιδί να μπορεί να εκφράσει την άποψη του. Βασικό κριτήριο είναι να πάρω όσον το δυνατόν περισσότερες απαντήσεις από τους μαθητές, διότι με αυτόν τον τρόπο κατανοείται καλύτερα ο βασικός στόχος.

Η πρώτη ερώτηση σε κάθε συνάντηση, παρουσιάζοντας το εκάστοτε έργο του καλλιτέχνη είναι «*Τι νομίζετε ότι βλέπετε;*» και στη συνέχεια με ενδιαφέρει η περιγραφή τόσο των αντικειμένων όσο και των χρωμάτων. Έχοντας εξοικειωθεί οι

μαθητές με το έργο προσπαθώ μέσα από καίριες ερωτήσεις να αντιληφθούν για ποιο λόγο έχει επιλεγεί το συγκεκριμένο έργο και πλέον η συζήτηση να επικεντρωθεί γύρω από αυτό το κομμάτι.

4.3. Διαδικασία

Η κ. Βαλκάνα (μία από τις καθηγήτριες στο μάθημα της Μουσειοπαιδαγωγικής) με έφερε σε επαφή με το συγκεκριμένο Ιδιωτικό Νηπιαγωγείο Dandolina, στην Σταμάτα Αττικής. Σε πρώτη φάση ήρθα σε τηλεφωνική επαφή με τη διευθύντρια του νηπιαγωγείου κ. Δανδόλου και την ενημέρωσα πως ήθελα να πραγματοποιήσω ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα με την τελευταία τάξη του νηπιαγωγείου στα πλαίσια της διπλωματικής μου εργασίας με τίτλο «Η πρόσληψη της Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης από μαθητές του νηπιαγωγείου. Πρόταση, εφαρμογή και αξιολόγηση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος». Η απάντησή της ήταν θετική και κανονίστηκε ένα ραντεβού για να της παρουσιάσω το σκοπό της εργασίας μου και ειδικότερα αναλυτικά τη δομή της παρέμβασής μου.

Η διευθύντρια αφού δέχθηκε να εφαρμόσω το συγκεκριμένο πρόγραμμα στην τελευταία τάξη του νηπιαγωγείου με συμβούλεψε να συντάξω ένα έγγραφο (παράρτημα 1^ο) που θα απευθύνεται στους γονείς των μαθητών, όπου θα τους ενημερώνω γιατί σκοπεύω να συνεργαστώ με τα παιδιά τους. Στη συνέχεια, η διευθύντρια με σύστησε στην νηπιαγωγό της τάξης κ. Αναστασία. Ενημέρωσα διεξοδικά και την νηπιαγωγό για το σκοπό της εργασίας μου και της παρουσίασα αναλυτικά τη δομή της κάθε συνάντησης, ενημερώνοντας ότι χρειάζομαι όλα τα παιδιά για μία ώρα και τριάντα λεπτά, μία φορά την εβδομάδα. Συμφωνήσαμε να έρχομαι στο νηπιαγωγείο στις 10.00π.μ αφού οι μαθητές θα έχουν ολοκληρώσει το πρωινό τους. Επιπλέον την ενημέρωσα ότι επιθυμώ να βρίσκεται παρούσα και να επεμβαίνει ενεργά κατά την διάρκεια της εφαρμογής του εκπαιδευτικού προγράμματος, καθώς και η ίδια θα συμμετέχει στην έρευνα απαντώντας στο τέλος σε ένα ερωτηματολόγιο ανοικτού τύπου κρίνοντάς το. Αλλά και επειδή γνωρίζει εις βάθος τους μαθητές και μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση του βασικού στόχου για τον οποίο έχει επιλεγεί το κάθε έργο. Την ενημέρωσα ότι η επιλογή των έργων αφορούσε σε συγκεκριμένους γνωστικούς στόχους που εντάσσονται στα γνωστικά

αντικείμενα που αναφέρει ο Οδηγός του Νηπιαγωγείου. Μάλιστα της εξήγησα ότι επέλεξα κάποια οικεία γνωστικά αντικείμενα που είναι τα εξής: τα γεωμετρικά σχήματα, η αρίθμηση, η εξάσκηση της παρατηρητικότητας και φαντασίας, η αφήγηση ιστοριών και μαθαίνω να γράφω το όνομά μου. Παράλληλα επέλεξα και κάποια καινούργια γνωστικά αντικείμενα που είναι τα εξής: η αξία της μεσογειακής διατροφής και της ενδυμασίας, η ιεράρχηση του τι θεωρεί το κάθε παιδί σημαντικό στη ζωή του, η λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η προστασία του περιβάλλοντος. Με αυτόν τον τρόπο ήθελα να παρατηρήσω πώς θα αντιδράσουν οι μαθητές στα οικεία γνωστικά αντικείμενα και αν μπορούν να αφομοιώσουν νέα δεδομένα. Η αντίδρασή της ήταν θετική και πρόθυμη να βοηθήσει και να συμβάλλει καθ' όλη την διάρκεια της εφαρμογής του εκπαιδευτικού προγράμματος. Τέλος, ζήτησα την άδειά της αν μπορώ να μαγνητοφωνώ την κάθε συνάντηση για να μπορέσω να καταγράψω στην εργασία μου όλη τη διαδικασία υλοποίησης του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Στη συνέχεια η νηπιαγωγός της τάξης με σύστησε στους μαθητές της τάξης και τους ενημέρωσε ότι η κ. Αλεξάνδρα θα έρχεται μία φορά την εβδομάδα για να κάνουμε μαζί μία δράση που είναι χρήσιμη για να γράψει μία εργασία στο Πανεπιστήμιο (χαρακτηριστικά το ανέφερε ως το μεγάλο σχολείο) και ότι χρειάζεται τη βοήθεια μας. Θα πρέπει να είμαστε ήσυχοι και να ακολουθούμε τις οδηγίες της. Με τη σειρά μου συστήθηκα στους μαθητές και τους ευχαρίστησα εκ των προτέρων για την συνεργασία και τη βοήθειά τους για να μπορέσω να ολοκληρώσω τις σπουδές μου στο Πανεπιστήμιο. Εξήγησα αναλυτικά ότι θα έρχομαι μία φορά την εβδομάδα και ότι θα πραγματοποιηθούν δέκα συναντήσεις. Κάθε φορά θα φέρνω μαζί μου το έργο ενός καλλιτέχνη, πάνω στο οποίο θα γίνεται μία συζήτηση για ποιο λόγο το έχω επιλέξει, στη συνέχεια θα πρέπει να δημιουργήσουν μία ζωγραφιά είτε ατομικά είτε ομαδικά, ανάλογα με τις οδηγίες μου και στο τέλος να την παρουσιάσουν στην υπόλοιπη τάξη. Επιπλέον, τους ενημέρωσα ότι θα πραγματοποιηθεί και μία ενδέκατη συνάντηση όπου θα γίνει παρουσίαση όλων των έργων ξανά και όσων θα έχουμε συζητήσει κάθε φορά και στο τέλος θα πρέπει να επιλέξουν το αγαπημένο τους έργο και να εξηγήσουν για ποιο λόγο το επέλεξαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

5.1. Αναλυτική παρουσίαση των δέκα συναντήσεων

5.1.1. 1^η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

20 Ιανουαρίου 2012

Καλλιτέχνης: Τάκης Στεφάνου

Τίτλος έργου: Συν-Πλην, 1992

Αριθμός παιδιών: 13

Διάρκεια εκπαιδευτικού προγράμματος 1.30΄

Στόχος: η μάθηση των γεωμετρικών σχημάτων και η σχεδιάσή τους.

Πρώτο στάδιο

Τα παιδιά είχαν καθίσει σε ημικύκλιο απέναντι από το αντίγραφο του έργου, που είχα ετοιμάσει (30x30cm) και ξεκίνησε η συζήτηση.

Αρχικά τους εξήγησα ξανά ότι κάθε Παρασκευή θα επισκέπτομαι την τάξη τους για να πραγματοποιήσουμε παρέα ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα, όπου θα τους

παρουσιάζω κάθε φορά το έργο ενός καλλιτέχνη, θα συζητάμε και στο τέλος θα γίνεται μια εικαστική δραστηριότητα.

Όταν τους ανέφερα ότι ο καλλιτέχνης του έργου ονομάζεται Τάκης Στεφάνου, δόθηκε επεξήγηση τι είναι ο καλλιτέχνης και έγινε περισσότερο αντιληπτό σε σχέση με τους συγγραφείς των βιβλίων.

Το έργο που παρουσίασα στο νηπιαγωγείο

Πρώτη ερώτηση: Τι νομίζετε ότι βλέπετε;

Απαντήσεις:

Ένας ανεμοστρόβιλος.

Ένας ανεμοστρόβιλος ροζ, μεγάλος και μικρός και με πολλά χρώματα μπερδεμένα.

Άνεμος.

Μεγάλοι κύκλοι και στη μέση ένας μικρούλης.

Ένας ανεμοστρόβιλος που παίρνει όλα τα χρώματα από τη γη.

Ένας ανεμοστρόβιλος που παίρνει τα χαλασμένα σπίτια και μετά τα ξαναφέρει στη γη.

Ένας ανεμοστρόβιλος που κάνει πιο φωτεινό τον ήλιο.

Στόχος που πετάμε βελάκια.

Ανεμοστρόβιλος που έχει ένα μικρούλη ματάκι στο κέντρο.

Στη συνέχεια τα παιδιά αναπαριστούν με το χέρι τους την κίνηση που είναι ζωγραφισμένη στον πίνακα, με αργό ρυθμό και με γρήγορο ρυθμό.

Δεύτερη ερώτηση: Τι χρώματα έχει πάνω ο πίνακας;

Απαντήσεις:

Γκρι και ροζ.

Ροζ και άσπρο.

Πολλά χρώματα.

Γκρι μπερδεμένο με πορτοκαλί και πολύ λίγο γαλάζιο.

Ροζ, γκρι, άσπρο και λίγο πορτοκαλί.

Μπλε, πράσινο και κόκκινο.

Γκρι, ροζ, μοβ, άσπρο και γαλάζιο.

Άσπρο και μοβ.

Ροζ.

Ροζ και μοβ.

Γκρι.

Στη συνέχεια τους εξηγώ πως ο καλλιτέχνης έχει δημιουργήσει τον πίνακα, κάνοντας με τον διαβήτη ομόκεντρους κύκλους με δυο χρώματα κόκκινο και μπλε. Η νηπιαγωγός έφερε έναν διαβήτη και έδειξε πάνω σε ένα χαρτί πως γίνονται, έχοντας ένα κέντρο, οι μικροί και οι μεγάλοι κύκλοι.

Στη συνέχεια αναφέρω ότι το έργο ονομάζεται ΣΥΝ-ΠΛΗΝ και δίνεται εξήγηση στα δυο πρόσημα της αριθμητικής καθώς και παραδείγματα πρόσθεσης και αφαίρεσης.

Τρίτη ερώτηση: Ποια γεωμετρικά σχήματα γνωρίζετε, εκτός από τον κύκλο που υπάρχει στο συγκεκριμένο έργο;

Απαντήσεις:

Τετράγωνο.

Πεντάγωνο.

Τρίγωνο.

Εξάγωνο.

Ρόμβος.

Ορθογώνιο παραλληλόγραμμο.

Ημικόκλιο.

Κάποια παιδιά σχεδίασαν τα σχήματα σε χαρτί γιατί δεν θυμόντουσαν πως λέγονται. Κάποια άλλα παιδιά παρουσίασαν τα σχήματα με τα χέρια τους. Στη συνέχεια παρουσίασα κάποια σχήματα που είχα δημιουργήσει και ζήτησα να μου πουν ποια είναι: ορθογώνιο, τρίγωνο, τετράγωνο, κύκλος και εξάγωνο.

Ορθογώνιο

Τετράγωνο

Κύκλος

Τρίγωνο

Εξάγωνο

Τέταρτη ερώτηση: Ποιο είναι το αγαπημένο σας σχήμα;

Απαντήσεις:

Κύκλος.

Εξάγωνο.

Τρίγωνο.

Τρίγωνο και τετράγωνο.

Ορθογώνιο.

Κύκλος και τετράγωνο.

Τα περισσότερα παιδιά απάντησαν ότι τους αρέσουν όλα τα σχήματα. Και στη συνέχεια ένα παιδί σηκώθηκε και έδειξε πάλι ποιο είναι το κάθε σχήμα.

Δεύτερο στάδιο

Τα παιδιά χωρίστηκαν σε δυο ομάδες. Η ομάδα των κοριτσιών είχε 7 παιδάκια και η ομάδα των αγοριών είχε 6 παιδάκια και κάθισαν στα τραπεζάκια τους. Δόθηκαν οι εξής οδηγίες: σε κάθε παιδί δόθηκε ένα κομμάτι χαρτόνι πάνω στο οποίο θα μπορούσε να ζωγραφίσει ελεύθερα τα γεωμετρικά σχήματα χρωματίζοντάς τα και γεμίζοντάς τα με ό,τι ήθελε. Στη συνέχεια θα τα έκοβαν με το ψαλίδι και θα έπρεπε να συνεργαστούν για να δημιουργήσει η κάθε ομάδα τη δική της ζωγραφιά. Τα υλικά που μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν είναι μαρκαδόροι και ξυλομπογιές.

Τρίτο στάδιο

Η κάθε ομάδα μιλάει για τη ζωγραφιά της, ψάχνοντας τις ομοιότητες και τις διαφορές. Ακολουθούν τα έργα και οι περιγραφές τους:

Ομάδα αγοριών

Η ομάδα των αγοριών έφτιαξε παιδάκια στη θάλασσα με σωσίβια. Ένα πουλί έχει μπει μέσα στο σπίτι. Το σπίτι έχει μια μεγάλη καμινάδα και πατάει στη γη, στο χορτάρι. Ένα παιδάκι - φατσούλα πηγαίνει προς το σπίτι. Στον ουρανό υπάρχει ο ήλιος και το φεγγάρι.

Ομάδα κοριτσιών

Η ομάδα των κοριτσιών έφτιαξε μια καστροπολιτεία, όπου υπάρχουν πολλά σπίτια με καμινάδες. Υπάρχει μια τσουλήθρα, μια νεροτσουλήθρα και ένα σιντριβάνι. Όλα βρίσκονται πάνω σε χορτάρι. Υπάρχουν παιδάκια και πολλές καρδούλες.

Ομάδα κοριτσιών και αγοριών μαζί

Στο τέλος όλα τα παιδιά συμφώνησαν να ενωθούν οι δυο ζωγραφιές σε μία. Και συγκεκριμένα η μεγάλη καμινάδα στη ζωγραφιά των αγοριών να λειτουργήσει ως τσουλήθρα στη ζωγραφιά των κοριτσιών για να μπορούν να τους επισκέπτονται.

Ανακεφαλαίωση - Συμπεράσματα

Ο βασικός στόχος της πρώτης συνάντησης επιτεύχθηκε καθώς τα παιδιά μάθανε και ζωγραφίσανε τα διάφορα γεωμετρικά σχήματα. Μπόρεσαν μάλιστα να διακρίνουν τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ των σχημάτων. Επομένως, σύμφωνα με τον Οδηγό Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2010) ο βασικός στόχος της συγκεκριμένης εικαστικής δραστηριότητας μπορεί να ενταχθεί στο γνωστικό αντικείμενο των Μαθηματικών εννοιών.

Γενικότεροι στόχοι που επιτεύχθηκαν:

1. Η επεξήγηση του όρου καλλιτέχνης: πρόκειται για ένα άτομο προικισμένο με ταλέντο, που δημιουργεί σε κάποιο τομέα της τέχνης, όπως ζωγραφική, γλυπτική, χαρακτική, φωτογραφία κ.ά. Το επάγγελμα του καλλιτέχνη έγινε περισσότερο αντιληπτό σε σχέση με το επάγγελμα του συγγραφέα που είναι πιο γνωστό στα μικρά παιδιά μέσα από τα παιδικά βιβλία που διαβάζουν.
2. Η χρήση του διαβήτη και πως μπορούν τα μικρά παιδιά να δημιουργήσουν μικρούς και μεγάλους κύκλους.
3. Η αναφορά στην αριθμητική με αφορμή τον τίτλο του έργου ΣΥΝ-ΠΛΗΝ καθώς δόθηκαν τα εξής παραδείγματα πρόσθεσης και αφαίρεσης. Ένα παιδί μέτρησε τα παιδιά που βρίσκονταν μέσα στην τάξη σύνολο 13 και έγινε η αφαίρεση από το συνολικό αριθμό των παιδιών της συγκεκριμένης τάξης $17-13=4$, οπότε έλειπαν τέσσερα παιδιά εκείνη την ημέρα.
4. Η απελευθέρωση της φαντασίας, η ικανότητα του ανθρώπινου πνεύματος να αναπαριστά, να ανακαλεί, να σχηματίζει και να συνδυάζει ελεύθερα εικόνες και παραστάσεις, χρησιμοποιώντας αλλά και ξεπερνώντας τα δεδομένα της εμπειρίας και τους κανόνες της νόησης. Αυτό κυρίως επιτεύχθηκε κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους όπου τα παιδιά έπρεπε να φανταστούν τι μπορεί να δείχνει το συγκεκριμένο έργο. Τα περισσότερα παιδιά θεώρησαν ότι είναι ένας ανεμοστρόβιλος.
5. Η ομαδικότητα και η συνεργασία της κάθε ομάδας για να φτιάξουν τη δική τους ζωγραφιά. Η νηπιαγωγός χώρισε τα παιδιά σε δυο ομάδες, των αγοριών και των κοριτσιών. Και οι δυο ομάδες ύστερα από συζήτηση συμφώνησαν πως θα δημιουργήσουν το έργο τους.

6. Η παρουσίαση και ο σχολιασμός της κάθε εργασίας από τα παιδιά. Με ιδιαίτερη χαρά τα παιδιά παρουσίαζαν τα έργα τους και σχολίασαν και το έργο της άλλης ομάδας. Ιδιαίτερη εντύπωση μου έκανε που στο τέλος και οι δυο ομάδες ήθελαν να ενώσουν τις ζωγραφιές τους για να φτιάξουν μία μαζί.

5.1.2. 2^η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

27 Ιανουαρίου 2012

Καλλιτέχνης: Γιάννης Γαΐτης

Τίτλος έργου: Crowds of people, 1981-1982 (σημείωση: το συγκεκριμένο έργο βρίσκεται στη στάση του μετρό Σταθμός Λαρίσης)

Φωτογραφία από την ιστοσελίδα του «Αττικό Μετρό»

Αριθμός παιδιών: 16

Διάρκεια εκπαιδευτικού προγράμματος 1.30΄

Στόχος: η εφαρμογή αριθμητικών πράξεων.

Πρώτο στάδιο

Τα παιδιά είχαν καθίσει σε ημικύκλιο απέναντι από το αντίγραφο του έργου, που είχα ετοιμάσει (40x50cm). Είχα επιλέξει να φτιάξω σε καμβά ένα μέρος του έργου που αποτελείται από 11 «Ανθρωπάκια». Αρχικά τους ενημέρωσα ότι ο καλλιτέχνης του έργου είναι ο Γιάννης Γαΐτης και ότι σε όλα του τα έργα υπάρχουν τα συγκεκριμένα «Ανθρωπάκια» και ξεκίνησε η συζήτηση.

Το έργο που παρουσίασα στο νηπιαγωγείο

Πρώτη ερώτηση: Πόσα «Ανθρωπάκια» υπάρχουν;

Απάντηση: με τη σειρά τρία παιδιά ήρθαν μπροστά στο έργο και τα μέτρησαν και απάντησαν ότι υπάρχουν 11 Ανθρωπάκια.

Δεύτερη ερώτηση: Πόσες ομάδες με «Ανθρωπάκια» υπάρχουν;

Απάντηση: ένα παιδί ήρθε μπροστά και έδειξε ότι υπάρχουν δυο ομάδες, μία μικρή και μια μεγάλη.

Τρίτη ερώτηση: Πόσα «Ανθρωπάκια» υπάρχουν σε κάθε ομάδα;

Απάντηση: ένα παιδί ήρθε μπροστά και μέτρησε τα Ανθρωπάκια της μικρής ομάδας που είναι 4 και της μεγάλης ομάδας που είναι 7.

Τέταρτη ερώτηση: Πόσα παιδάκια έχει η δική σας ομάδα;

Απάντηση: ένα παιδί σηκώθηκε και μέτρησε πόσα παιδιά ήταν μέσα στην τάξη. Σύνολο 16 παιδιά.

Πέμπτη ερώτηση: Να περιγράψετε τα «Ανθρωπάκια»

Απαντήσεις:

Είναι όρθιοι.

Φοράνε όλοι παντελόνια.

Φοράνε όλοι παπούτσια.

Φοράνε όλοι γραβάτες.

Φοράνε όλοι καπέλα.

Φοράνε διαφορετικές μπλούζες

Έχουν πολλά μάτια.

Φοράνε όλοι πουκάμισα.

Έχουν μαύρα πρόσωπα.

Όλα είναι ασπρόμαυρα και γύρω
υπάρχει κόκκινο χρώμα.

Ενώ όλες οι μπλούζες είναι
ασπρόμαυρες είναι και διαφορετικές,
κάποιες με γραμμές, κάποιες με
κύκλους.

Θυμίζουν τους ηθοποιούς στις
ασπρόμαυρες ταινίες.

Τα παντελόνια μοιάζουν με πυτζάμες,
γιατί έχουν ρίγες.

Έκτη ερώτηση: Πού πηγαίνουν όλα μαζί τα «Ανθρωπάκια»;

Απαντήσεις:

Βόλτα.

Στο χωριό τους.

Σε ένα ήσυχο μέρος, σε μία λίμνη, για
να φάνε κάτι.

Καλεσμένοι σε γάμο.

Καλεσμένοι σε βάπτιση.

Έτοιμοι να κάνουν πατινάζ.

Πηγαίνουν στην εκκλησία να
παντρευτούν.

Είναι στρατιώτες.

Στη συνέχεια είπα και εγώ τη γνώμη μου ότι ο συγκεκριμένος καλλιτέχνης μάλλον επέλεξε την ίδια φιγούρα για να δείξει ότι ενώ όλοι είμαστε άνθρωποι, έχουμε όμως διαφορετικά χαρακτηριστικά ακόμα και αν φοράμε σχεδόν τα ίδια ρούχα. Κάθε άνθρωπος είναι μοναδικός με ξεχωριστή προσωπικότητα και διαφορετικές προτιμήσεις στη μουσική, στα βιβλία, στο φαγητό κ.ά. Και προσπάθησα να τους τονίσω πως ακόμα και εσείς, που έχετε την ίδια ηλικία και βρίσκεστε καθημερινά στην ίδια τάξη προτιμάτε διαφορετικές δραστηριότητες στον ελεύθερο σας χρόνο, όπως ζωγραφική, θέατρο, παιχνίδι με τουβλάκια, παιχνίδι στον υπολογιστή κ.ά.

Δεύτερο στάδιο

Τα παιδιά κάθισαν στα τραπεζάκια και τους έδωσα μία μεγάλη και μία μικρή φιγούρα ίδια ακριβώς με τα «Ανθρωπάκια» του Γαίτη και ένα λευκό χαρτί Α4 για να τα ζωγραφίσουν όπως ακριβώς θέλουν μέσα σε κάποιο περιβάλλοντα χώρο. Τα υλικά που μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν είναι μαρκαδόροι, ξυλομπογιές και κραγιόν.

Τρίτο στάδιο

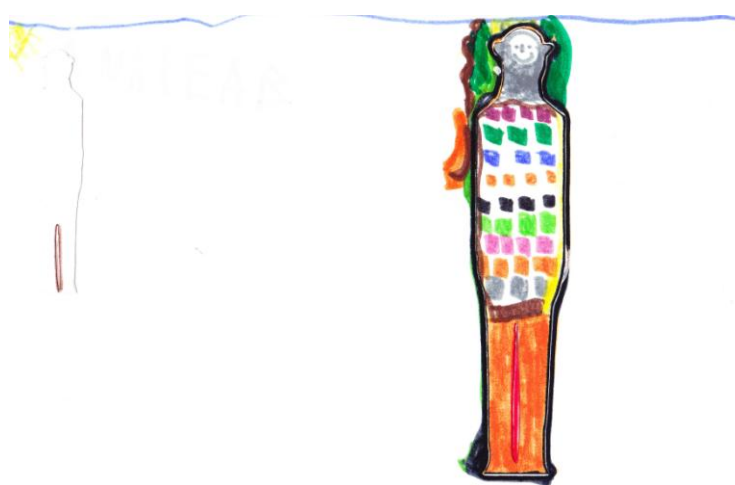
Κάθε παιδί σηκώνονταν και παρουσίαζε το έργο του, εξηγώντας ποιο είναι το μεγάλο και το μικρό ανθρωπάκι, τι κάνουν και που βρίσκονται. Ακολουθούν τα έργα και οι περιγραφές τους:

Η Πέγκυ ζωγράφισε μία μαμά με το παιδάκι της, που φεύγουν από το σπίτι τους για να πάνε στο σούπερ μάρκετ. Έξω από το σπίτι υπάρχουν λουλούδια. Ο ήλιος και το ουράνιο τόξο είναι στον ουρανό.

Η Ιωάννα ζωγράφισε μία μαμά και το μωράκι της που πηγαίνουν στο σπίτι τους για να φτιάξουν μια συνταγή. Υπάρχουν δυο καρδιές και το ουράνιο τόξο.

Ο Ανδρέας ζωγράφισε ένα παιδάκι που πηγαίνει κάπου και έχει μια ζωγραφισμένη μπλούζα και δεν ήθελε να ζωγραφίσει το άλλο παιδάκι.

Η Μαρία ζωγράφισε έναν μεγάλο και ένα παιδάκι που πηγαίνουν στη θάλασσα. Και η Ιωάννα τη βοήθησε να ζωγραφίσει μια καρδιά.

Η Έλλη ζωγράφισε μια μαμά και ένα παιδάκι που είναι στο κήπος τους και παίζουν. Και στον ουρανό υπάρχει ο ήλιος και το ουράνιο τόξο.

Ο Κοσμάς ζωγράφισε ένα παιδάκι με το μπαμπά του που κάνουν βουτιές στη θάλασσα και το ουράνιο τόξο είναι από πάνω τους.

Ο Νίκος ζωγράφισε έναν μπαμπά και το παιδάκι του που βρίσκονται στον κήπο. Υπάρχει ο ουρανός και ένας ανεμοστρόβιλος.

Η Ξανθήππη ζωγράφισε μία μαμά και το παιδάκι της που πηγαίνουν στην παραλία. Η μαμά φοράει κοντή μπλούζα και φαίνεται ο αφαλός της.

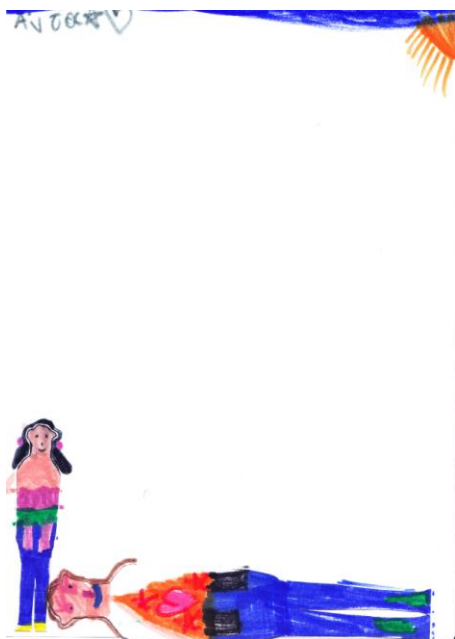
Ο Γιάννης ζωγράφισε έναν μπαμπά μαζί με το παιδάκι του που βρίσκονται μέσα στο σπίτι. Έξω υπάρχει ένας κήπος, ο ουρανός και το ουράνιο τόξο.

Η Όλγα ζωγράφισε δυο ναυτάκια πάνω στο πλοίο.

Ο Δημήτρης ζωγράφισε έναν μπαμπά που φοράει μια μπλούζα με ζωγραφιά μια τρίλιζα. Το παιδάκι δεν το ζωγράφισε, είναι θυμωμένο, γιατί ήθελε να δει τηλεόραση και ο μπαμπάς δεν το άφησε γιατί έπρεπε να πάει στο σχολείο. Υπάρχει μια μικρή θάλασσα στα δεξιά και μια τεράστια θάλασσα με άμμο στα αριστερά. Και χιονίζει.

Η Άντα ζωγράφισε μία μαμά που κάνει ηλιοθεραπεία και το κοριτσάκι της παίζει στην άμμο.

Ο Κωνσταντίνος ζωγράφισε δυο παιδάκια που είναι στη θάλασσα και έρχεται ανεμοστρόβιλος.

Η Χριστίνα ζωγράφισε μια μαμά με το αγοράκι της που πηγαίνουν στον κήπο για να φροντίσουν τα όμορφα λουλούδια τους.

Ο Πάνος ζωγράφισε έναν μπαμπά και το παιδί του που είναι μέσα στη θάλασσα και φοράνε καπέλα για τον ήλιο. Δυο πολεμικά αεροπλάνα πετάνε στον ουρανό.

Η Ειρήνη ζωγράφισε τον μπαμπά και το κοριτσάκι που είναι ξαπλωμένοι στην κρεβατοκάμαρα και βλέπουν στην τηλεόραση τη Barbie. Υπάρχουν γύρω ντουλαπάκια. Και μπορούν να βλέπουν μέσα από το δωμάτιο τον ουρανό.

Ανακεφαλαίωση – Συμπεράσματα

Ο βασικός στόχος της δεύτερης συνάντησης επιτεύχθηκε καθώς τα παιδιά κατάφεραν να εφαρμόσουν πολλές αριθμητικές πράξεις: όπως μέτρηση όλων των φιγούρων, χωρισμός των φιγούρων σε δυο ομάδες, μέτρηση και πρόσθεση των φιγούρων των δυο ομάδων, μέτρηση των παιδιών που βρίσκονταν μέσα στην αίθουσα και πόσα παιδιά έλειπαν εκείνη την ημέρα. Επομένως, σύμφωνα με τον Οδηγό Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2010) ο βασικός στόχος της συγκεκριμένης εικαστικής δραστηριότητας μπορεί να ενταχθεί στο γνωστικό αντικείμενο των Μαθηματικών εννοιών.

Γενικότεροι στόχοι που επιτεύχθηκαν:

1. Η απελευθέρωση της φαντασίας, αυτό κυρίως επιτεύχθηκε κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους όπου τα παιδιά έπρεπε να περιγράψουν τι κάνουν και που βρίσκονται τα συγκεκριμένα «Ανθρωπάκια». Κάθε παιδί είχε τη δική του άποψη τι ακριβώς είναι αυτά τα «Ανθρωπάκια» και τι κάνουν. Ιδιαίτερη

εντύπωση μου έκανε που ένα παιδί τους παρομοίασε με τους ηθοποιούς στις ασπρόμαυρες ελληνικές ταινίες.

2. Η προσπάθειά μου να αντιληφθούν τη διαφορετικότητα των ανθρώπων, ότι όλοι είμαστε άνθρωποι αλλά με διαφορετικά χαρακτηριστικά. Έδωσα ως παράδειγμα ότι όλοι είναι μαθητές του νηπιαγωγείου αλλά κάθε παιδί συμπεριφέρεται και λειτουργεί με διαφορετικό τρόπο και προτιμά διαφορετικές δραστηριότητες, όπως ζωγραφική, θέατρο ή αθλητισμό.
3. Η δημιουργία ενός ζωγραφικού έργου με την απαραίτητη χρησιμοποίηση μίας μεγάλης και μιας μικρής φιγούρας (αντίγραφο της φιγούρας από το έργο του Γαΐτη) σε λευκό χαρτί Α4, με ελευθερία έκφρασης. Κάθε παιδί τοποθετούσε τις φιγούρες ανάλογα με το θέμα που είχε επιλέξει.
4. Η παρουσίαση και η κριτική των έργων τους. Κάθε παιδί σηκωνόταν και παρουσίαζε το έργο, αναφέροντας ποιες είναι οι φιγούρες, τι έκαναν και που βρίσκονταν. Ιδιαίτερη εντύπωση μου έκανε που τα παιδιά σύγκριναν τα έργα τους σε σχέση με την επιλογή των φιγούρων, τα κορίτσια είχαν επιλέξει να ζωγραφίσουν μια μαμά με το κοριτσάκι της ενώ τα αγόρια αντίστοιχα τον μπαμπά με το αγοράκι του

5.1.3. 3^η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

17 Φεβρουαρίου 2012

Καλλιτέχνης: Γιάννης Κουνέλλης

Τίτλος έργου: Χωρίς τίτλο, 1969

Αριθμός παιδιών: 10

Διάρκεια εκπαιδευτικού προγράμματος 1.30΄

Στόχος: η διατροφή ως μία από τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου.

Πρώτο στάδιο

Τα παιδιά είχαν καθίσει σε ημικύκλιο και τους έδειξα σε φωτοτυπία το έργο του καλλιτέχνη και ξεκίνησε η συζήτηση. Προτίμησα να δείξω το έργο σε φωτοτυπία για να αντιληφθούν το πραγματικό μέγεθος του έργου καθώς ήταν δύσκολο να δημιουργήσω ένα αντίγραφο του.

Αρχικά τους εξήγησα ότι δεν πρόκειται για ένα ζωγραφικό έργο, όπως είχαμε δει μέχρι τώρα, αλλά για μία εγκατάσταση. Στη συνέχεια δόθηκε επεξήγηση τι είναι η εγκατάσταση στο χώρο της τέχνης, όταν δηλαδή ο καλλιτέχνης δεν επιλέγει να φτιάξει ένα ζωγραφικό έργο ή ένα γλυπτό αλλά αντίθετα τοποθετεί μέσα στο χώρο διάφορα αντικείμενα προκειμένου να εκφράσει τις ιδέες του.

Πρώτη ερώτηση: Τι νομίζετε ότι έχουν αυτά τα σακιά μέσα;

Απαντήσεις:

Σποράκια.

Ηλιόσποροι.

Φακές.

Ζάχαρη.

Ρύζι.

Ελιές.

Αλεύρι.

Αλάτι.

Σποράκια για τα πουλάκια.

Σιτάρι.

Στη συνέχεια τους εξήγησα ότι ο καλλιτέχνης μέσα στα σακιά έχει τοποθετήσει διάφορα όσπρια καθώς και ύλες που είναι απαραίτητες για την τροφή μας.

Δεύτερη ερώτηση: Ποια είναι τα όσπρια;

Απαντήσεις:

Φασόλια.

Γίγαντες.

Φακές.

Φάβα.

Ρεβίθια.

Τρίτη ερώτηση: Γιατί πιστεύετε ότι ο καλλιτέχνης επέλεξε να βάλει όσπρια μέσα στα σακιά;

Απαντήσεις:

Γιατί πρέπει να τα τρώμε.

Γιατί μεγαλώνουμε.

Γιατί μας κάνουν δυνατούς.

Για να μην τα χάνουμε.

Στη συνέχεια τους εξήγησα ότι τα παλιά χρόνια, που υπήρχε πόλεμος στην Ελλάδα, οι άνθρωποι αποθήκευαν τρόφιμα και ξηρούς καρπούς τα οποία δεν χαλούσαν εύκολα μέσα σε μεγάλα σακιά. Με αυτό τον τρόπο είχαν πάντα φαγητό και διατηρούσαν τις δυνάμεις τους.

Τέταρτη ερώτηση: Ποιο είναι το αγαπημένο σας φαγητό;

Απαντήσεις:

Σπανακόρυζο και φακές.

Καρμπονάρα και πίτσα.

Μακαρόνια και κοτόσουπα.

Όλα τα φαγητά.

Μπάμιες.

Σαρδέλες.

Ρεβίθια και φάκες.

Μακαρόνια με κόκκινη σάλτσα.

Πίτσα, μακαρόνια και σουβλάκι.

Γλώσσα.

Μακαρόνια με κιμά.

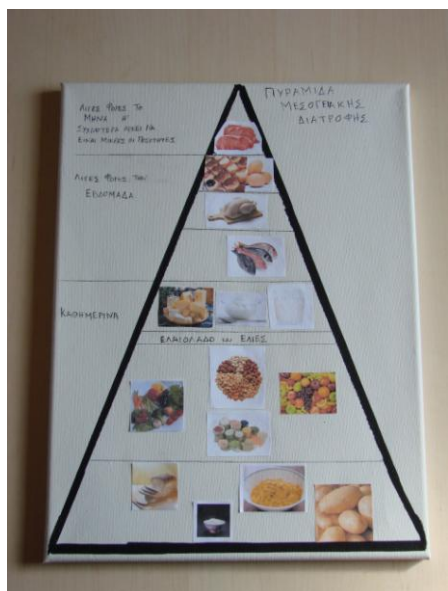
Στη συνέχεια παρουσίασα τέσσερα σακουλάκια, που μέσα είχα τοποθετήσει όσπρια, και παίξαμε το παιχνίδι «Μάντεψε τι έχουν;». Τα παιδιά με την αφή θα προσπαθούσαν να καταλάβουν τι περιέχει μέσα το κάθε σακουλάκι. Είχα επιλέξει τα εξής όσπρια: ρεβίθια, φασόλια, φακές και ρύζι. Τα περισσότερα παιδιά έβρισκαν τι είχε μέσα το κάθε σακουλάκι.

Τα σακουλάκια με τα όσπρια

Στη συνέχεια τους έδειξα την Πυραμίδα της Μεσογειακής Διατροφής που είχα φτιάξει πάνω σε ένα καμβά (30x40). Τους εξήγησα ότι σύμφωνα με αυτήν την Πυραμίδα, οι τροφές που βρίσκονται στο κάτω μέρος πρέπει να τις τρώμε σε καθημερινή βάση και όσο ανεβαίνουμε προς τα πάνω πρέπει να τις τρώμε λίγες φορές το μήνα. Τους ζήτησα να μου πουν τι πρέπει να τρώμε καθημερινά σύμφωνα με την

Πυραμίδα της Μεσογειακής Διατροφής και απάντησαν: ψωμί, ρύζι, δημητριακά, πατάτες, φρούτα, λαχανικά, όσπρια, ξηροί καρποί, τυρί, γάλα και γιαούρτι. Τους ρώτησα τι πρέπει να τρώμε λίγες φορές την εβδομάδα και μου απάντησαν: ψάρια, κοτόπουλο, γλυκά και αυγά. Τέλος τι πρέπει να τρώμε λίγες φορές το μήνα ή συχνότερα αρκεί να είναι μικρές οι ποσότητες και μου απάντησαν το κρέας.

Η Πυραμίδα της Μεσογειακής Διατροφής

Δεύτερο στάδιο

Τα παιδιά κάθισαν στα τραπεζάκια, τους έδωσα από μια κάρτα (14,5x21cm). Μπροστά τους είχαν φακές, ρύζι, μακαρόνια, φασόλια, ρεβίθια και μακαρόνια σε σχήμα αστεράκι και θα έπρεπε να φτιάξουν μία ζωγραφιά με τα συγκεκριμένα υλικά.

Τρίτο στάδιο

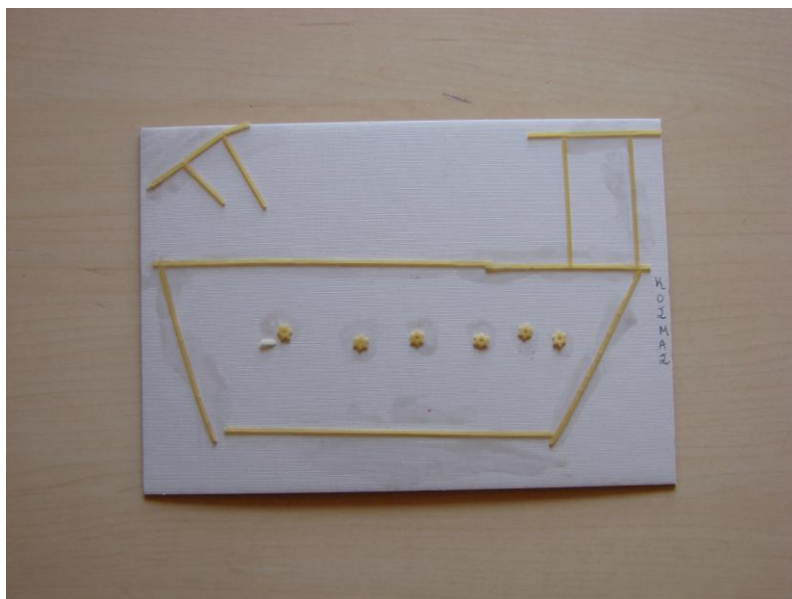
Κάθε παιδί σηκωνόταν και παρουσίαζε το έργο του, καθώς και τα υλικά που χρησιμοποίησε. Ακολουθούν τα έργα των παιδιών και οι περιγραφές τους:

Η Όλγα έφτιαξε μία αμμουδιά με βότσαλα και τον ουρανό. Χρησιμοποίησε τα εξής υλικά: μακαρόνια, μακαρόνια-αστεράκι, φακές, φασόλια, ρύζι και ρεβίθια.

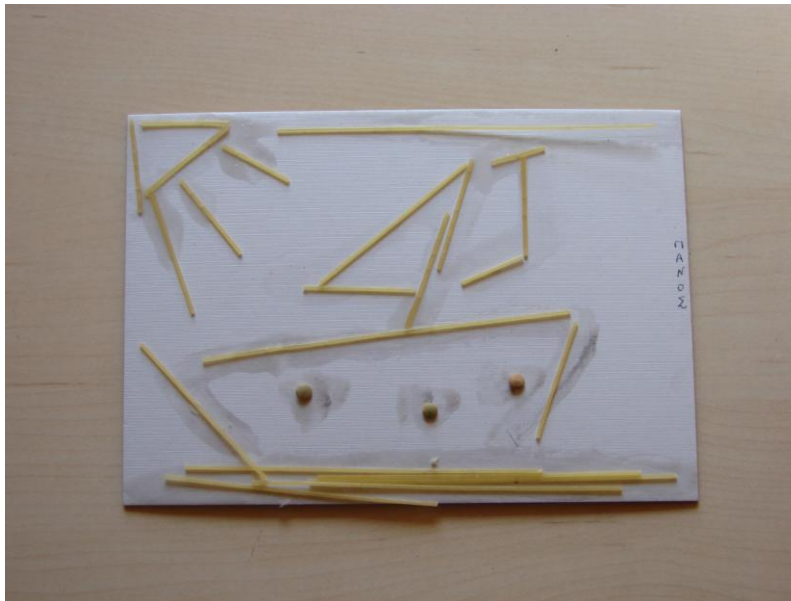
Η Έλλη έφτιαξε ένα λουλούδι, το ουράνιο τόξο και τον ήλιο. Χρησιμοποίησε τα εξής υλικά: μακαρόνια, μακαρόνια-αστεράκι, φασόλια, ρύζι, φακές και ρεβίθια.

Ο Κοσμάς έφτιαξε ένα καράβι με τη σημαία του και έναν ήλιο. Χρησιμοποίησε τα εξής υλικά: μακαρόνια, μακαρόνι-αστεράκι και ρύζι.

Η Ειρήνη έφτιαξε ένα σπίτι με παράθυρα και πόρτα, το γρασίδι και τον ουρανό. Χρησιμοποίησε τα εξής υλικά: μακαρόνια, μακαρόνια-αστεράκι, φακές και ρεβίθια.

Ο Πάνος έφτιαξε ένα καράβι με το κατάρτι του, θάλασσα, ουρανό και ήλιο.
Χρησιμοποίησε τα εξής υλικά: μακαρόνια και φακές.

Ο Κωνσταντίνος έφτιαξε ένα ανθρωπάκι που φοράει ρούχα. Χρησιμοποίησε τα εξής
υλικά: μακαρόνια, μακαρόνια- αστεράκι, ρύζι, φασόλια, ρεβίθια και φακές.

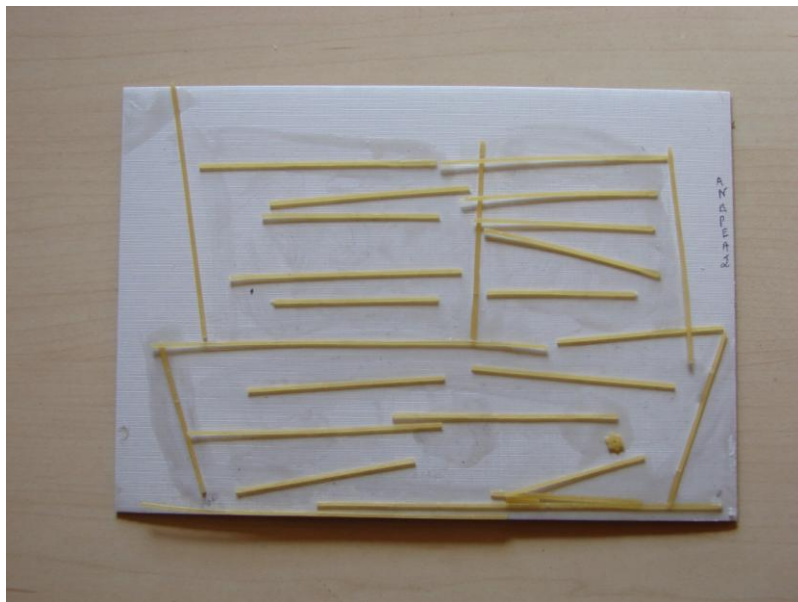
Η Ξανθίππη έφτιαξε ένα λουλούδι, ουρανό και ήλιο. Χρησιμοποίησε τα εξής υλικά: φασόλια, ρεβίθια, μακαρόνια και μακαρόνια-αστεράκι.

Η Χριστίνα Ε. έφτιαξε ένα σπίτι με λουλούδια, το γρασίδι, το ουράνιο τόξο και τον ήλιο. Χρησιμοποίησε τα εξής υλικά: μακαρόνια, μακαρόνια-αστεράκι, ρύζι, φασόλια, φακές και ρεβίθια.

Η Άντα έφτιαξε τον ουρανό και ένα σπίτι με πόρτα. Χρησιμοποίησε τα εξής υλικά: ρεβίθια, φακές, μακαρόνια και μακαρόνια-αστεράκι.

Ο Ανδρέας έφτιαξε ένα καράβι με κατάρτια. Χρησιμοποίησε τα εξής υλικά: μακαρόνια και μακαρόνια-αστεράκι.

Ανακεφαλαίωση - Συμπεράσματα

Ο βασικός στόχος της τρίτης συνάντησης επιτεύχθηκε καθώς τα παιδιά μέσα από τη συζήτηση κατάφεραν να αντιληφθούν την αξία της διατροφής και για ποιο λόγο τρώμε αρκετές φορές την ημέρα. Καθώς η διατροφή αποτελεί μια από τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου για την επιβίωση του. Επομένως σύμφωνα με τον Οδηγό Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2010) ο βασικός στόχος της συγκεκριμένης εικαστικής δραστηριότητας μπορεί να ενταχθεί στο γνωστικό αντικείμενο η Μελέτη του Περιβάλλοντος και συγκεκριμένα η Αγωγή της Υγείας.

Γενικότεροι στόχοι που επιτεύχθηκαν:

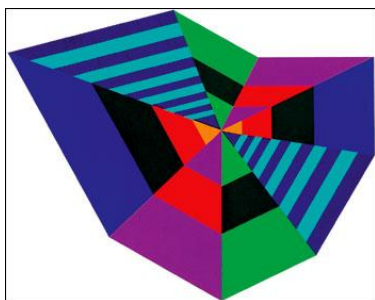
1. Η μάθηση του τρόπου αποθήκευσης τροφίμων κατά τη διάρκεια του πολέμου και με τι τρέφονταν τότε οι άνθρωποι για να μπορέσουν να αντέξουν τις κακουχίες. Τα όσπρια αποτελούν πλούσια πηγή βιταμινών και σιδήρου.
2. Η αίσθηση της υφής των οσπρίων μέσα από το παιχνίδι «Μάντεψε τι περιέχει». Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού τα παιδιά διασκέδαζαν και ταυτόχρονα μάθαιναν την υφή του κάθε όσπριου.
3. Η μάθηση του τρόπου διατροφής σύμφωνα με τον πίνακα της Μεσογειακής Διατροφής. Τα παιδιά ενημερώθηκαν τι πρέπει να τρώνε κάθε μέρα, τι λίγες φορές την εβδομάδα και τι λίγες φορές το μήνα. Επιπλέον τους εξήγησα ότι η Μεσογειακή Διατροφή θεωρείται σύμφωνα με τους επιστήμονες το καλύτερο πρότυπο διατροφής.
4. Η χρήση των οσπρίων και των ζυμαρικών για τη δημιουργία του έργου τους. Το νέο υλικό τους κέντρισε ιδιαίτερα το ενδιαφέρον, καθώς δεν περίμεναν ότι με αυτά τα υλικά θα έπρεπε να φτιάξουν ένα έργο. Δυσκολεύτηκαν κυρίως στο να κολλήσουν τα υλικά τους πάνω στο σκληρό χαρτόνι, η νηπιαγωγός και η ερευνήτρια τα βοήθησαμε να ολοκληρώσουν το έργο τους.
5. Η παρουσίαση και ο σχολιασμός του κάθε έργου από τα παιδιά. Με ιδιαίτερη χαρά παρουσίαζαν τα έργα τους και σχολίασαν και τα υπόλοιπα έργα. Βέβαια ως θέμα του έργου τους προτίμησαν οικεία και αγαπημένα θέματα, όπως σπίτια, καράβια και λουλούδια και μάλλον φοβήθηκαν να πειραματιστούν με νέα θέματα.

5.1.4. 4^η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

28 Φεβρουαρίου 2012

Καλλιτέχνης: Όπυ Ζούνη

Τίτλος έργου: Χαρταετός, 2001

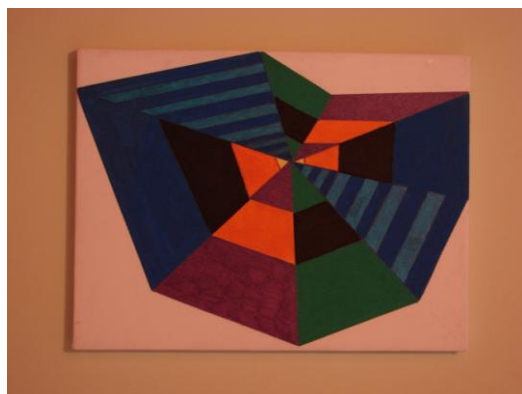
Αριθμός παιδιών: 10

Διάρκεια εκπαιδευτικού προγράμματος: 1.30΄

Στόχος: η εξάσκηση της παρατηρητικότητας και της φαντασίας.

Πρώτο στάδιο:

Τα παιδιά είχαν καθίσει σε ημικύκλιο απέναντι από το αντίγραφο του έργου, που είχα ετοιμάσει (30x40cm) και ξεκίνησε η συζήτηση. Αρχικά ανέφερα ότι η καλλιτέχνης του έργου ονομάζεται Όπυ Ζούνη, χωρίς να πω τον τίτλο του.

Το έργο που παρουσίασα στο νηπιαγωγείο

Πρώτη ερώτηση: Τι νομίζετε ότι βλέπετε;

Απαντήσεις:

Χρωματιστός ιστός αράχνης.

Μία μάσκα.

Ένα σπίτι αράχνης, όπου σε κάθε χρώμα μένει και ένα μικροσκοπικό ζώο.

Ένα αεροπλάνο που πετάει.

Ένα τραμπολίνο.

Χαλί με χρώματα.

Ένας χαρταετός.

Ένα πλοίο με χρώματα.

Ένα διαμάντι.

Ένα μάτι.

Δεύτερη ερώτηση: Αναγνωρίζετε κάποιο γεωμετρικό σχήμα;

Απαντήσεις: Τρίγωνα και παραλληλόγραμμο.

Στη συνέχεια σηκώνονται τρία παιδιά για να μετρήσουν τα μεγάλα τρίγωνα, μπερδεύονται και απαντούν 7 και 9 τρίγωνα. Αλλά στο τέλος καταφέρνουν να απαντήσουν σωστά ότι υπάρχουν 8 τρίγωνα. Και ένα παιδί δείχνει το περίγραμμα ενός μεγάλου τριγώνου.

Τρίτη ερώτηση: Υπάρχουν ίδια τρίγωνα σε μέγεθος και χρώμα;

Απάντηση: Δεν υπάρχουν ίδια τρίγωνα σε μέγεθος αλλά τα αντικριστά τρίγωνα έχουν ίδια χρώματα. Κάθε παιδί περιγράφει τι χρώματα έχουν τα αντικριστά τρίγωνα.

Μοβ και κόκκινο.

Πράσινο και μαύρο.

Μπλε, μαύρο, κόκκινο και πορτοκαλί.

Μπλε και θαλασσί.

Στη συνέχεια αναφέρω ότι ο τίτλος του έργου είναι «Χαρταετός» και τους ρωτάω αν τους θυμίζει έναν και που θα πρέπει να βάλουμε την ουρά. Απαντούν ότι τους θυμίζει έναν χαρταετό και φέρνουν γύρω το έργο για να δουν που ταιριάζει

καλύτερα η ουρά. Κάθε παιδί έχει τη δική του άποψη για το που μπορεί να μπει η ουρά του χαρταετού.

Τέταρτη ερώτηση: Τι χρώματα έχει ο χαρταετός;

Απαντήσεις: Μοβ, γαλάζιο, πράσινο, πορτοκαλί, μαύρο, μπλε και κίτρινο.

Πέμπτη ερώτηση: Πόσες φορές υπάρχει το κάθε χρώμα;

Απαντήσεις:

Κάθε φορά σηκώνεται ένα παιδί και μετράει:

Το μοβ υπάρχει τέσσερις φορές.

Το πράσινο υπάρχει τέσσερις φορές.

Το πορτοκαλί υπάρχει τέσσερις φορές.

Το μπλε υπάρχει δεκαέξι φορές.

Το κίτρινο υπάρχει δυο φορές.

Το γαλάζιο υπάρχει δώδεκα φορές.

Στη συνέχεια κάνω μία ιστορική αναφορά στη γέννηση του χαρταετού: Οι χαρταετοί είναι επινοήση των Ανατολικών λαών. Σε αυτές τις χώρες, η τέχνη της κατασκευής χαρταετών τελειοποιήθηκε φτάνοντας στο σημείο να φτιάχνουν «ιπτάμενους» δράκους, πουλιά, ψάρια, ζώα. Τους στόλιζαν με ευχές και επιθυμίες και τις έστελναν με έναν αετό, όσο πιο κοντά μπορούσαν στον θεό. Προσάρμοζαν πάνω τους μικρές φλογέρες, οι οποίες σφύριζαν καθώς περνούσε από μέσα τους ο αέρας, κι ο ήχος που έβγαζαν πίστευαν ότι έδιωχνε μακριά τα κακά πνεύματα. Ακόμα και σήμερα οι Κινέζοι πιστεύουν ότι πετώντας αετούς, θα διώξουν μακριά τους την κακή τύχη, και ότι όσο πιο ψηλά φτάσει ο αετός, τόσο πιο τυχεροί θα είναι. Και τους δείχνω εικόνες με χαρταετούς- δράκους από την Κίνα:

Χαρταετοί- δράκοι από την Κίνα

Συνεχίζω με μία αναφορά τι γιορτάζουμε την Καθαρά Δευτέρα στην Ελλάδα: η Καθαρά Δευτέρα ονομάστηκε έτσι, επειδή οι χριστιανοί «καθαρίζονταν» σωματικά

και πνευματικά. Την Καθαρά Δευτέρα σταματά η κατανάλωση κάθε αρτύσιμου φαγητού και ξεκινά μια νηστεία που είναι διάρκειας 40 ημερών, όσες και οι μέρες νηστείας του Χριστού στην έρημο. Στις μέρες μας το πέταμα του χαρταετού την Καθαρά Δευτέρα είναι ένα όμορφο παιχνίδι, ένα πανηγύρι χρωμάτων στους ουρανούς.

Έκτη ερώτηση: Τι σχέδια έχουν πάνω οι χαρταετοί στην Ελλάδα;

Απαντήσεις:

Το σήμα της ΑΕΚ.

Με χρώματα: άσπρο, μπλε, κίτρινο.

Το σήμα το Παναθηναϊκού.

Με κινούμενα σχέδια.

Δεύτερο στάδιο

Τα παιδιά χωρίστηκαν σε τρεις ομάδες. Είχα ετοιμάσει τέσσερα διαφορετικά σχήματα χαρταετών και η κάθε ομάδα θα διάλεγε από ένα πάνω στο οποίο θα έφτιαχνε το έργο της. Δόθηκαν οι εξής οδηγίες: κάθε ομάδα θα πρέπει να συνεργαστεί για να δημιουργήσει το δικό της χαρταετό, χρησιμοποιώντας ό,τι υλικά ήθελε και έπρεπε να δώσει έναν τίτλο.

Τρίτο στάδιο

Η κάθε ομάδα σηκώνεται και παρουσιάζει το χαρταετό της. Ακολουθούν τα έργα και οι περιγραφές τους:

Πρώτη ομάδα: Χριστίνα, Δημήτρης, Ξανθίππη και Πάνος

Τίτλος: Η αστραπή του καλού και του κακού.

Όλοι μαζί συμφώνησαν να πάρει ο καθένας από ένα τρίγωνο και κόλλησαν μικρά σχεδιάκια και το χρωμάτισαν. Ο Πάνος ανέφερε ότι έφτιαξε ένα χαρούμενο παιδάκι. Ο τίτλος προέκυψε γιατί μια αστραπή χώρισε το χαρταετό σε τέσσερα τρίγωνα.

Δεύτερη ομάδα: Γιάννης, Κωνσταντίνος και Πέγκυ.

Τίτλος: Ο πανέξυπνος χαρταετός.

Το μαύρο χρώμα είναι το σκοτάδι ενώ το κίτρινο χρώμα είναι το ηλιοβασίλεμα. Υπάρχουν λουλουδάκια πάνω σε χορτάρι και παιδάκια που παίζουν. Πάνω αριστερά είναι η ελληνική σημαία. Και στο κέντρο υπάρχει ένας δράκος. Ο τίτλος προέκυψε γιατί υπάρχουν πολλές και ωραίες εικόνες.

Τρίτη ομάδα: Ανδρέας, Χριστίνα, Άντα και Πέγκυ (συμμετείχε και σε αυτή την ομάδα) .

Τίτλος: Ο χρωματιστός χαρταετός.

Η ομάδα συμφώνησε να φτιάξει ένα κολλάζ, χρησιμοποιώντας διάφορα υλικά, χαρτόνια και χρωματιστά χαρτιά. Κάθε τρίγωνο έχει τη δική του ιστορία: ένα ουράνιο τόξο, πυροτεχνήματα, αστεράκια, ένα ζώο, χαλιά, διαμάντι, μία θάλασσα, ένα ρόδι. Ο τίτλος προέκυψε γιατί ο χαρταετός έχει πολλά χρώματα.

Ανακεφαλαίωση – Συμπεράσματα

Ο βασικός στόχος της τέταρτης συνάντησης επιτεύχθηκε καθώς τα παιδιά εξάσκησαν την παρατηρητικότητα και την φαντασία τους, καθώς έπρεπε να διακρίνουν τα όρια του κάθε τριγώνου και ότι τα αντικριστά τρίγωνα είναι τα ίδια. Επιπλέον προσπάθησαν να καταλάβουν τι δείχνει το έργο καθώς δεν ανέφερα από την αρχή τον τίτλο του. Επομένως, σύμφωνα με τον Οδηγό Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2010) ο βασικός στόχος της συγκεκριμένης εικαστικής

δραστηριότητας μπορεί να ενταχθεί στο γνωστικό αντικείμενο της Δημιουργικής Έκφρασης.

Γενικότεροι στόχοι που επιτεύχθηκαν:

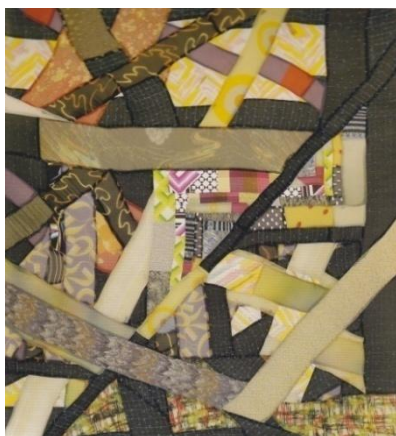
1. Η ενημέρωση ότι οι πρώτοι χαρταετοί δημιουργήθηκαν στην Κίνα, έχοντας ως κύριο θέμα τους δράκους για να διώξουν τα κακά πνεύματα. Ακόμα έγινε αναφορά τι γιορτάζουμε την Καθαρά Δευτέρα στην Ελλάδα, με την έναρξη της νηστείας για το Πάσχα.
2. Η ομαδικότητα και η συνεργασία της κάθε ομάδας για να φτιάξει το δικό της χαρταετό. Ειδικότερα η πρώτη και η τρίτη ομάδα κατάφεραν να συνεργαστούν καλύτερα διότι από την αρχή είχαν συζητήσει πάνω στο θέμα του χαρταετού και χώρισαν το τμήμα που θα ζωγράφιζε ο καθένας. Ενώ στη δεύτερη ομάδα υπήρχε διαφωνία στο τι θα ζωγράφιζε ο καθένας και μάλιστα δεν διαφαίνονται τα αρχικά περιγράμματα του χαρταετού που είχα σχεδιάσει.
3. Η παρουσίαση και ο σχολιασμός του κάθε χαρταετού στα υπόλοιπα παιδιά. Κάθε ομάδα σηκώνονταν και ανέφερε τον τίτλο του έργου καθώς και αναλυτική περιγραφή του περιεχομένου. Τέλος η νηπιαγωγός ιδιαίτερα ανέφερε τον τρόπο συνεργασίας της κάθε ομάδας και κυρίως τόνισε το πρόβλημα της δεύτερης ομάδας. Προσπάθησε να γίνει κατανοητό στα παιδιά ότι στα ομαδικά έργα πρέπει όλοι να συμμετέχουν και να συμφωνούν για το τελικό αποτέλεσμα.

5.1.5. 5^η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

6 Μαρτίου 2012

Καλλιτέχνης: Λουκάς Σαμαράς

Τίτλος έργου: Reconstruction # 105, 1979

Αριθμός παιδιών: 14

Διάρκεια εκπαιδευτικού προγράμματος: 1.30΄

Στόχος: η ένδυση αποτελεί μία από τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου.

Πρώτο στάδιο:

Τα παιδιά έχουν καθίσει σε ημικύκλιο και σε φωτοτυπία παρουσιάζω το έργο του καλλιτέχνη και ξεκίνησε η συζήτηση. Αρχικά τους ανέφερα ότι ο καλλιτέχνης του έργου ονομάζεται Λουκάς Σαμαράς και ότι ενώ γεννήθηκε στην Ελλάδα πλέον κατοικεί στην Αμερική.

Πρώτη ερώτηση: Από τι υλικό είναι φτιαγμένο το συγκεκριμένο έργο;

Απαντήσεις:

Τούβλα.

Χαρτί.

Σεντόνι.

Υφάσματα.

Στη συνέχεια τους εξήγησα ότι ο καλλιτέχνης επέλεξε ως υλικό τα υφάσματα και ότι πρόκειται για ένα κολλάζ. Επιπλέον ανέφερα ότι η λέξη κολλάζ σημαίνει κολλάω και ότι ένας καλλιτέχνης μπορεί να επιλέξει ως υλικό του κολλάζ το χαρτί, το ύφασμα, πέτρες ή οποιοδήποτε άλλο υλικό για να φτιάξει το έργο του.

Δεύτερη ερώτηση: Τι νομίζετε ότι δείχνει το συγκεκριμένο έργο;

Απαντήσεις:

Πολλά σχήματα με χρώματα	Μια τέντα.
μπερδεμένα.	Ρολό από ένα μαγαζί.
Ένα σεντόνι.	Περιτύλιγμα για ένα δώρο.
Μία κουβέρτα με πολλά χρώματα.	Ένα πάπλωμα.

Τρίτη ερώτηση: Τι χρώματα έχουν τα υφάσματα;

Απαντήσεις:

Κίτρινο.	Κόκκινο.	Μπλε.
Μαύρο.	Άσπρο.	Πορτοκαλί.
Ροζ.	Χρυσό.	Γκρι.
Καφέ.	Μοβ.	
Ανοιχτό καφέ.	Πράσινο.	

Τέταρτη ερώτηση: Γιατί πιστεύετε ότι ο καλλιτέχνης προτίμησε να χρησιμοποιήσει το ύφασμα ως βασικό υλικό για το έργο του;

Απαντήσεις:

Για να είναι πιο εντυπωσιακό.

Για να είναι μαλακό.

Γιατί μερικά υφάσματα έχουν πολλά χρώματα.

Γιατί ήθελε να κάνει κάτι διαφορετικό.

Πέμπτη ερώτηση: Που χρησιμοποιούμε υφάσματα και γιατί;

Απαντήσεις:

Για τα ρούχα.

Για να μην είμαστε γυμνοί.

Για να μην κρυώνουμε.

Για να είμαστε όμορφοι

Στη συνέχεια έγινε μια σύγκριση ανάμεσα στον άνθρωπο και το ζώο. Όλα τα ζώα έχουν τρίχωμα και γι' αυτό δεν κρυώνουν, ενώ ο άνθρωπος αναγκάστηκε να φτιάξει τα ρούχα για να τον προφυλάσσουν από το κρύο.

Έκτη ερώτηση: Γνωρίζετε διάφορα είδη υφασμάτων;

Απαντήσεις:

Βαμβακερό.

Μάλλινο.

Τζήν

Επιπλέον τους ανέφερα τα εξής είδη υφασμάτων: λινό, μεταξωτό, κασμίρ, ακρυλικό, πολυεστέρα και ότι κάποια υφάσματα είναι πιο μαλακά, πιο ανθεκτικά, δεν τσαλακώνονται εύκολα σε σύγκριση με άλλα.

Έβδομη ερώτηση: Η ενδυμασία ανήκει στις βασικές ανάγκες του ανθρώπου. Με τον όρο βασικές ανάγκες εννοείται ότι όλοι οι άνθρωποι ανεξάρτητα από το φύλο, το χρώμα και την καταγωγή τους έχουν κοινές ανάγκες για να επιβιώσουν. Η μοναδική διαφορά μεταξύ των ανθρώπων είναι οι τρόποι με τους οποίους καλύπτουν κάθε μία από αυτές τις ανάγκες τους. Μπορείτε να σκεφτείτε άλλες βασικές ανάγκες του ανθρώπου;

Απαντήσεις:

Φαγητό.

Αέρας.

Φάρμακα.

Νερό.

Γάλα.

Φωτιά.

Παιχνίδια.

Σχολείο.

Λεφτά.

Σπίτι.

Οικογένεια.

Φίλοι.

Ύπνος.

Στη συνέχεια τους έδειξα το έργο που είχα φτιάξει με υφάσματα και ανέφερα ότι το ονόμασα Το μουσικό χαλί.

Το έργο μου Το μουσικό χαλί

Δεύτερο στάδιο

Τα παιδιά κάθονται στα τραπεζάκια, τους έδωσα από μια κάρτα (14,5x21cm) και υφάσματα σε διάφορα χρώματα και μεγέθη. Θα έπρεπε να φτιάξουν ένα έργο και να δώσουν και τίτλο.

Τρίτο στάδιο

Κάθε παιδί σηκώνεται και παρουσιάζει το έργο του. Ακολουθούν τα έργα και οι περιγραφές τους:

Ο Ανδρέας έφτιαξε ένα χρωματιστό χαλί.

Ο Δημήτρης έφτιαξε ένα σούπερ χαλί με χαρούμενα χρώματα.

Η Ειρήνη έφτιαξε μία ινδιάνικη σκηνή.

Η Έλλη έφτιαξε μια Σταχτοπούτα που πάει στην οδό του Ουράνιου Τόξου.

Η Ιωάννα έφτιαξε σύννεφα, ένα σπίτι και ένα κόκκινο κήπο.

Ο Κοσμάς έφτιαξε μία παιδική χαρά.

Ο Κωνσταντίνος έφτιαξε ένα χρωματιστό ωραίο χαλί.

Η Μαρία έφτιαξε ένα σπίτι με πόρτα, το γκαζόν και τον ήλιο.

Ο Νίκος έφτιαξε νεροτσουλήθρες στη θάλασσα και το βενζινάδικο στο δρόμο.

Η Ξανθίππη έφτιαξε έναν χρωματιστό τοίχο.

Η Όλγα έφτιαξε το σπίτι μιας νεράιδας.

Ο Πάνος έφτιαξε μια ινδιάνικη σκηνή.

Η Πέγκυ έφτιαξε μια Σταχτοπούτα που πάει στην οδό του Ουράνιου Τόξου.

Η Χριστίνα έφτιαξε μια ινδιάνικη σκηνή που μέσα μένει ένα λαγουδάκι που κάνει ταξίδια.

Ανακεφαλαίωση και Συμπεράσματα

Ο βασικός στόχος της πέμπτης συνάντησης επιτεύχθηκε καθώς τα παιδιά αντιλήφθηκαν ότι η ενδυμασία αποτελεί μία από τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου.

Ο άνθρωπος σε σύγκριση με τα ζώα που έχουν τρίχωμα, αναγκάστηκε να φτιάξει ρούχα για να προστατεύεται από το κρύο αλλά και για να είναι όμορφος. Μάλιστα έγινε αναφορά και σε προηγούμενη συνάντηση στο έργο του Γιάννη Κουνέλλη, με υλικό τα όσπρια, όπου είχαμε αναφέρει ότι και η τροφή αποτελεί μία βασική ανάγκη του ανθρώπου. Επομένως σύμφωνα με τον Οδηγό Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2010) ο βασικός στόχος της συγκεκριμένης εικαστικής δραστηριότητας μπορεί να ενταχθεί στο γνωστικό αντικείμενο η Μελέτη του Περιβάλλοντος και συγκεκριμένα η Αγωγή της Υγείας.

Γενικότεροι στόχοι που επιτεύχθηκαν:

1. Η απελευθέρωση της φαντασίας, αυτό κυρίως επιτεύχθηκε κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους όπου τα παιδιά έπρεπε να μαντέψουν τι ακριβώς δείχνει το έργο. Βέβαια δυσκολεύτηκαν να μαντέψουν μέσα από τη φωτοτυπία ότι το βασικό υλικό είναι τα υφάσματα. Επιπλέον, τα παιδιά ανέφεραν και τα χρώματα των υφασμάτων.
2. Η μάθηση της έννοιας του κολλάζ και πως χρησιμοποιείται στην τέχνη, τους εξήγησα ότι ο κάθε καλλιτέχνης μπορεί να χρησιμοποιήσει διάφορα υλικά όπως χαρτί ή ύφασμα για να φτιάξει ένα έργο.
3. Η αναφορά των διαφορετικών ειδών υφασμάτων, όπως βαμβακερό, μάλλινο, τζήν, μεταξωτό κ.ά., τα οποία διαφέρουν στην υφή αλλά και στην ανθεκτικότητα.
4. Η δημιουργία ενός κολλάζ με βασικό υλικό το ύφασμα. Τα παιδιά για πρώτη φορά θα δημιουργούσαν έργο με το συγκεκριμένο υλικό. Δυσκολεύτηκαν λιγάκι στο να κολλήσουν τα υφάσματα πάνω στο χαρτόνι. Η νηπιαγωγός και η ερευνήτρια τα βοήθησαμε να ολοκληρώσουν το έργο τους.
5. Η παρουσίαση και ο σχολιασμός του κάθε έργου από τα παιδιά. Με ιδιαίτερη χαρά παρουσίαζαν τα έργα τους και σχολίασαν και τα υπόλοιπα έργα, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στους τίτλους. Όμως και σε αυτή την περίπτωση, όπως και στη δραστηριότητα με βασικό υλικό τα όσπρια, δεν τόλμησαν να φτιάξουν κάτι ξεχωριστό αλλά παρέμειναν στα οικεία τους θέματα, όπως το σπίτι και τα χαλιά.

5.1.6. 6^η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

9 Μαρτίου 2012

Καλλιτέχνης: Stephen Antonakos

Τίτλος έργου: The life of artist, 1963

Αριθμός παιδιών: 14

Διάρκεια εκπαιδευτικού προγράμματος: 1.30΄

Στόχος: κάθε παιδί να μπορέσει να ιεραρχήσει τι αντικείμενα θεωρεί σημαντικά στη ζωή του, αν έπρεπε να τα τοποθετήσει μέσα σε ένα μαξιλάρι.

Πρώτο στάδιο

Τα παιδιά έχουν καθίσει σε ημικύκλιο και σε φωτοτυπία δείχνω το έργο του καλλιτέχνη και ξεκίνησε η συζήτηση.

Αρχικά τους ανέφερα ότι ο καλλιτέχνης του έργου ονομάζεται Στήβεν Αντωνάκος και ότι ενώ γεννήθηκε στην Ελλάδα πλέον κατοικεί στην Αμερική. Επιπλέον τους εξήγησα ότι δεν πρόκειται για ένα ζωγραφικό έργο αλλά για μία εγκατάσταση.

Πρώτη ερώτηση: Μπορείτε να περιγράψετε τι αντικείμενα έχει το έργο;

Απαντήσεις:

Ένα κλειδί.

Ένα κλειδί και ένα μωρό.

Ένα δώρο.

Μία κούνια.

Ένα μωρό.

Ένα κλειδί πάνω σε μια κούνια.

Ένα κουτί.

Μια κουρτίνα που τη δέσανε με το σκοινί και την κλειδώσανε με το κλειδί.

Ένα παράθυρο και μια κουρτίνα.

Ένα σκοινί.

Ένα παράθυρο και ένα μωρό.

Λουλουδάκια.

Ένα μωρό να πέφτει κάτω με ένα σκοινί.

Γράμματα.

Παπούτσι

Δεύτερη ερώτηση: Τι μπορεί να είναι το καφέ αντικείμενο που μέσα έχει βάλει όλα αυτά τα πράγματα;

Απαντήσεις:

Ένας σάκος.

Μια βαλίτσα

Μια κουβέρτα.

Μια σκηνή

Μια κουρτίνα.

Μια πόρτα.

Μια μπάλα

Ένα παράθυρο με
κουρτίνες.

Μια κούνια

Στη συνέχεια αναφέρω τον τίτλο του έργου The life of artist (Η ζωή του καλλιτέχνη) και ότι προφανώς ο συγκεκριμένος καλλιτέχνης επέλεξε να βάλει μέσα σε ένα καφέ μαξιλάρι αγαπημένα του αντικείμενα.

Τρίτη ερώτηση: Γιατί πιστεύετε ότι διάλεξε όλα αυτά τα αντικείμενα για να φτιάξει το έργο του;

Απαντήσεις:

Για να είναι ένα ωραίο έργο.

Για να είναι εντυπωσιακό αφού υπάρχουν αντικείμενα μέσα στο σάκο και άλλα κρέμονται.

Γιατί του ανήκουν και ήθελε να τα δείξει.

Τέταρτη ερώτηση: Αν έπρεπε να διαλέξετε αγαπημένα σας αντικείμενα για να τα βάλετε μέσα σε ένα μαξιλάρι σαν αυτό του έργου, τι θα επιλέγατε;

Απαντήσεις:

Κοσμάς: μια φωτογραφία με την αδελφή μου, πάζλ, ένα χριστουγεννιάτικο δέντρο, ένα σπιτάκι από παιχνίδια και ένα σκοινί.

Νίκος: τα κουζινικά μου (μου αρέσει να μαγειρεύω), τάβλι, τουβλάκια, μια φωτογραφία με τον αδελφό μου και αρκουδάκια.

Ιωάννα: Barbie, πριγκίπισσες και αρκουδάκια.

Άντα: κούκλες με τη μπανιέρα τους, αγαπημένα αρκουδάκια και κουνελάκια, ένα κάστρο.

Ειρήνη: μια φωτογραφία με την οικογένειά μου, Barbie, τις ζωγραφιές μου και την κουζίνα μου.

Όλγα: κούκλες.

Ξανθίππη: κουζινικά, ένα σπιτάκι Barbie, ένα αλογάκι.

Έλλη: αρκουδάκια, κούκλες και πάζλ.

Πέγκυ: στρουμφάκια, κούκλες και ζωγραφιές.

Χριστίνα: κουζίνα, σκυλάκια, το κρεβάτι μου (αν χωρούσε), το πάπλωμα και τα κουκλάκια.

Κωνσταντίνος: Tatoo, παιχνίδια, ζωγραφιές και ένα τεράστιο σπίτι (αν χωρούσε).

Μαρία: δυο κούκλες, ένα σκυλάκι, μια κουζίνα και δυο βιβλία.

Δημήτρης: μια τηλεόραση, έναν υπολογιστή, τα κουκλάκια και το κρεβάτι μου.

Ανδρέας: πάζλ.

Στη συνέχεια τους παρουσίασα το δικό μου μαξιλαράκι με τα αγαπημένα μου αντικείμενα: παιδικό κουκλάκι, σβούρες, ένα έργο που έφτιαξα στη μαμά μου, φωτογραφία της οικογένειας μου και δυο σημειωματάρια.

Το δικό μου μαξιλάρι

Δεύτερο στάδιο

Κάθε παιδί πήρε από ένα μαξιλαράκι και διάλεξε αγαπημένα αντικείμενα μέσα από την τάξη του.

Τρίτο στάδιο

Κάθε παιδί παρουσιάζει τι έβαλε μέσα στο μαξιλάρι του. Ακολουθούν τα έργα και οι περιγραφές τους:

Ο Ανδρέας έβαλε play mobile, ένα δράκο, μια ασπίδα και ένα τουβλάκι.

Η Άντα έβαλε ύφασμα, τουβλάκια και τα αντικείμενα από το παιχνίδι του γιατρού: ακουστικό, σιρόπι, θερμόμετρο.

Ο Δημήτρης έβαλε δυο τουβλάκια, ένα λεμόνι, μία φέτα ανανά και έναν πειρατή.

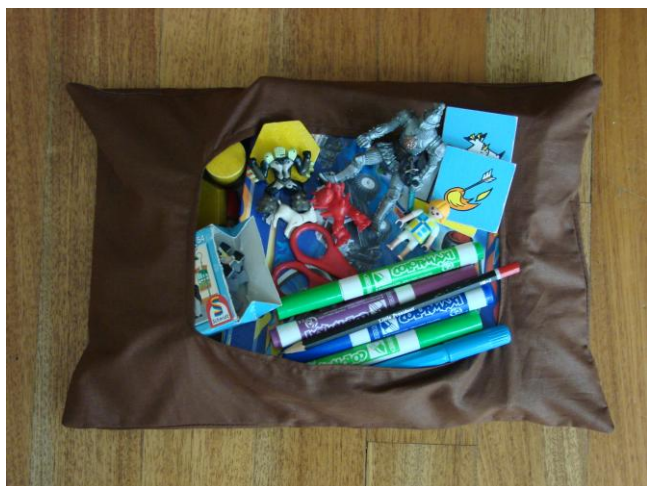
Η Ειρήνη έβαλε μία κούκλα και ένα μωρό.

Η Έλλη έβαλε ένα πόνυ, μία κούκλα και μία χτένα

Η Ιωάννα έβαλε ένα φόρεμα, ένα ύφασμα και μία κούκλα.

Ο Κοσμάς έβαλε κάρτες, πάζλ, μολύβια, μαρκαδόρους, ανθρωπάκια και αυτοκίνητα.

Ο Κωνσταντίνος έβαλε μία κουζίνα, μολύβια, μαρκαδόρους, σκουφάκια και ένα ακουστικό γιατρού.

Η Μαρία έβαλε μαρκαδόρους, ψαλίδι, τη ρόμπα του γιατρού και το πιεσόμετρο.

Ο Νίκος έβαλε hot wheels, αυτοκίνητο, έναν γκορμίτη και ένα σκυλάκι.

Η Ξανθίππη έβαλε μία κούκλα, κουζινικά, μαρκαδόρους, ένα πόνυ και ένα cd για τον υπολογιστή.

Η Όλγα έβαλε ένα πόνυ και κάρτες.

Η Πέγκυ έβαλε πάζλ, μία τσάντα, ξυλομπογιές και μια Barbie.

Η Χριστίνα έβαλε μια νεράιδα, δυο πόνυ, ένα μετάλλιο και ένα τσαντάκι.

Ανακεφαλαίωση – Συμπεράσματα

Ο βασικός στόχος της έκτης συνάντησης επιτεύχθηκε καθώς τα παιδιά κατάφεραν να ιεραρχήσουν τι θα έβαζαν μέσα σε ένα μαξιλάρι, αν δηλαδή έπρεπε να διαλέξουν αγαπημένα αντικείμενα. Κυρίως μπόρεσαν να αντιληφθούν τι θεωρούν σημαντικό και δεν θα ήθελαν να χάσουν. Βέβαια οι απαντήσεις που έδωσαν ανταποκρίνονται πλήρως στην ηλικία των παιδιών, καθώς τα περισσότερα θεώρησαν σημαντικό να βάλουν αγαπημένα παιχνίδια τους. Ιδιαίτερη εντύπωση μου έκανε που κάποια παιδιά επέλεξαν ολόκληρο το σπίτι τους. Και όταν τους υπενθύμισα ότι έχουν στη διάθεσή του ένα μικρό μαξιλάρι, σκέφτηκαν καινούργιες εναλλακτικές

προτάσεις. Επομένως, σύμφωνα με τον Οδηγό Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2010) ο βασικός στόχος της συγκεκριμένης εικαστικής δραστηριότητας μπορεί να ενταχθεί στο γνωστικό αντικείμενο η Μελέτη του Περιβάλλοντος και συγκεκριμένα το προσωπικό περιβάλλον του κάθε παιδιού.

Γενικότεροι στόχοι που επιτεύχθηκαν:

1. Η απελευθέρωση της φαντασίας, αυτό κυρίως επιτεύχθηκε κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους όπου τα παιδιά έπρεπε να περιγράψουν τι ακριβώς παρουσίαζε το συγκεκριμένο έργο.
2. Η προσπάθεια να μουν για λίγο στη θέση του καλλιτέχνη και να προσπαθήσουν να δικαιολογήσουν γιατί επέλεξε τα συγκεκριμένα αντικείμενα για το έργο του και τι μπορεί να εκφράζουν για αυτόν.
3. Η επιλογή αγαπημένων παιχνιδιών μέσα από την τάξη για να γεμίσουν το μαξιλάρι τους. Είναι σημαντικό να αναφέρω ότι το συγκεκριμένο στάδιο είχε σχεδιαστεί με σκοπό να φέρουν τα παιδιά αγαπημένα αντικείμενα από το σπίτι τους. Όμως η νηπιαγωγός δυστυχώς ξέχασε να το υπενθυμίσει στα παιδιά και αναγκαστικά διάλεξαν αγαπημένα αντικείμενα μέσα από την τάξη τους.
4. Η παρουσίαση του κάθε μαξιλαριού από τα παιδιά και ο λόγος που επέλεξαν τα συγκεκριμένα παιχνίδια. Και πράγματι η νηπιαγωγός επιβεβαίωσε ότι κάθε παιδί διαλέγει να παίζει με τα συγκεκριμένα παιχνίδια κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού.

5.1.7. 7^η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

13 Μαρτίου 2012

Καλλιτέχνης: Παύλος (Διονυσόπουλος)

Τίτλος έργου: Οι σημαίες της Ευρώπης, 1985

Αριθμός παιδιών: 15

Διάρκεια εκπαιδευτικού προγράμματος: 1.30΄

Στόχος: η μάθηση τι είναι και πως λειτουργεί η Ευρωπαϊκή Ένωση και η παρατήρηση της σημαίας της κάθε χώρας.

Πρώτο στάδιο

Τα παιδιά είχαν καθίσει σε ημικύκλιο και τους παρουσίασα σε φωτοτυπία το έργο του καλλιτέχνη και ξεκίνησε η συζήτηση. Αρχικά τους ανέφερα ότι ο καλλιτέχνης ονομάζεται Παύλος Διονυσόπουλος.

Πρώτη ερώτηση: Τι νομίζετε ότι βλέπετε;

Απάντηση: Σημαίες (όλα τα παιδιά). Ανέφερα ότι όντως είναι σημαίες και ότι το έργο ονομάζεται Οι σημαίες της Ευρώπης.

Δεύτερη ερώτηση: Από τι υλικό είναι φτιαγμένες οι σημαίες;

Απαντήσεις:

Χαρτί.

Φωτογραφία.

Ύφασμα.

Χαρτόνι.

Στον υπολογιστή.

Από κάτι γερό που δεν σκίζεται.

Στη συνέχεια τους εξήγησα ότι ο καλλιτέχνης ζωγράφιζε πάνω σε χαρτί την κάθε σημαία, την έκοψε σε λωρίδες και την έβαλε μέσα σε πλεξιγκλάς για να είναι σταθερή. Η κάθε σημαία μοιάζει σαν μια κουρτίνα. Και όλες μαζί οι σημαίες αποτελούν μια εγκατάσταση.

Τρίτη ερώτηση: Ποιες σημαίες, από αυτές που φαίνονται, γνωρίζετε σε ποια χώρα ανήκουν;

Απαντήσεις:

Ελληνική σημαία

Ιταλική σημαία

Αγγλική σημαία

Γαλλική σημαία

Στη συνέχεια ανέφερα ότι ο καλλιτέχνης πρωτοπαρουσίασε το έργο στην πρώτη πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης στην Αθήνα το 1985. Αποτελείται από 15 σημαίες των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και από μία λευκή σημαία, ενός κράτους μέλους, που ίσως προκύψει στο μέλλον. Και ανέφερα ότι σήμερα πλέον τα κράτη-μέλη είναι 27.

Τέταρτη ερώτηση: Γνωρίζετε τι είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση;

Τα παιδιά δεν μπορούσαν να δώσουν κάποια απάντηση, ενώ είχαν ακούσει τον όρο Ευρωπαϊκή Ένωση. Τότε δόθηκε ως παράδειγμα ότι υπάρχουν δεκαπέντε σχολεία από δεκαπέντε περιοχές που πρέπει να ακολουθούν κάποιους συγκεκριμένους κανόνες λειτουργίας, όπως στοιχεία υγιεινής, μεγάλη αυλή, φωτεινές αίθουσες κ.ά.. Έτσι λοιπόν και οι χώρες που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν κοινή οικονομική, πολιτική, κοινωνική και πολιτιστική γραμμή. Στη συνέχεια ως παράδειγμα δόθηκε ότι σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πλην της Αγγλίας, το νόμισμα είναι το ευρώ και έτσι ο καθένας μπορεί να ταξιδεύει στην Ευρώπη και να κάνει τα ψώνια του με το ίδιο νόμισμα. Ακόμα κάθε χώρα έχει τη δική της σημαία, το δικό της σύμβολο για να ξεχωρίζει, όπως ακριβώς συμβαίνει και με τις αθλητικές ομάδες που η καθεμία έχει τη σημαία της.

Στη συνέχεια, έχοντας ζωγραφίσει σε χαρτόνι τις σημαίες, κάθε παιδί περιέγραψε από μια σημαία (χρώμα και διάταξη γραμμών). Και τους ενημέρωσα σε ποια χώρα ανήκει η κάθε σημαία. Είχα επιλέξει να δείξω τις σημαίες με χρονολογική σειρά ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Πρώτη σημαία: Βέλγιο, μαύρο, κίτρινο, κόκκινο σε κάθετους άξονες.

Δεύτερη σημαία: Γαλλία, μπλε, άσπρο, κόκκινο σε κάθετους άξονες.

Τρίτη σημαία: Γερμανία, μαύρο, κόκκινο, κίτρινο σε οριζόντιους άξονες.

Τέταρτη σημαία: Ιταλία, πράσινο, άσπρο, κόκκινο σε κάθετους άξονες.

Πέμπτη σημαία: Λουξεμβούργο, κόκκινο, άσπρο, θαλασσί σε οριζόντιους άξονες.

Έκτη σημαία: Ολλανδία, κόκκινο, άσπρο, μπλε σε οριζόντιους άξονες.

Έβδομη σημαία: Δανία, άσπρο, κόκκινο.

Ογδοη σημαία: Ιρλανδία, πράσινο, άσπρο, πορτοκαλί σε κάθετους άξονες.

Ένατη σημαία: Μεγάλη Βρετανία, μπλε, άσπρο, κόκκινο σε διαγώνιους άξονες.

Δέκατη σημαία: Ελλάδα, άσπρο και μπλε σε οριζόντιους άξονες.

Ενδέκατη σημαία: Πορτογαλία, πράσινο, κόκκινο, άσπρο, μπλε, κίτρινο σε κάθετους άξονες.

Δωδέκατη σημαία: Ισπανία, κόκκινο, κίτρινο, μπλε, άσπρο, ροζ σε οριζόντιους άξονες.

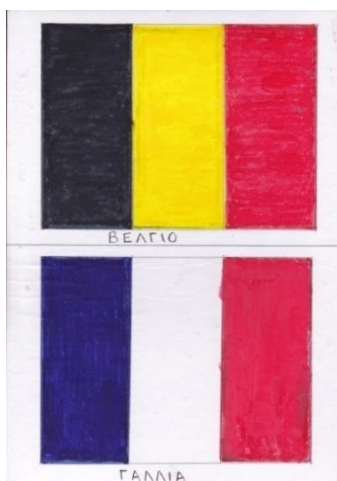
Δέκατη τρίτη: Αυστρία, κόκκινη, άσπρο σε οριζόντιους άξονες.

Δέκατη τέταρτη: Φιλανδία, μπλε και άσπρο σε οριζόντιους άξονες.

Δέκατη πέμπτη: Σουηδία, μπλε, κίτρινο σε οριζόντιους άξονες.

Δέκατη έκτη: μία λευκή σημαία, ενός κράτους μέλους, που ίσως προκύψει στο μέλλον.

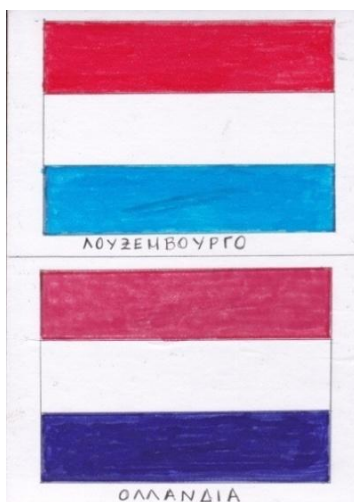
Οι σημαίες όπως τις παρουσίασα στο νηπιαγωγείο, σχεδιασμένες πάνω σε χοντρό χαρτόνι:

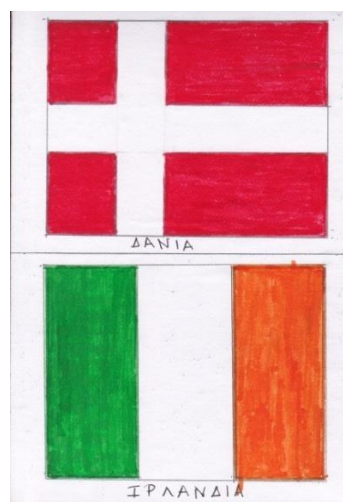
Βέλγιο-Γαλλία

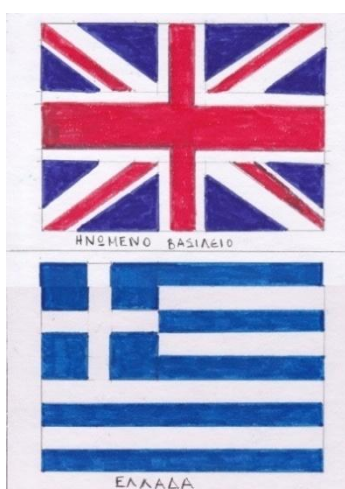
Γερμανία-Ιταλία

Λουξεμβούργο-Ολλανδία

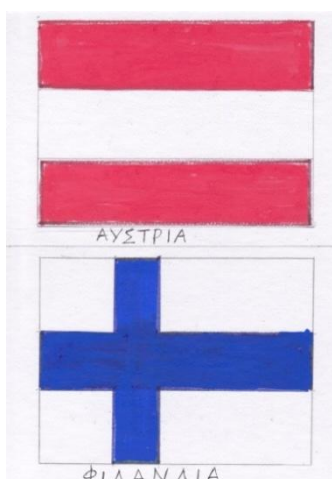
Δανία- Ιρλανδία

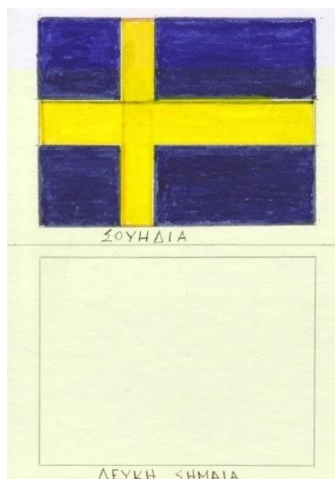
Ηνωμένο Βασίλειο-Ελλάδα

Πορτογαλία-Ισπανία

Αυστρία-Φιλανδία

Σουηδία-Λευκή Σημαία

Πέμπτη ερώτηση: Ποια σημαία σου αρέσει περισσότερο;

Ξανθίππη: ελληνική και βελγική.

Ειρήνη: ελληνική και ισπανική.

Έλλη: ελληνική και ιρλανδική.

Χριστίνα: αγγλική.

Κοσμάς: ισπανική και γερμανική

Κωνσταντίνος: ιταλική και ελληνική.

Νίκος: ελληνική και ιταλική.

Πέγκυ: ιρλανδική και ελληνική.

Ανδρέας: ισπανική και ιταλική.

Δημήτρης: ελληνική και γαλλική.

Άντα: ελληνική και γαλλική.

Πάνος: σουηδική και ελληνική.

Ιωάννα: ισπανική και ιταλική.

Μαρία: γερμανική και από το
λουξεμβούργο.

Όλγα: σουηδική και αγγλική.

Δεύτερο στάδιο

Τα παιδιά κάθισαν στα τραπέζια και τους μοίρασα από ένα χαρτί που είχε ένα περίγραμμα 9x12cm, μέσα στο οποίο ο καθένας θα σχεδίαζε τη δική του σημαία. Από κάτω θα έγραφαν το όνομά τους και θα έπρεπε να σκεφτούν και ένα τίτλο. Ως υλικά μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν μαρκαδόρους και ξυλομπογιές.

Τρίτο στάδιο

Κάθε παιδί σηκώνεται και παρουσιάζει τη σημαία του. Ακολουθούν τα έργα και οι τίτλοι τους:

Ιωάννα: Η κοπελίτσα.

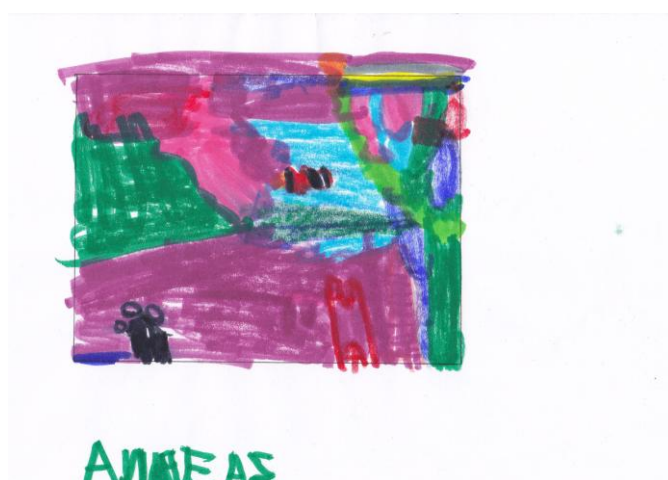
Χριστίνα: Το λαγουδάκι που ταξίδεψε σε όλες τις χώρες και βρήκε το ουράνιο τόξο.

Άντα: Η γλυκιά ζωγραφιά.

Ξανθίπη: Λουλουδοκαρδούλα.

Ανδρέας: Μια χρωματιστή πόλη.

Κοσμάς: Χρωματιστή ζωγραφιά.

Μαρία: Η μπάλα.

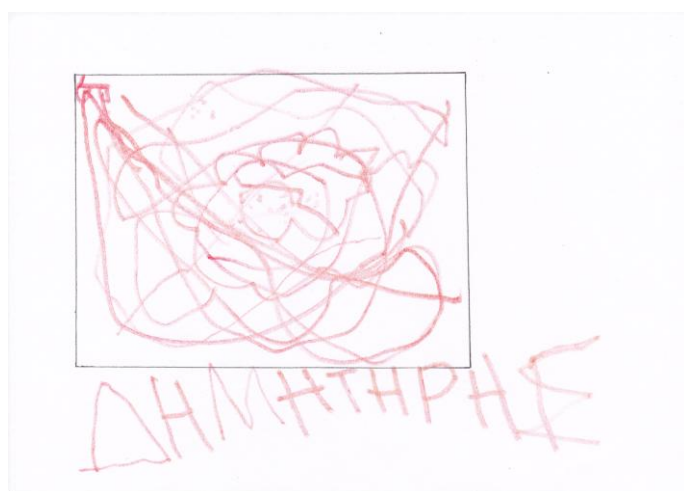
Ειρήνη: Η καφέ ζωγραφιά.

Κωνσταντίνος: Ιταλική σημαία.

Πέγκυ: Η καρδουλένια καρδιά.

Δημήτρης: Το άλμα που σε πάει στο διάστημα.

Όλγα: Το ουράνιο τόξο.

Πάνος: Τα χρώματα του κόσμου.

Νίκος: Η χρωματιστή σημαία.

Έλλη: Η ζαχαρένια σημαία.

Ανακεφαλαίωση- Συμπεράσματα

Ο βασικός στόχος της έβδομης συνάντησης επιτεύχθηκε εν μέρει καθώς τα παιδιά δυσκολεύτηκαν ιδιαίτερα να αντιληφθούν τι είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση. Επιτεύχθηκε μόνο μέσα από το παράδειγμα που δόθηκε πως λειτουργούν όλα τα σχολεία μιας περιοχής με κοινούς κανόνες όπως να έχουν μεγάλα προαύλια, μεγάλες αίθουσες, καθαρές τουαλέτες κ.ά. Από την άλλη πλευρά όμως κατάφεραν να διακρίνουν τις διαφορές και τις ομοιότητες μεταξύ των σημαίων των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επομένως, σύμφωνα με τον Οδηγό Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2010) ο βασικός στόχος της συγκεκριμένης εικαστικής δραστηριότητας μπορεί να ενταχθεί στο γνωστικό αντικείμενο η Μελέτη του Περιβάλλοντος και συγκεκριμένα του ευρύτερου περιβάλλοντος της Ευρωζώνης.

Γενικότεροι στόχοι που επιτεύχθηκαν:

1. Η μάθηση πως κάθε μέλος που ανήκει σε μία ομάδα - όπως τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης - πρέπει να ακολουθεί συγκεκριμένους κανόνες. Ιδιαίτερη αναφορά δόθηκε στον τρόπο λειτουργίας της τάξης τους, πως υπάρχουν συγκεκριμένοι κανόνες που όλα τα παιδιά τηρούν. Μάλιστα σε εμφανή σημείο της αίθουσας τα παιδιά έχουν ζωγραφίσει τους κανόνες της τάξης.

2. Η διευκρίνηση πως μπορούμε να ταξιδέψουμε σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης πλην της Αγγλίας με το ίδιο νόμισμα, το ευρώ.
3. Η δημιουργία από κάθε παιδί της δικής του προσωπικής σημαίας. Τα παιδιά έπρεπε να σκεφτούν τι θα ήθελαν να περιέχει η δική τους σημαία.
4. Η παρουσίαση και ο σχολιασμός της κάθε σημαίας από τα παιδιά. Βέβαια με βάση τα έργα που παρουσίασαν τα παιδιά δεν κατάφεραν να εκφράσουν κάτι ιδιαίτερο ως θέμα της σημαίας τους. Για άλλη μια φορά προτίμησαν να ζωγραφίσουν αγαπημένα τους θέματα όπως σπιτάκια και ανθρωπάκια, όμως δικαιολογείται αν σκεφτούμε την ηλικία των παιδιών. Τελικά το συγκεκριμένο θέμα σχετικά με την λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποδείχτηκε ιδιαίτερα δύσκολο στο να το αντιληφθούν τα παιδιά, καθώς και ότι η σημαία της κάθε χώρας λειτουργεί ως ένα σύμβολο.

5.1.8. 8^η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

16 Μαρτίου 2012

Καλλιτέχνης: Αλέξης Ακριθάκης

Τίτλος έργου: Δώδεκα ιστορίες, 1974

Αριθμός παιδιών: 15

Διάρκεια εκπαιδευτικού προγράμματος: 1.30΄

Στόχος: η σύνδεση του ζωγραφικού έργου με την αφήγηση ιστοριών.

Πρώτο στάδιο:

Τα παιδιά είχαν καθίσει σε ημικύκλιο απέναντι από το αντίγραφο του έργου, που είχα ετοιμάσει (30x40cm) και ξεκίνησε η συζήτηση. Αρχικά ανέφερα ότι ο καλλιτέχνης ονομάζεται Αλέξης Ακριθάκης και ο τίτλος του έργου είναι Δώδεκα Ιστορίες. Δυο μαθητές ήρθαν και μέτρησαν τα δώδεκα κουτάκια. Στη συνέχεια οι μαθητές προσπάθησαν να μαντέψουν τι μπορεί να συμβαίνει στην κάθε ιστορία.

Το έργο που παρουσίασα στο νηπιαγωγείο

1^η ιστορία:

Ένα λουκέτο μέσα σε μια λίμνη.

Μία τσάντα που ταξιδεύει.

Ένα ρομπότ που καταστρέφει ό,τι υπάρχει γύρω του.

2^η ιστορία:

Ένα ποταμάκι που το ζεσταίνει ο ήλιος.

Ένα καράβι στη θάλασσα.

Ένα δάσος.

Κάτι δεντράκια που έχουν πιάσει φωτιά.

Μια χελώνα καρέτα-καρέτα.

3^η ιστορία:

Υπάρχει ένα κεράκι γιατί έχει κοπεί το ρεύμα.

Το κόκκινο είναι σπίτι, το βελάκι είναι η πόρτα και μέσα υπάρχει ένα κεράκι.

Ένα κόκκινο βουνό με μία πόρτα που οδηγεί σε θησαυρό.

Ένα βουνό με ένα igloo και μέσα έχει φωτιά.

Ένα κόκκινο καραβάκι που ταξιδεύει και μπροστά του υπάρχει ένας βράχος.

Το πράσινο είναι ένα φίδι.

4^η ιστορία:

Μία σκισμένη τσάντα με χερούλι κοντά σε ένα ποτάμι με θάμνους.

Μια τσάντα με ένα στόμα και ένας γαλάζιος ουρανός.

Μια τσάντα με στόμα-δράκου.

Μία τσάντα που έπεσε από ένα αεροπλάνο στη θάλασσα.

Μια τσάντα που μιλάει.

Μια κούτα.

5^η ιστορία:

Μία γλώσσα φιδιού στο δάσος.

Μια καρδιά κρατάει υγιές το δάσος.

Μια φωτιά ετοιμάζεται να ανάψει.

Ένα παιδάκι κρύβεται μέσα σε ένα θάμνο και δίπλα υπάρχει ένα κάστρο.

6^η ιστορία:

Μια θάλασσα που ο ήλιος τη ζεσταίνει.

Ένα φαράγγι και το άσπρο χρώμα είναι ο δρόμος για τα αμάξια.

Ένα σπιτάκι δίπλα σε ένα γκρεμό και κάτω υπάρχει η θάλασσα.

Ένα πανί που έπεσε από ένα καράβι στη θάλασσα.

7^η ιστορία:

Ένα κάστρο με πόρτες που μιλάνε.

Ένα σκουλήκι που σε ταξιδεύει στο διάστημα.

Ένας γκρεμός και μια λίμνη.

Ένα λιβάδι.

8^η ιστορία:

Ένα μαγαζί που πουλάει τσάντες.

Ένα ρομπότ που καταστρέφει (μοιάζει με το πρώτο ρομπότ).

Ένα σπιτάκι στο λιβάδι.

9^η ιστορία:

Ένα σπίτι με αναμμένο τζάκι

10^η ιστορία:

Ένα καράβι που βουλιάζει.

Ένα καράβι που φεύγει μέσα από μια σπηλιά και το μάτι το προσέχει.

Το μάτι είναι ένα κιάλι που το παρακολουθούν οι κακοί.

Το μάτι έχει ρουφήξει πολλά καράβια.

11^η ιστορία:

Μια πινακίδα που δείχνει μια τσάντα.

Ένα κουκλοθέατρο.

Μια τηλεόραση.

Ένα πρόσωπο με μάτια, μύτη και στόμα.

Το γαλάζιο είναι ο ουρανός.

Μια ταμπέλα που λέει ότι επιτρέπονται οι διακοπές εδώ.

Μια ταμπέλα έξω από ένα ζαχαροπλαστείο με μια τούρτα.

12^η ιστορία:

Ένα δάσος στο ηλιοβασίλεμα.

Πολλά δέντρα χρωματιστά.

Πικ-νικ στο δάσος.

Ένα δάσος για βόλτα.

Σημείωση: στα παιδιά άρεσαν όλες οι ιστορίες και πολλά σχέδια τους θύμισαν τις δικές τους ζωγραφιές.

Δεύτερο στάδιο

Τα παιδιά κάθισαν στα τραπεζάκια και τους μοίρασα ένα χαρτί Α4 το οποίο ήταν χωρισμένο σε τέσσερα ίσα μέρη και θα έπρεπε να σκεφτούν μια ιστορία με τέσσερις σκηνές. Ως υλικά θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν μαρκαδόρους και ξυλομπογιές.

Τρίτο στάδιο

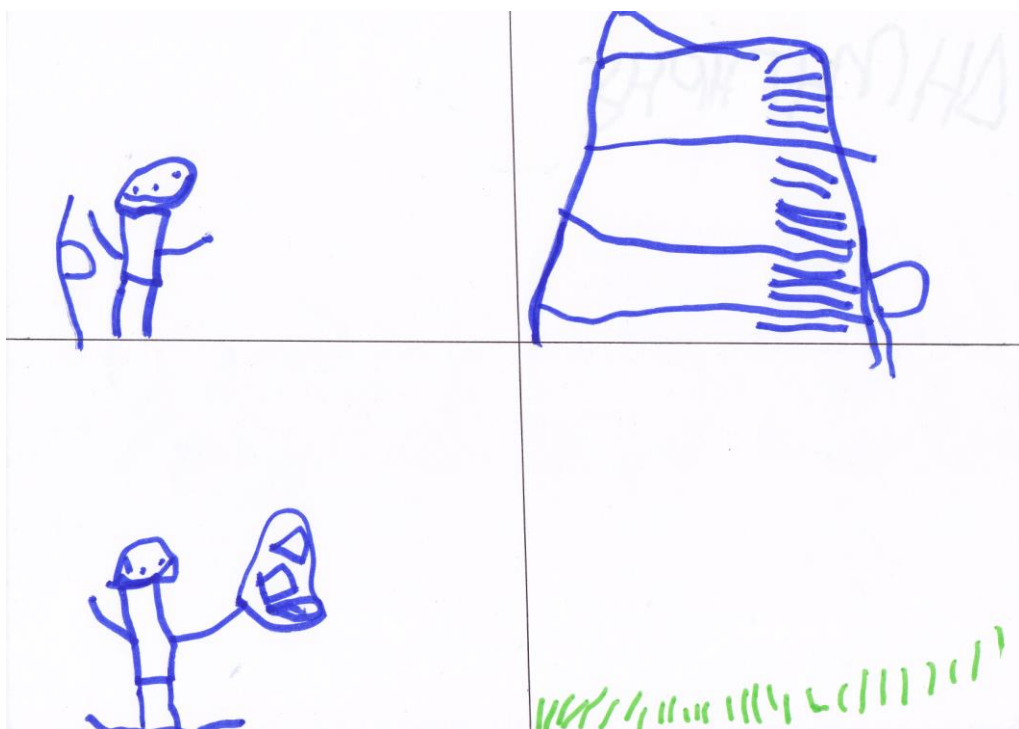
Κάθε παιδί σηκώνεται και παρουσιάζει την ιστορία του. Ακολουθούν τα έργα και οι περιγραφές τους:

Χριστίνα Κ. Το απόγευμα ένα παιδάκι κάνει ποδήλατο στον κήπο ενώ ένα σκιουράκι τρώει. Όταν βγαίνει το φεγγάρι το παιδάκι πηγαίνει για ύπνο.

Ξανθίππη. Το σπίτι μου. Η κουζίνα, οι γονείς μου στο σαλόνι, εγώ και η αδελφή μου στην τραπεζαρία και το δωμάτιο μου.

Δημήτρης. Ένα παιδάκι ξυπνάει το πρωί, πηγαίνει σχολείο και παίζει μπάλα.

Ειρήνη. Η καθημερινότητα ενός παιδιού. Ξυπνάει το πρωί, παίζει με τη φίλη της και το γατάκι της και η καθαριότητα του δωματίου της.

Έλλη. Η ζωή των λουλουδιών, πως μεγαλώνουν, πως τα φροντίζουν τα παιδάκια, το χειμώνα κοιμούνται και την άνοιξη ξυπνάνε.

Όλγα. Ένα παιδάκι που ξυπνάει το πρωί, παίζει με τη φίλη της, πηγαίνουν μαζί στο μπαλέτο και το βράδυ επιστρέφει στο σπίτι για ύπνο.

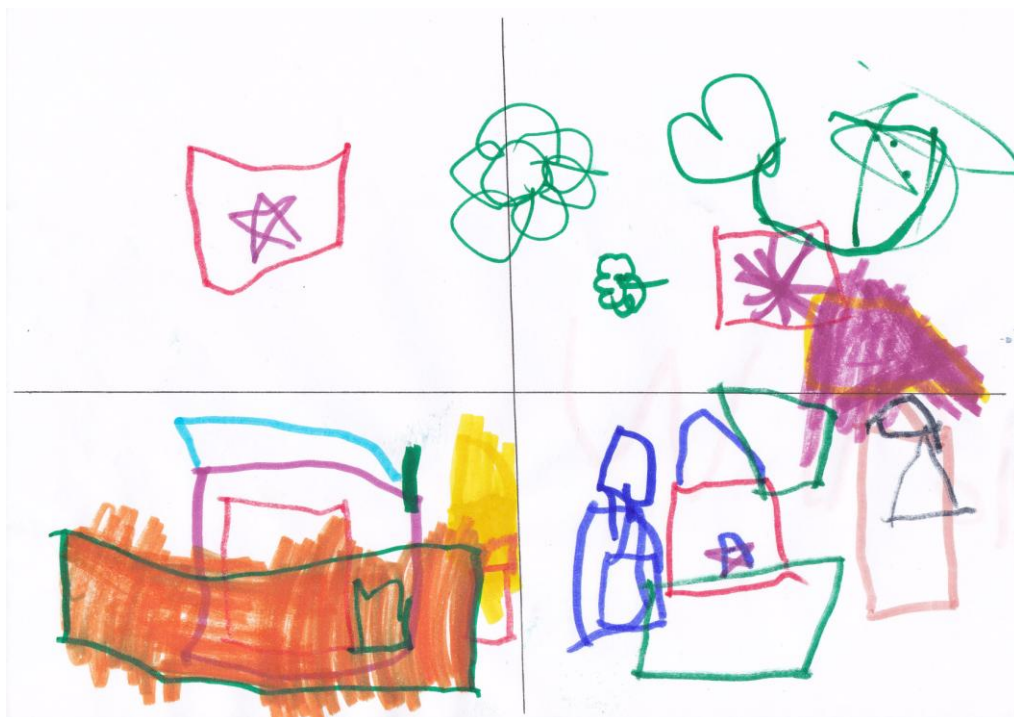
Πέγκυ. Η ιστορία της Χιονάτης, ο καθρέφτης, ο νάνος και η κακιά μάγισσα.

Χριστίνα. Έφτιαξε δυο ιστορίες. 1) Μία βασίλισσα με βοηθό ένα παπάκι πηγαίνει στον κήπο και μαζεύει κεράσια και φράουλες. 2) Ένα παιδάκι ξυπνάει και πηγαίνει για πικ-νικ στο δάσος.

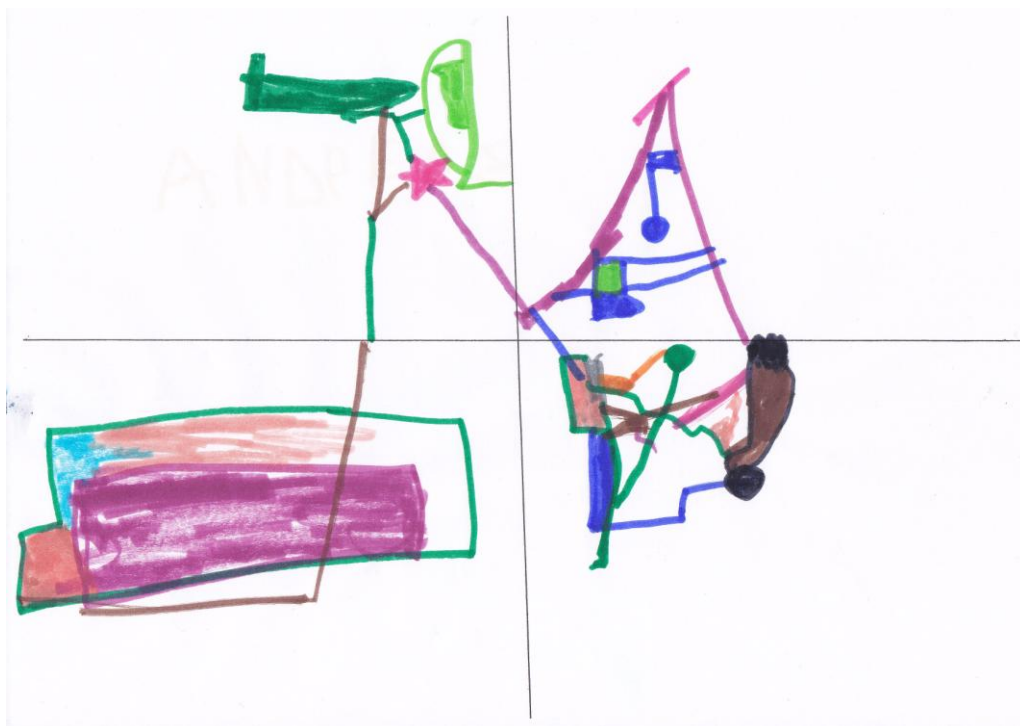
Άντα. Η καθημερινότητα ενός παιδιού ξυπνάει, πηγαίνει στο σχολείο, στο κήπο και για ψώνια στα μαγαζιά.

Μαρία. Μια πολιτεία από σπίτια δίπλα σε μία θάλασσα.

Ιωάννα. Δυο κοπέλες μένουν σε αυτό το σπίτι, πηγαίνουν στο σχολείο και κυνηγάνε πεταλούδες.

Ανδρέας. Ένα ρομπότ πολεμάει με ένα αεροπλάνο στη θάλασσα.

Κοσμάς. Ένα παιδάκι επιστρέφει σπίτι του με το καράβι, παίζει κουκλοθέατρο και κοιμάται.

Πάνος. Η πορεία ενός ταξιδιού μέχρι να φτάσει στο λιμάνι.

Γιάννης. Αγαπημένες δραστηριότητες ενός παιδιού, παίζει με τη μαμά του, κάνει skateboard, παίζει baseball και πηγαίνει ένα ταξίδι με το καράβι.

Ανακεφαλαίωση – Συμπεράσματα

Ο βασικός στόχος της όγδοης συνάντησης επιτεύχθηκε καθώς τα παιδιά κατάφεραν να κάνουν την σύνδεση του ζωγραφικού έργου με την αφήγηση ιστοριών. Βέβαια το βασικό πρόβλημα ήταν ότι τα παιδιά μετά την όγδοη ιστορία, άρχισαν να κουράζονται, αλλά παρόλο αυτό κατάφεραν να εκφράσουν τις ιδέες τους για όλες τις ιστορίες, με ιδιαίτερη ενθάρρυνση από τη νηπιαγωγό τους. Θα ήταν σωστότερη η επιλογή εκ μέρους μου ενός έργου του Ακριθάκη με λιγότερες ιστορίες. Επομένως, σύμφωνα με τον Οδηγό Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2010) ο βασικός στόχος της συγκεκριμένης εικαστικής δραστηριότητας μπορεί να ενταχθεί στο γνωστικό αντικείμενο της Γλώσσας και συγκεκριμένα στην εξάσκηση της αφήγησης.

Γενικότεροι στόχοι που επιτεύχθηκαν:

1. Η απελευθέρωση της φαντασίας, αυτό κυρίως επιτεύχθηκε κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους όπου τα παιδιά προσπαθούσαν να φανταστούν τι διαδραματίζεται σε κάθε ιστορία και τι ρόλο έχουν τα διάφορα σύμβολα που χρησιμοποιεί ο καλλιτέχνης.
2. Ασκήσεις με αριθμητικές πράξεις, καθώς το έργο αποτελείται από δώδεκα τετράγωνα. Τα παιδιά μέτρησαν όλα τα τετράγωνα και τα χώρισαν σε οριζόντιο και κάθετο άξονα. Το έργο αποτελείται από τέσσερα τετράγωνα στον οριζόντιο άξονα και τρία στον κάθετο άξονα.
3. Η προσπάθεια του κάθε παιδιού να ζωγραφίσει μία δική του ιστορία, χωρισμένη σε τέσσερα τετράγωνα. Έκτος από δυο παιδιά, όλα τα υπόλοιπα κατάφεραν να ζωγραφίσουν μία ιστορία.
4. Η παρουσίαση και ο σχολιασμός του κάθε έργου στην υπόλοιπη τάξη. Με βάση την παρουσίασή τους τα περισσότερα παιδιά προτίμησαν να ζωγραφίσουν σκηνές από την καθημερινή τους ζωή, που είναι πιο οικείες και μόνο λίγα παιδιά επέλεξαν πιο γενικευμένα θέματα π.χ. η ιστορία της Χιονάτης, η πορεία του ταξιδιού ενός καραβιού κ.ά. Βέβαια με βάση την ηλικία τους είναι απόλυτα φυσιολογικό να προτιμούν τα ήδη οικεία τους θέματα.

5.1.9. 9^η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

27 Μαρτίου 2012

Καλλιτέχνης: Βλάσης Κανιάρης

Τίτλος έργου : Άτιτλο, 1971

Αριθμός παιδιών: 16

Διάρκεια εκπαιδευτικού προγράμματος 1.30΄

Στόχος: μαθαίνω για την προστασία του περιβάλλοντος.

Πρώτο στάδιο

Τα παιδιά είχαν καθίσει σε ημικύκλιο και τους παρουσίασα το έργο σε φωτοτυπία. Στη συνέχεια τους ενημέρωσα ότι ο καλλιτέχνης του έργου ονομάζεται Βλάσης Κανιάρης και ξεκίνησε η συζήτηση:

Πρώτη ερώτηση: Σε ποια κατηγορία ανήκει το συγκεκριμένο έργο: ζωγραφική, γλυπτό, φωτογραφία ή εγκατάσταση;

Απαντήσεις: Τα περισσότερα παιδιά απάντησαν ότι πρόκειται για έργο φωτογραφίας. Στη συνέχεια τους εξήγησα ότι το συγκεκριμένο έργο είναι μια εγκατάσταση, διότι αποτελείται από διάφορα υλικά και τοποθετείται μέσα σε ένα χώρο.

Δεύτερη ερώτηση: Να περιγράψετε το συγκεκριμένο έργο.

Απαντήσεις:

Μια φόρμα με παπούτσια και κάλτσες. Είναι τα ρούχα του ανθρώπου.

Ρούχα αγρότη.

Ρούχα σε βιτρίνα ενός καταστήματος.

Ένα παντελόνι, παπούτσια, κάλτσες και ένα ξύλο, που κρατάει έναν άνθρωπο χωρίς κεφάλι.

Ρούχα ξυλοκόπου.

Ένα παντελόνι, κάλτσες και παπούτσια. Το ξύλο τον κρατάει σταθερό. Ένας άνθρωπος χωρίς σώμα και κεφάλι. Και τον έχουν περικυκλώσει με ξύλα στο κάτω μέρος.

Σαν μια κρεμάστρα που έχουμε κρεμάσει ένα παντελόνι.

Τρίτη ερώτηση: Τα υλικά που έχει χρησιμοποιήσει ο καλλιτέχνης για το έργο είναι καινούργια ή παλιά;

Απάντηση: Τα ρούχα είναι παλιά και τα ξύλα μοιάζουν χρησιμοποιημένα.

Στη συνέχεια τους εξήγησα πως λέγονται τα αντικείμενα και τα υλικά που έχει χρησιμοποιήσει ο καλλιτέχνης. Πρόκειται για άχρηστο υλικό, που μπορεί ακόμα και να το έχει βρει στα σκουπίδια ή στο σπίτι του και δεν τα χρησιμοποιεί πια.

Τέταρτη ερώτηση: Αν έπρεπε να φτιάξετε ένα έργο από άχρηστο υλικό, τι θα χρησιμοποιούσατε;

Απαντήσεις:

Ξύλα.

Χώμα.

Ένα παλιό τηλέφωνο.

Παλιά ρούχα.

Τσιμέντο.

Λουλούδια.

Φύλλα.

Σκισμένα υφάσματα.

Εφημερίδες.

Γυαλί.

Πέτρες.

Μαλλιά.

Πέμπτη ερώτηση: Πως μπορούμε να προστατεύσουμε το περιβάλλον; Με τι τρόπους;

Απαντήσεις:

Να έχουμε καθαρές θάλασσες, να πετάμε τα σκουπίδια στους κάδους.

Να μην πετάμε σκουπίδια στους δρόμους.

Να μαζεύουμε τα σκουπίδια από το δρόμο.

Όχι σκουπίδια στο δάσος.

Όχι φωτιά στο δάσος.

Να μην κόβουμε δέντρα από το δάσος.

Να μην κόβουμε τα λουλούδια.

Να κάνουμε ανακύκλωση, στους μπλε κάδους πετάμε χαρτί, αλουμίνιο και γυαλί.

Να πετάμε τις μπαταρίες σε ειδικούς κάδους.

Να κάνουμε ανακύκλωση στις ηλεκτρικές συσκευές.

Αντί να πετάξουμε τα παλιά μας παιχνίδια και ρούχα στα σκουπίδια, μπορούμε να τα δώσουμε σε παιδιά που το έχουν πραγματική ανάγκη.

Να χρησιμοποιούμε οικολογικές λάμπες.

Να μην μολύνουμε το πόσιμο νερό.

Να μην σπαταλάμε πολύ νερό, ιδιαίτερα στο μπάνιο.

Να μην χρησιμοποιούμε χημικά, που μολύνουν την ατμόσφαιρα και υπάρχει ο φόβος να λιώσουν οι πάγοι.

Να χρησιμοποιούμε λιγότερο το αυτοκίνητο και περισσότερο τα μέσα μαζικής μεταφοράς.

Να χρησιμοποιούμε το ποδήλατο για τα ψώνια μας.

Να μην χρησιμοποιούμε σπρέι.

Να μειώσουμε τα καυσαέρια και τα απόβλητα από τα εργοστάσια.

Να κάνουμε οικονομία στο ηλεκτρικό ρεύμα. Να κλείνουμε τα φώτα όταν δε χρειάζεται.

Να χρησιμοποιούμε τον ηλιακό θερμοσίφωνα.

Να χρησιμοποιούμε χάρτινες και πάνινες σακούλες αντί για πλαστικές.

Σημείωση: από ένα σημείο και μετά οι απαντήσεις προέκυπταν μέσα από καθοδηγούμενη συζήτηση με τα παιδιά.

Δεύτερο στάδιο

Τα παιδιά κάθισαν στα τραπέζια. Κάθε παιδί έπρεπε να ζωγραφίσει πάνω σε κάποια ενότητα σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος. Δόθηκαν οι εξής ενότητες: οι καθαρές θάλασσες, η καθαρή γειτονιά, λιγότερα καυσαέρια, η ανακύκλωση, η προστασία του δάσους, η μείωση της σπατάλης του νερού, η λιγότερη κατανάλωση του ηλεκτρικού ρεύματος και όχι στις πλαστικές σακούλες. Ως υλικά μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν μαρκαδόρους και ξυλομπογιές.

Τρίτο στάδιο

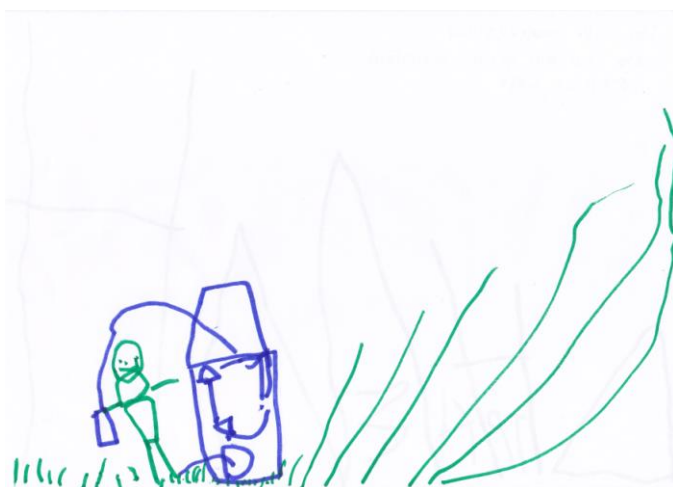
Κάθε παιδί σηκώνεται και παρουσιάζει το έργο του. Ακολουθούν τα έργα και οι περιγραφές τους:

Η Άντα ζωγράφισε «Όχι φωτιά στο δάσος».

Ο Γιάννης ζωγράφισε «Όχι στις πλαστικές σακούλες».

Ο Δημήτρης ζωγράφισε «Ναι στην ανακύκλωση».

Η Ειρήνη ζωγράφισε «Όχι καυσαέρια».

Η Έλλη ζωγράφισε «Οικονομία στο ηλεκτρικό ρεύμα».

Η Ιωάννα ζωγράφισε «Μία καθαρή γειτονιά».

Ο Κοσμάς ζωγράφισε «Όχι καυσαέρια».

Ο Κωνσταντίνος ζωγράφισε «Όχι καυσαέρια».

Η Μαρία ζωγράφισε «Ναι στην ανακύκλωση».

Ο Νίκος ζωγράφισε «Όχι στις πλαστικές σακούλες».

Η Ξανθίππη ζωγράφισε «Οικονομία στο ηλεκτρικό ρεύμα».

Η Όλγα ζωγράφισε «Ναι στις καθαρές θάλασσες».

Ο Πάνος ζωγράφισε «Ναι στις καθαρές θάλασσες».

Η Πέγκυ ζωγράφισε «Οικονομία στο ηλεκτρικό ρεύμα».

Η Χριστίνα ζωγράφισε «Όχι φωτιά στο δάσος».

Η Χριστίνα Κ. ζωγράφισε «Μία καθαρή γειτονιά».

Ανακεφαλαίωση – Συμπεράσματα

Ο βασικός στόχος της ένατης συνάντησης επιτεύχθηκε καθώς τα παιδιά με αφορμή το συγκεκριμένο έργο, που δημιουργήθηκε από άχρηστο υλικό, κατάφεραν να προτείνουν πολλούς τρόπους για την προστασία του περιβάλλοντος. Μάλιστα κύριο ρόλο έπαιξε η καθοδήγηση της νηπιαγωγού και της ερευνήτριας για να μπορέσουν τα παιδιά να σκεφτούν πολλές αλλαγές στην καθημερινότητα όλων των ανθρώπων, που βοηθούν να μην καταστρέφουμε το περιβάλλον μας. Επομένως, σύμφωνα με τον Οδηγό Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2010) ο βασικός στόχος της συγκεκριμένης εικαστικής δραστηριότητας μπορεί να ενταχθεί στο γνωστικό αντικείμενο η Μελέτη του Περιβάλλοντος και συγκεκριμένα σε στοιχεία της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Γενικότεροι στόχοι που επιτεύχθηκαν:

1. Η ενημέρωση ότι ένας καλλιτέχνης μπορεί να φτιάξει ένα έργο τέχνης χρησιμοποιώντας μόνο άχρηστο υλικό, μαθαίνοντας τι είναι το άχρηστο υλικό και πως μπορεί να χρησιμεύσει για τη δημιουργία ενός έργου τέχνης.
2. Η ενημέρωση για ποιο λόγο πρέπει να αγαπάμε το περιβάλλον, μιας και χωρίς το οξυγόνο δεν θα μπορούσαμε να ζήσουμε.
3. Η δημιουργία ζωγραφιών με κανόνες που προτείνουν διάφορους τρόπους που δείχνουν την αγάπη και το σεβασμό στο περιβάλλον. Το κάθε παιδί έπρεπε να

ζωγραφίσει πάνω σε ένα συγκεκριμένο θέμα που αφορούσε την προστασία του περιβάλλοντος.

4. Η παρουσίαση και ο σχολιασμός του κάθε έργου. Με ιδιαίτερη χαρά τα παιδιά τόνιζαν τον κανόνα που είχαν σχεδιάσει για την προστασία του περιβάλλοντος και ασκούσαν κριτική και στα έργα των συμμαθητών τους. Ιδιαίτερη εντύπωση μου έκαναν τα έργα που τα παιδιά είχαν γράψει ταμπέλες με συνθήματα.

5.1.10. 10^η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

3 Απριλίου 2012

Καλλιτέχνης: Chryssa (Χρύσα Βαρδέα)

Τίτλος έργου: Denise Rene Exhibition Poster, New York, 1973

Αριθμός παιδιών: 17

Διάρκεια εκπαιδευτικού προγράμματος: 1.30΄

Στόχος: Η σύνδεση του προφορικού λόγου με τον γραπτό.

Πρώτο στάδιο

Τα παιδιά είχαν καθίσει σε ημικύκλιο απέναντι από το αντίγραφο του έργου, που είχα ετοιμάσει (30x40) και ξεκίνησε η συζήτηση.

Το έργο που παρουσίασα στο νηπιαγωγείο

Πρώτη ερώτηση: Τι νομίζετε ότι δείχνει το συγκεκριμένο έργο;

Απάντηση: Όλα τα παιδιά απάντησαν ότι είναι γράμματα, προσπάθησαν να τα διαβάσουν αλλά δεν μπόρεσαν. Θεώρησαν ότι είναι κινέζικα γράμματα.

Δεύτερη ερώτηση: Σαν θυμίζουν κάποια από τα γράμματα του ελληνικού αλφάβητου;

Απάντηση: ε, η, ξ, ζ, π

Τρίτη ερώτηση: Με τι χρώματα είναι ζωγραφισμένο το έργο;

Απάντηση: Κόκκινο, πράσινο, μπλε, κίτρινο και γκρι.

Στη συνέχεια όλα τα παιδιά μαζί τραγούδησαν την αλφαβήτα.

Τέταρτη ερώτηση: Γιατί χρειαζόμαστε τα γράμματα;

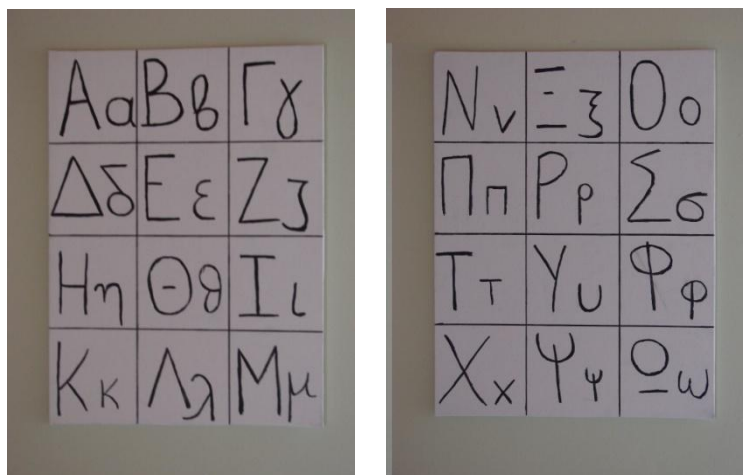
Απαντήσεις:

Για να γράφουμε βιβλία.

Για να μπορούμε να μιλάμε μεταξύ μας.

Για να μπορούμε να διαβάζουμε.

Στη συνέχεια τους ανέφερα ότι δεν έχουν όλες οι χώρες το ίδιο αλφάβητο, αλλά η καθεμία έχει το δικό της. Απλά σε αρκετά αλφάβητα πολλά γράμματα μοιάζουν μεταξύ τους. Αντίθετα το κινέζικο αλφάβητο είναι τελείως διαφορετικό από το ελληνικό. Και τους έδειξα σε δυο καρτέλες, που ετοίμασα, τα γράμματα της ελληνικής αλφαβήτου και όλοι μαζί τα ξαναδιαβάσαμε.

Οι δυο καρτέλες με το ελληνικό αλφάβητο

Μετά προσπαθούσαν να βρίσκουν λέξεις με το κάθε γράμμα:

Α: άλογο, αυτοκίνητο, αγελάδα, Άντζελα.

Β: βύσσινο, Βαγγέλης, βρύση, βάτραχος.

Γ: Γιάννης, γάλα, γάτα, Γρηγόρης, γουρούνι.

Δ: Δημήτρης, δελφίνι, δέντρο.

Ε: Έλλη, Ελένη, ελέφαντας, Ελευθερία, Ειρήνη, ερπετό.

Ζ: Ζωή, ζώνη, ζορρό, ζήτω, ζέβρα.

Η: (με τη δασκάλα τους εξηγήσαμε τις διαφορές ανάμεσα στα η, ι, υ) ήλιος, Ηρώ, ηφαίστειο.

Θ: θησαυρός, Θανάσης, θάλασσα.

Ι: Ιωάννα, ιπποπόταμος.

Κ: καράβι, καμηλοπάρδαλη, Κωστής.

Λ: λουλούδι, λεμόνι, λαός, λίμνη.

Μ: Μαρία, μαμά, μωρό, μηλιά, Μιράντα.

Ν: Νίκος, νερό, νύκτα, νυχτερίδα.

Ξ: Ξανθίππη, Ξένια, ξανά, ξύλο, ξυλοκόπος.

Ο: (με τη δασκάλα τους εξηγήσαμε τις διαφορές ανάμεσα στα ο και ω) Όλγα, ουρανός, όλο.

Π: Πέγκυ, Παναγιώτα, Πάνος, πανάκι, παπάκι, πόρτα, παράθυρο, πατάτα.

Ρ: ρολόι, ρόλος, ρολό κουζίνας.

Σ: σπανάκι, σκύλος, σούβλα, σκούπα, σαύρα, στύβω.

Τ: τούρτα, τάβλι.

Υ: είπα εγώ τις λέξεις υιός και υιοθεσία.

Φ: φύλλο, φοίνικας, φίδι.

Χ: χήνα, χιόνι, χαρά.

Ψ: ψιψίνα, ψώνια, ψάρι, ψαρόσουπα.

Ω: ώρα.

Δεύτερο στάδιο

Τα παιδιά κάθισαν στα τραπεζάκια και στο καθένα έδωσα ένα χαρτί Α4 πάνω στο οποίο είχα γράψει αχνά το όνομά του. Ως οδηγίες δόθηκαν να περάσουν με ό,τι χρώμα ήθελαν τα γράμματα καθώς και να σχεδιάσουν ό,τι άλλο ήθελαν. Ως υλικά μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν μαρκαδόρους και ξυλομπογιές. Τότε τους παρουσίασα και το έργο με το δικό μου όνομα, που έφτιαξε η συμφοιτήτριά μου Ιωάννα Γράψα.

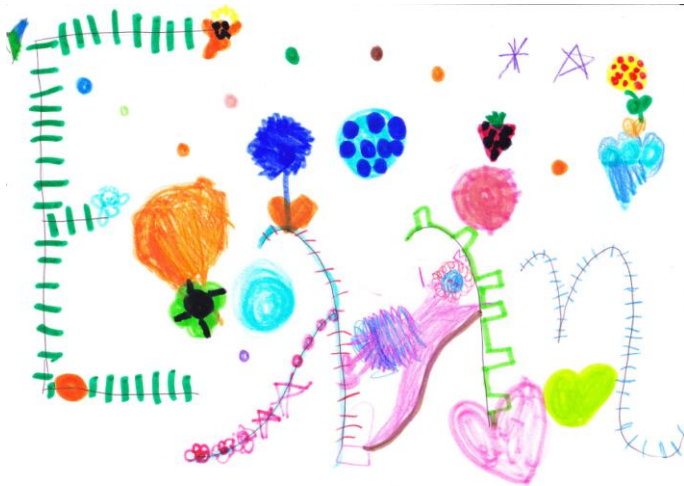
Το όνομα της ερευνήτριας

Τρίτο στάδιο

Κάθε παιδί σηκώνεται και παρουσιάζεται το όνομά του. Ακολουθούν τα έργα των παιδιών:

1 Κομπιάς

1 Κωβαντίβος

Μαπλά

NIKOS

The word 'NIKOS' is written in a simple, hand-drawn style. The 'N' is formed by a blue vertical line and an orange diagonal line. The 'I' is a thin brown vertical line. The 'K' is a green vertical line with a brown horizontal bar. The 'O' is a purple oval. The 'S' is a brown curved line. Above the word, there are several colorful scribbles in purple, orange, yellow, and green, and a small label 'NIKOS' in blue and orange.

Zavdina

The word 'Zavdina' is written in a simple, hand-drawn style. The 'Z' is a large black letter. The 'a' is a blue oval. The 'v' is a green letter. The 'd' is an orange letter with a purple scribble. The 'i' is a blue letter. The 'n' is a purple letter. The 'a' is a red letter. Above the word, there are several colorful scribbles in purple, orange, yellow, and green, and a small label 'Zavdina' in blue.

Olya

The word 'Olya' is written in a simple, hand-drawn style. The 'O' is a large yellow oval. The 'l' is a blue letter. The 'y' is a green letter. The 'a' is a blue letter. Above the word, there are several colorful scribbles in purple, orange, yellow, and green, and a small label 'Olya' in blue.

Ανακεφαλαίωση – Συμπεράσματα

Ο βασικός στόχος της δέκατης συνάντησης επιτεύχθηκε καθώς τα παιδιά μπόρεσαν να αντιληφθούν τη σύνδεση του προφορικού λόγου με τον γραπτό, ιδιαίτερα μέσα από τη διαδικασία που έπρεπε να σκεφτούν κάθε φορά λέξεις με το αντίστοιχο γράμμα της αλφαβήτου. Επομένως, σύμφωνα με τον Οδηγό Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2010) ο βασικός στόχος της συγκεκριμένης εικαστικής δραστηριότητας μπορεί να ενταχθεί στο γνωστικό αντικείμενο της Γλώσσας και συγκεκριμένα γράφω-σχεδιάζω το όνομά μου.

Γενικότεροι στόχοι που επιτεύχθηκαν:

1. Η απελευθέρωση της φαντασίας, αυτό κυρίως επιτεύχθηκε κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους όπου τα παιδιά έπρεπε να φανταστούν τι δείχνει το συγκεκριμένο έργο. Ιδιαίτερη εντύπωση μου έκανε που τα παιδιά προσπαθούσαν να διαβάσουν τα γράμματα και στο τέλος είπαν ότι πρόκειται για κινέζικα.
2. Η διαπίστωση ότι οι άνθρωποι χρειάζονται το αλφάβητο για να μπορούν να επικοινωνούν μεταξύ τους και ότι κάθε χώρα έχει το δικό της αλφάβητο.
3. Η δημιουργία ενός έργου, όπου το κάθε παιδί έχει να ζωγραφίσει το όνομά του. Προτίμησα να σχεδιάσω αχνά τα γράμματα του κάθε ονόματος, ώστε το αποτέλεσμα να είναι πιο αισθητικά άρτιο.
4. Η παρουσίαση του ονόματος του κάθε παιδιού στην υπόλοιπη τάξη. Με βάση τα έργα των παιδιών, τα περισσότερα προτίμησαν απλά να πατήσουν με χρώματα της αρεσκείας τους πάνω στα γράμματα του ονόματός τους.

Αντίθετα λιγότερα προτίμησαν να χρωματίσουν και την υπόλοιπη επιφάνεια του χαρτιού.

5.2. Αξιολόγηση της παρέμβασης

5.2.1. Η παρουσίαση της ενδέκατης συνάντησης

Στις 24 Απριλίου πραγματοποίησα την τελευταία και ενδέκατη συνάντηση στο νηπιαγωγείο με στόχο την ανακεφαλαίωση όλου του εκπαιδευτικού προγράμματος. Συμμετείχαν 16 παιδιά. Τα παιδιά είχαν καθίσει σε ημικύκλιο και τους εξήγησα το σκοπό της επίσκεψής μου. Έχοντας σε φωτοτυπία όλα τα έργα των καλλιτεχνών άρχισα να τους τα δείχνω με τη σειρά που παρουσιάστηκαν. Ιδιαίτερη εντύπωση μου έκανε που τα περισσότερα παιδιά θυμόντουσαν τις περιγραφές που είχαν δώσει και γενικότερα όλα όσα είχαμε συζητήσει για το κάθε έργο.

Πρώτο έργο ήταν το **Συν-Πλην** του καλλιτέχνη Τάκη Στεφάνου. Οι περισσότεροι μαθητές θυμήθηκαν ότι το περιέγραψαν ως έναν ανεμοστρόβιλο και ότι στη συνέχεια μιλήσαμε για τα γεωμετρικά σχήματα. Όσον αφορά την εικαστική δραστηριότητα, κοινή επιθυμία όλων των μαθητών ήταν να ενωθούν οι δυο ζωγραφιές σε μία και με αυτόν τον τρόπο να τοποθετηθούν μέσα στην τάξη, πράγμα που έγινε.

Δεύτερο έργο ήταν το **Crowds of people** του καλλιτέχνη Γιάννη Γαϊτή. Οι περισσότεροι μαθητές θυμήθηκαν πως αρχικά μετρήσαμε τις φιγούρες και τις χωρίσαμε σε ομάδες καθώς και τις περιγραφές που είχαν δώσει για το τι φοράνε και που μπορεί να πηγαίνουν τα συγκεκριμένα «Ανθρωπάκια».

Τρίτο έργο ήταν το **Χωρίς τίτλο** του καλλιτέχνη Γιάννη Κουνέλλη. Οι περισσότεροι μαθητές θυμήθηκαν που συζητήσαμε τι πρέπει να τρώμε σύμφωνα με τη Μεσογειακή Διατροφή και ότι τους άρεσε πολύ η διαδικασία να φτιάξουν ένα έργο με βασικό υλικό διάφορα όσπρια και ζυμαρικά.

Τέταρτο έργο ήταν ο **Χαρταετός** της καλλιτέχνιδος Όπυ Ζούνη. Οι περισσότεροι μαθητές θυμήθηκαν που προσπαθούσαν να μαντέψουν τι δείχνει το έργο και ποιες είναι οι ομοιότητες σε σχήματα και χρώματα. Και ότι είχαν χωριστεί σε τρεις ομάδες για να φτιάξουν τον δικό τους χαρταετό, δίνοντας και έναν τίτλο.

Πέμπτο έργο ήταν το **Reconstruction #105** του καλλιτέχνη Λουκά Σαμαρά. Οι περισσότεροι μαθητές θυμήθηκαν που συζητήσαμε για ποιο λόγο φοράμε ρούχα και πως έπρεπε να φτιάξουν ένα έργο με υφάσματα.

Έκτο έργο ήταν **The life of artist** του καλλιτέχνη Stephen Antonakos. Οι περισσότεροι μαθητές θυμήθηκαν τι αντικείμενα θα έβαζαν μέσα στο μαξιλάρι τους και ότι στη συνέχεια διάλεξαν αγαπημένα αντικείμενα μέσα από την τάξη για να φτιάξουν τη σύνθεσή τους.

Έβδομο έργο ήταν **Οι σημαίες της Ευρώπης** του καλλιτέχνη Παύλου (Διονυσόπουλου). Οι περισσότεροι μαθητές θυμήθηκαν τις κάρτες με τις σημαίες και ποιες είχαν διαλέξει ως αγαπημένες.

Ογδοο έργο ήταν οι **Δώδεκα Ιστορίες** του καλλιτέχνη Αλέξη Ακριθάκη. Οι περισσότεροι μαθητές θυμήθηκαν τις περιγραφές για την κάθε ιστορία και πως ζωγράφισαν και οι ίδιοι μια ιστορία σε τέσσερα κουτάκια.

Ένατο έργο ήταν το **Χωρίς τίτλο** του καλλιτέχνη Βλάσση Κανιάρη. Οι περισσότεροι μαθητές θυμήθηκαν που ψάχναμε τρόπους για το τι πρέπει να κάνουμε για να προστατεύσουμε το περιβάλλον.

Δέκατο έργο ήταν η **Denise Rene Exhibition Poster** της καλλιτέχνιδος Chryssa (Βαρδέα). Οι περισσότεροι μαθητές θυμήθηκαν το παιχνίδι που παίξαμε «Πες λέξεις που ξεκινούν με το κάθε γράμμα της αλφαβήτου» και ότι μετά ζωγράφισαν το όνομά τους.

Στο τέλος ζήτησα να επιλέξει το κάθε παιδί το αγαπημένο του έργο:

Νίκος: το έργο με τα γράμματα (Chryssa)	Ειρήνη: το έργο με τα όσπρια (Γιάννης Κουνέλλης)
Κωνσταντίνος: το έργο με τις σημαίες (Παύλος Διονυσόπουλος)	Χριστίνα: το έργο με τις σημαίες (Παύλος Διονυσόπουλος)
Γιάννης: το έργο με τις σημαίες (Παύλος Διονυσόπουλος)	Μαρία: το έργο με τα γράμματα (Chryssa)
Ανδρέας: το έργο με τις σημαίες (Παύλος Διονυσόπουλος)	Άντα: το έργο με τις ιστορίες (Αλέξης Ακριθάκης)
Κοσμάς: το έργο με τις σημαίες (Παύλος Διονυσόπουλος)	Έλλη: το έργο με τα γράμματα (Chryssa)
Δημήτρης: το έργο με τον	Πέγκυ: το έργο με τον ανεμοστρόβιλο

ανεμοστρόβιλο (Τάκης Στεφάνου)	(Τάκης Στεφάνου)
Χριστίνα: το έργο με τα γράμματα (Chryssa)	Ξανθίππη: το έργο με τα γράμματα (Chryssa)
Όλγα: το έργο με τα γράμματα (Chryssa)	Πάνος: το έργο με τις σημαίες (Παύλος Διονυσόπουλος)

Το έργο της **Chryssa** και το έργο του **Παύλου Διονυσόπουλου** πήραν τις περισσότερες ψήφους, από έξι παιδιά το καθένα. Με εντυπωσίασε που αρκετά παιδιά επέλεξαν ως αγαπημένο έργο τις Σημαίες της Ευρώπης του Παύλου Διονυσόπουλου, διότι συγκριτικά με όλα τα έργα είχε περισσότερο δυσνόητους όρους π.χ. Ευρωπαϊκή Ένωση. Όταν τα ρώτησα για ποιο λόγο το επέλεξαν, μου απάντησαν ότι τους άρεσαν πάρα πολύ που είδαν τις σημαίες. Όσον αφορά το έργο της Chryssa, το επέλεξαν γιατί τους άρεσε ιδιαίτερα, που κατά τη διάρκεια της συζήτησης, έπρεπε να βρίσκουν λέξεις με το κάθε γράμμα της αλφαβήτου. Ο Δημήτρης και η Πέγκυ επέλεξαν το έργο του **Τάκη Στεφάνου** γιατί θυμήθηκαν ότι έδειχνε έναν ανεμοστρόβιλο και γιατί έφτιαζαν ομαδικές εργασίες, μία τα κορίτσια και μία τα αγόρια αλλά στο τέλος τις ένωσαν. Η Ειρήνη επέλεξε το έργο του **Γιάννη Κουνέλλη**, γιατί της άρεσε που έφτιαξε ένα έργο με όσπρια. Τέλος, η Άντα επέλεξε το έργο του **Αλέξη Ακριθάκη** γιατί της άρεσε που έπρεπε να περιγράψουν πολλές ιστορίες.

5.2.2. Η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού προγράμματος από τη νηπιαγωγό της τάξης

Σε κάθε συνάντηση παρουσιάζονταν ένα έργο, το οποίο είχε επιλεγεί με βάση κάποιο κριτήριο. Θα ήθελα να κρίνεις αν επιτεύχθηκε ο κύριος στόχος του κάθε έργου και γενικότερα τη όλη συνάντηση:

Στην 1^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο του Τάκη Στεφάνου: Συν-Πλην. Στόχος: η μάθηση των γεωμετρικών σχημάτων και η σχεδιάσή τους.

Θεωρώ ότι επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου, κυρίως γιατί τα παιδιά γνώριζαν ποια είναι τα γεωμετρικά σχήματα. Ιδιαίτερη χαρά μου έκανε που στη διάρκεια της παρουσίασης των δυο εργασιών (ομάδα αγοριών και ομάδα κοριτσιών), όλα τα παιδιά αποφάσισαν να ενωθούν τα δυο έργα.

Στη 2^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο του Γιάννη Γαϊτη: Crowds of people.
Στόχος: η εφαρμογή αριθμητικών πράξεων.

Θεωρώ ότι επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου, καθώς τα παιδιά είχαν τη δυνατότητα να κάνουν πολλές αριθμητικές πράξεις. Μου άρεσε ιδιαίτερα η περιγραφή των φιγούρων από τα παιδιά.

Στην 3^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο του Γιάννη Κουνέλλη: Χωρίς τίτλο.
Στόχος: η διατροφή ως μία από τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου.

Θεωρώ ότι επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου και είναι μία ενότητα που σκοπεύω να ξανασυζητήσω με τα παιδιά μέχρι το τέλος της σχολικής χρονιάς, ιδιαίτερα να επιμείνω στα οφέλη της μεσογειακής διατροφής. Αντιλήφθηκα ιδιαίτερα τη χαρά των παιδιών κατά τη διάρκεια της δημιουργίας ενός έργου με ένα καινούργιο υλικό όπως τα όσπρια και τα ζυμαρικά.

Στην 4^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο της Όπυ Ζούνη: Χαρταετός. Στόχος: η εξάσκηση της παρατηρητικότητας και της φαντασίας.

Θεωρώ ότι επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου, διότι τα παιδιά μπόρεσαν να διακρίνουν τα όρια του κάθε σχήματος και ότι τα αντικριστά σχήματα είναι ίδια σε χρώματα. Όσον αφορά τη φαντασία, δόθηκαν πολλές απαντήσεις τι μπορεί να δείχνει το συγκεκριμένο έργο, πριν το επιβεβαιώσεις ότι πρόκειται για έναν χαρταετό. Μάλιστα το συγκεκριμένο έργο βοήθησε την ενότητα που δουλεύαμε εκείνη τη βδομάδα, μια και ετοιμαζόμασταν για την Καθαρή Δευτέρα.

Στην 5^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο του Λουκά Σαμαρά: Reconstruction # 105.
Στόχος: η ένδυση αποτελεί μία από τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου.

Θεωρώ ότι σε ένα μεγάλο βαθμό επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου. Τα παιδιά ενώ αρχικά δυσκολεύτηκαν να καταλάβουν ότι πρόκειται για ένα έργο με βασικό υλικό το ύφασμα, μέσα από τη συζήτηση αντιλήφθηκαν ότι η ένδυση αποτελεί μία από τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου. Κατά τη διάρκεια της δημιουργίας του έργου τους τα παιδιά με χαρά επεξεργάζονταν το νέο υλικό.

Στην 6^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο του Stephen Antonakos, The life of artist.
Στόχος: κάθε παιδί να μπορέσει να ιεραρχήσει τι αντικείμενα θεωρεί σημαντικά στη ζωή του, αν έπρεπε να τα τοποθετήσει μέσα σε ένα μαξιλάρι.

Θεωρώ ότι επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου καθώς τα παιδιά μπόρεσαν να ιεραρχήσουν ποια είναι τα αγαπημένα τους αντικείμενα. Ζητώ συγγνώμη που δεν ενημέρωσα τα παιδιά για να φέρουν αγαπημένα τους αντικείμενα από το σπίτι και αναγκαστικά επέλεξαν αντικείμενα μέσα από την τάξη για να τα βάλουν στο μαξιλάρι τους.

Στην 7^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο του Παύλου Διονυσόπουλου: Σημαίες της Ευρώπης. Στόχος: η μάθηση τι είναι και πως λειτουργεί η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Θεωρώ ότι στη συγκεκριμένη συνάντηση τα παιδιά ήρθαν σε επαφή με νέες έννοιες και δυσκολεύτηκαν αρκετά να αντιληφθούν τι είναι και πως λειτουργεί η Ευρωπαϊκή Ένωση. Βέβαια μέσα από το παράδειγμα πως λειτουργούν τα σχολεία θεωρώ ότι μπόρεσαν να καταλάβουν ότι υπάρχουν κοινοί κανόνες για τις χώρες που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αντιλήφθηκα ότι στα παιδιά άρεσε ιδιαίτερα όταν τους έδειξες κάρτες με τις σημαίες των χωρών και όταν ζωγράφισαν τις δικές τους σημαίες.

Στην 8^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο του Αλέξη Ακριθάκη: Δώδεκα ιστορίες. Στόχος: η σύνδεση του ζωγραφικού έργου με την αφήγηση ιστοριών.

Θεωρώ ότι επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου, απλά τα παιδιά κουράστηκαν από την ένατη ιστορία και μετά. Με δυσκολία και παρότρυνση κατάφεραν να σχολιάσουν και τις τελευταίες ιστορίες. Ίσως θα ήταν προτιμότερο να επιλεγεί κάποιο έργο με λιγότερες ιστορίες, γιατί τους άρεσε να περιγράφουν τι ιστορία διαδραματίζεται μέσα στο κάθε τετράγωνο.

Στην 9^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο του Βλάση Κανιάρη: Χωρίς τίτλο. Στόχος: μαθαίνω για την προστασία του περιβάλλοντος.

Θεωρώ ότι επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου και κυρίως πως ξεκινώντας από το τι είναι το άχρηστο υλικό η συζήτηση έφτασε στην προστασία του περιβάλλοντος. Απλά το περιβάλλον είναι μία μεγάλη ενότητα και η συζήτηση κράτησε πάρα πολύ για να περιγραφούν πολλές προτάσεις για τη προστασία του. Πρόκειται για μια ενότητα που θα ξαναδουλέψουμε μέχρι το τέλος της σχολικής χρονιάς και μάλιστα αναλυτικά.

Στη 10^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο της Chryssa Βαρδέα Denise Rene Exhibition Poster. Στόχος: η σύνδεση των λέξεων που ομιλούμε με το πως γράφονται.

Θεωρώ ότι επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου, καθώς πλέον δουλεύω σχεδόν καθημερινά πάνω στα γράμματα. Κυρίως στα παιδιά άρεσε η διαδικασία να μαντεύουν λέξεις με το κάθε γράμμα της αλφαβήτα, καθώς είναι ένα παιχνίδι που το κάνω και εγώ μαζί τους.

Πώς κρίνεις την στάση των παιδιών απέναντι στα έργα (κατά τη διάρκεια της παραούλας);

Αρχικά θεωρώ ότι στα παιδιά άρεσε περισσότερο όταν έφερνες τα έργα σε καμβάδες γιατί μπορούσαν να τα αντιληφθούν καλύτερα. Πάντα ήταν πρόθυμα να εκφράσουν τις ιδέες τους απλά σε κάποιες συναντήσεις η διάρκεια ήταν πολύ μεγάλη και κουράζονταν. Το καταλαβαίνω γιατί εσύ ήθελες να ακούσεις την απάντηση του κάθε παιδιού πάνω στην ερώτησή σου. Όταν μάλιστα τα παιδιά άρχισαν να σε συνηθίζουν σε περίμεναν με χαρά και είχαν αγωνία τι έργο θα τους έδειχνες.

Θεωρείς ότι τα έργα των παιδιών επηρεάστηκαν από τα έργα των καλλιτεχνών;

Θεωρώ ότι σε κάποιες περιπτώσεις τα έργα των παιδιών επηρεάστηκαν από τα έργα των καλλιτεχνών, αλλά σε γενικότερο επίπεδο τα παιδιά προτιμούσαν να ζωγραφίζουν αγαπημένα και οικεία τους θέματα.

Πώς κρίνεις την παρουσίαση και τον σχολιασμό των δικών τους έργων;

Τα παιδιά με ιδιαίτερη χαρά σηκώνονταν και παρουσίαζαν το έργο τους στο τέλος της συνάντησης. Μάλιστα εξηγούσαν αναλυτικά τι είχαν ζωγραφίσει κάθε φορά και απαντούσαν στην κριτική κάποιου άλλου παιδιού.

Πιστεύεις ότι θα μπορούσε το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα να λειτουργήσει στην τάξη του νηπιαγωγείου κατά τη διάρκεια ενός ολόκληρου σχολικού έτους και όχι σε δέκα μεμονωμένες συναντήσεις;

Πιστεύω ότι το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα θα μπορούσε να λειτουργήσει στην τελευταία τάξη του νηπιαγωγείου κατά τη διάρκεια ενός ολόκληρου σχολικού έτους και μάλιστα θα είχε καλύτερη αφομοίωση διότι τα παιδιά θα είχαν το χρόνο να επεξεργαστούν τις νέες έννοιες. Αυτό που παρατήρησα είναι ότι

όταν μέσα από τα έργα οι έννοιες που παρουσιάζονταν ήταν οικείες στα παιδιά η συζήτηση έβγαινε πιο εύκολα π.χ. γεωμετρικά σχήματα, διατροφή, ενδυμασία. Ενώ όταν τα παιδιά έρχονταν σε επαφή με νέες έννοιες η συζήτηση ήταν αρχικά ενδιαφέρουσα αλλά στην συνέχεια γινόταν κάπως κουραστική π.χ. Ευρωπαϊκή Ένωση. Να φανταστείς ότι την ενότητα με το περιβάλλον έχω σκοπό να τη δουλέψω για δυο εβδομάδες. Όμως θεωρώ ότι τα έργα μπορούν να αποτελέσουν ένα καλό έναυσμα για να συζητηθούν έννοιες που εντάσσονται μέσα στο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου. Οπότε αν δουλεύονταν σε μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και όχι μόνο μέσα σε 1.30 ώρα σίγουρα τα αποτελέσματα θα ήταν ακόμα καλύτερα. Επιπλέον πολύ βασικό στοιχείο θεωρώ ότι παίζει και η ωριμότητα των παιδιών, η συγκεκριμένη τάξη βρίσκεται σε ένα καλό επίπεδο. Σίγουρα αν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα υλοποιούνταν σε μία άλλη τάξη με διαφορετικό δείκτη ωριμότητας θα έβγαζε άλλα αποτελέσματα. Πάντως θεωρώ ότι η τέχνη μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό οδηγό για να διδάσκονται νέες γνωστικές έννοιες στα παιδιά.

5.2.3. Οι απαντήσεις της ερευνήτριας

Απαντώ και εγώ με τη σειρά μου το ίδιο ακριβώς ερωτηματολόγιο που έδωσα στην νηπιαγωγό της τάξης:

Στην 1^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο του Τάκη Στεφάνου: Συν-Πλην. Στόχος: η μάθηση των γεωμετρικών σχημάτων και η σχεδιάσή τους.

Θα συμφωνήσω με την νηπιαγωγό ότι επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου, κυρίως γιατί τα παιδιά γνώριζαν τα περισσότερα γεωμετρικά σχήματα. Ιδιαίτερη εντύπωση μου έκανε που πολλά παιδιά προσπαθούσαν να σχηματίσουν τα διάφορα σχήματα με τα χέρια τους. Επίσης χάρηκα που και οι δυο ομάδες στο τέλος θέλησαν να ενώσουν τα έργα τους και να το κρεμάσουν μέσα στην τάξη.

Στη 2^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο του Γιάννη Γαϊτή: Crowds of people. Στόχος: η εφαρμογή αριθμητικών πράξεων.

Θεωρώ ότι επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου, καθώς τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να πειραματιστούν με πολλές αριθμητικές πράξεις (πρόσθεση και αφαίρεση). Μου

άρεσε ιδιαίτερα η περιγραφή των φιγούρων από τα παιδιά, προσπαθώντας να μαντέψουν που πηγαίνουν.

Στην 3^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο του Γιάννη Κουνέλλη: Χωρίς τίτλο.

Στόχος: η διατροφή ως μία από τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου.

Θεωρώ ότι επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου καθώς επισημάνθηκαν αναλυτικά τα οφέλη της μεσογειακής διατροφής. Παρατήρησα ότι στα περισσότερα παιδιά άρεσε να τρώνε όσπρια. Όσον αφορά την εικαστική δραστηριότητα τα παιδιά με χαρά χρησιμοποίησαν τα όσπρια και τα ζυμαρικά για να φτιάξουν τη ζωγραφιά τους.

Στην 4^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο της Όπυ Ζούνη: Χαρταετός. Στόχος: η

εξάσκηση της παρατηρητικότητας και της φαντασίας.

Θα συμφωνήσω με την νηπιαγωγό ότι επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου, διότι τα παιδιά μπόρεσαν να διακρίνουν τα όρια του κάθε σχήματος. Το συγκεκριμένο έργο είχε μάλιστα επιλεγεί μια και πλησίαζε η εορτή της Καθαράς Δευτέρας, για να ενταχθεί η ενότητά μου μέσα στο ευρύτερο πρόγραμμα της προετοιμασίας για την εορτή. Τέλος, τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να εκφράσουν πολλές ιδέες τι δείχνει το συγκεκριμένο έργο, πριν το επιβεβαιώσω ότι πρόκειται για έναν χαρταετό.

Στην 5^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο του Λουκά Σαμαρά: Reconstruction # 105.

Στόχος: η ένδυση αποτελεί μία από τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου.

Θεωρώ ότι σε ένα μεγάλο βαθμό επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου γιατί ενώ τα παιδιά αρχικά δυσκολεύτηκαν να καταλάβουν ότι πρόκειται για ένα έργο με βασικό υλικό το ύφασμα. Στη συνέχεια μπόρεσαν να αντιληφθούν ότι η ένδυση αποτελεί μία από τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου. Κατά τη διάρκεια της δημιουργίας του έργου τους τα παιδιά με χαρά επεξεργάζονταν το νέο υλικό, καθώς έπρεπε να φτιάξουν ένα έργο με διάφορα υφάσματα.

Στην 6^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο του Stephen Antonakos, The life of artist.

Στόχος: κάθε παιδί να μπορέσει να ιεραρχήσει τι αντικείμενα θεωρεί σημαντικά στη ζωή του, αν έπρεπε να τα τοποθετήσει μέσα σε ένα μαξιλάρι.

Για τη συγκεκριμένη συνάντηση τα παιδιά έπρεπε να φέρουν αγαπημένα αντικείμενα από το σπίτι τους αλλά δυστυχώς η νηπιαγωγός δεν τα ενημέρωσε έγκαιρα και τελικά δουλέψαμε με αγαπημένα παιχνίδια μέσα από την τάξη. Θεωρώ

πάντως ότι επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου καθώς τα παιδιά μπόρεσαν να ιεραρχήσουν ποια είναι τα αγαπημένα τους αντικείμενα.

Στην 7^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο του Παύλου Διονυσόπουλου: Σημαίες της Ευρώπης. Στόχος: η μάθηση τι είναι και πως λειτουργεί η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μέσα από το συγκεκριμένο έργο τα παιδιά ήρθαν σε επαφή με νέες έννοιες που δυσκολεύτηκαν αρκετά να αντιληφθούν, αλλά μέσα από το παράδειγμα που δόθηκε για τη λειτουργία των σχολείων θεωρώ ότι μπόρεσαν να καταλάβουν ότι υπάρχουν κοινοί κανόνες για τις χώρες που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αντιλήφθηκα ότι στα παιδιά άρεσε ιδιαίτερα όταν τους παρουσίασα κάρτες με τις σημαίες των χωρών και έπρεπε να διαλέξουν δυο αγαπημένες σημαίες.

Στην 8^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο του Αλέξη Ακριθάκη: Δώδεκα ιστορίες. Στόχος: η σύνδεση του ζωγραφικού έργου με την αφήγηση ιστοριών.

Συμφωνώ με τη νηπιαγωγό ότι τα παιδιά κουράστηκαν από την ένατη ιστορία και μετά, αλλά πιστεύω ότι επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου να συνδέσουν το ζωγραφικό έργο με την αφήγηση ιστοριών. Ίσως θα ήταν προτιμότερο να επιλεγεί κάποιο έργο του συγκεκριμένου ζωγράφου με λιγότερες ιστορίες, γιατί τους άρεσε να περιγράφουν τι ιστορία διαδραματίζεται σε κάθε τετράγωνο.

Στην 9^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο του Βλάση Κανιάρη: Χωρίς τίτλος. Στόχος: μαθαίνω για την προστασία του περιβάλλοντος.

Θεωρώ ότι επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου και κυρίως πως ξεκινώντας από το μερικό τι είναι το άχρηστο υλικό η συζήτηση έφτασε στο γενικό στην προστασία του περιβάλλοντος. Βέβαια το περιβάλλον είναι μία μεγάλη ενότητα και η συζήτηση κράτησε πάρα πολύ για να περιγραφούν πολλές προτάσεις για τη προστασία του. Με χαρά κάθε παιδί ζωγράφιζε το δικό του κανόνα για την προστασία του περιβάλλοντος.

Στη 10^η συνάντηση παρουσιάζεται το έργο της Chryssa Βαρδέα Denise Rene Exhibition Poster. Στόχος: η σύνδεση των λέξεων που ομιλούμε με το πως γράφονται.

Θεωρώ ότι επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου μέσα από το παιχνίδι «Μαντεύω λέξεις με το κάθε γράμμα της αλφαβήτα», άλλωστε ήταν οικείο στα παιδιά. Όσον αφορά την εικαστική δραστηριότητα κάποια παιδιά θέλησαν να ασχοληθούν

περισσότερο με τη ζωγραφική του ονόματος τους ενώ κάποια άλλα προτίμησαν απλά να πατήσω με χρώμα τα γράμματα.

Πώς κρίνεις την στάση των παιδιών απέναντι στα έργα (κατά τη διάρκεια της παρεούλας);

Θα συμφωνήσω με τη νηπιαγωγό ότι στα παιδιά άρεσε περισσότερο όταν έφερνα τα έργα σε καμβάδες γιατί μπορούσαν να τα αντιληφθούν καλύτερα. Πάντοτε τα περισσότερα παιδιά ήταν πρόθυμα να συμμετέχουν στη συζήτηση και να εκφράζουν τις ιδέες τους απλά σε κάποιες συναντήσεις η διάρκεια ήταν πολύ μεγάλη και κουράζονταν.

Θεωρείς ότι τα έργα των παιδιών επηρεάστηκαν από τα έργα των καλλιτεχνών;

Θεωρώ ότι σε μεμονωμένες περιπτώσεις τα έργα των παιδιών επηρεάστηκαν από τα έργα των καλλιτεχνών. Σε γενικότερο επίπεδο τα παιδιά προτιμούσαν να ζωγραφίζουν αγαπημένα και οικεία τους θέματα και πολύ συχνά τα επαναλάμβαναν, γεγονός που είναι απόλυτο αποδεκτό για τη συγκεκριμένη ηλικία.

Πώς κρίνεις την παρουσίαση και τον σχολιασμό των δικών τους έργων;

Θεωρώ ότι τα παιδιά με ιδιαίτερη χαρά παρουσίαζαν το έργο τους στο τέλος της κάθε συνάντησης. Μάλιστα μου έκανε εντύπωση που εξηγούσαν αναλυτικά τι είχαν ζωγραφίσει κάθε φορά και απαντούσαν σε ερωτήσεις που τους έκαναν τα υπόλοιπα παιδιά.

Πιστεύεις ότι θα μπορούσε το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα να λειτουργήσει στην τάξη του νηπιαγωγείου κατά τη διάρκεια ενός ολόκληρου σχολικού έτους και όχι σε δέκα μεμονωμένες συναντήσεις;

Συμφωνώ απόλυτα με τη νηπιαγωγό ότι το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα θα μπορούσε να λειτουργήσει στην τελευταία τάξη του νηπιαγωγείου κατά τη διάρκεια ενός ολόκληρου σχολικού έτους και μάλιστα θα είχε καλύτερη αφομοίωση διότι τα παιδιά θα είχαν το χρόνο να επεξεργαστούν τις νέες έννοιες και να αποτελέσει ένα καλό έναυσμα για να συζητηθούν έννοιες που εντάσσονται μέσα στο γνωστικό αντικείμενο του νηπιαγωγείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η πρόταση, η εφαρμογή και η αξιολόγηση, από τους συμμετέχοντες, μίας τάξης του νηπιαγωγείου και την νηπιαγωγό τους, ενός εκπαιδευτικού προγράμματος με έργα Σύγχρονων Ελλήνων Καλλιτεχνών. Απώτερος σκοπός του εκπαιδευτικού προγράμματος είναι η πρόσληψη των γνωστικών αντικειμένων που εμπεριέχονται στον Οδηγό του Νηπιαγωγείου, μέσα από δραστηριότητες οι οποίες συνδέονται με την τέχνη. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την παρέμβαση μέσω του εκπαιδευτικού προγράμματος, ανέδειξαν ότι οι μαθητές ανταποκρίθηκαν σχετικά επιτυχώς στο βασικό στόχο του κάθε έργου. Επίσης, στη συνάντηση κατά την οποία πραγματοποιήθηκε η ανακεφαλαίωση των έργων, θυμήθηκαν όλα όσα είχαν επισημανθεί σε κάθε συνάντηση χωριστά. Αντίστοιχα, και η νηπιαγωγός μέσα από ένα ερωτηματολόγιο ανοικτού τύπου έκρινε αποτελεσματικό το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, σημειώνοντας ωστόσο ότι θα μπορούσε να λειτουργήσει πιο εποικοδομητικά για τους μαθητές, αν εφαρμοζόταν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Στο σημείο αυτό να σημειωθεί ότι και η ερευνήτρια απάντησε το ίδιο ερωτηματολόγιο στο πλαίσιο μίας τελικής αυτοαξιολόγησης του ερευνητικού εργαλείου.

Σε ευρύτερο πλαίσιο, τα αποτελέσματα που προέκυψαν, αξιολογούν τα έργα Σύγχρονων Ελλήνων Καλλιτεχνών ως ικανά να αποτελέσουν το έναυσμα, για να διδαχθούν βασικά γνωστικά αντικείμενα στο νηπιαγωγείο. Η γλώσσα, τα μαθηματικά, η μελέτη του περιβάλλοντος και η δημιουργική έκφραση δύνανται να μελετηθούν με αφορμή ένα καλλιτεχνικό έργο και οι μαθητές να αφομοιώσουν και να αποκτήσουν γνωστικές έννοιες με δημιουργικό τρόπο. Άλλωστε, η εφαρμογή της πολυαισθητηριακής μεθόδου στη διδασκαλία, κατά την οποία ενεργοποιούνται οι περισσότερες, αν όχι όλες, οι αισθήσεις του ατόμου, ενδείκνυται για το μαθητικό κοινό. Ιδιαίτερα για τους μαθητές μικρότερων ηλικιών, των οποίων η προσοχή και το ενδιαφέρον τους, κατά τη μαθησιακή διαδικασία, κεντρίζονται σε μεγαλύτερο βαθμό μέσω χειροπιαστών εποπτικών μέσων, προσφέροντάς τους περισσότερα εξωτερικά κίνητρα.

Από τη μία πλευρά, ως βασικό εργαλείο για τη συλλογή των δεδομένων από τους μαθητές χρησιμοποιήθηκαν οι εμβριθείς επισκοπήσεις και κυρίως η ημιδομημένη συνέντευξη, διότι το δείγμα αποτελούνταν από μαθητές του νηπιαγωγείου. Επιλέχθηκαν τα συγκεκριμένα ερευνητικά εργαλεία λόγω του νεαρού της ηλικίας των συμμετεχόντων και της μη ικανότητάς τους να ακολουθήσουν ένα δομημένο ερωτηματολόγιο, στο οποίο θα έπρεπε να απαντούν κάθε ερώτηση ξεχωριστά. Από την άλλη πλευρά, ως βασικό εργαλείο για τη συλλογή των δεδομένων από την νηπιαγωγό χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο ανοικτού τύπου, σύμφωνα με το οποίο έκρινε την κάθε συνάντηση ξεχωριστά και το πρόγραμμα παρέμβασης στο σύνολό του.

Αρχικά, κατά τη διάρκεια του πρώτου σταδίου της συζήτησης, με αφορμή κάθε έργο, οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να εκφράσουν ελεύθερα τις απόψεις τους. Έγινε προσπάθεια να συμμετέχουν πάντοτε όλοι, γεγονός που ήταν αρκετά χρονοβόρο και ίσως κουραστικό για τα παιδιά, αλλά με αυτόν τον τρόπο θα επιτυγχανόταν καλύτερα η αφομοίωση του εκάστοτε στόχου. Μέσα από την ημιδομημένη συνέντευξη, επιδιώχθηκε η επικέντρωση του ενδιαφέροντος των μαθητών στο συγκεκριμένο στόχο, για τον οποίο είχε επιλεγεί το κάθε έργο. Με αυτό τον τρόπο οι μαθητές καλλιεργούσαν τη φαντασία, τη σκέψη, τις γνώσεις αλλά και την ικανότητα να ακούνε τη γνώμη του συμμαθητή τους και να συμφωνούν ή να διαφωνούν μαζί του, στο πλαίσιο προώθησης της συνεργατικής μάθησης. Η κάθε συνάντηση μέσα από έναν εποικοδομητικό διάλογο είχε στόχο οι μαθητές να διαχειριστούν προϋπάρχουσες ή νέες γνωστικές έννοιες. Όπως προκύπτει από το πρώτο στάδιο της εφαρμογής του προγράμματος, επιβεβαιώνεται η θεωρία του Piaget (1967) που αναφέρεται στη γνωστική ανάπτυξη του παιδιού. Σύμφωνα με την οποία, οι μαθητές του νηπιαγωγείου βρίσκονται στο στάδιο της διαισθητικής περιόδου (5^ο ως 6^ο έτος) και αρχίζουν να συμπεριφέρονται κατά τρόπο λογικό, όπως τα μεγαλύτερα παιδιά και οι ενήλικοι, αλλά δεν μπορούν ακόμη να δώσουν πλήρη απολογισμό της συλλογιστικής πορείας που ακολουθούν κάθε φορά για να βρουν τη σωστή λύση. Πράγματι, αυτό παρατηρήθηκε κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος, όπου οι μαθητές προσπαθούσαν κάθε φορά να αιτιολογήσουν τις απαντήσεις τους.

Κατά τη διάρκεια του δευτέρου σταδίου, οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν ένα δικό τους προσωπικό έργο. Κάποιες φορές ήρθαν σε επαφή με νέα υλικά, όπως όσπρια, υφάσματα, ένα μαξιλάρι για να τοποθετήσουν μέσα αγαπημένα τους αντικείμενα. Σε γενικότερο επίπεδο, λίγοι μαθητές επηρεάζονταν από το έργο του καλλιτέχνη και προσπαθούσαν να το μιμηθούν. Εξάλλου απώτερος σκοπός ήταν η αφομοίωση εκ μέρους των μαθητών του βασικού στόχου του κάθε έργου, μέσα από την εικαστική δραστηριότητα. Σύμφωνα με τα στάδια της απεικονιστικής αναπαράστασης, τα παιδιά στην ηλικία των 5-6 χρονών βρίσκονται στο στάδιο της αρχής της εκφραστικότητας, όπου μερικά μένουν σταθερά σε κάποιες σχηματικές μορφές, άλλα ενδιαφέρονται περισσότερο για κανόνες και άλλα δεν σχεδιάζουν πολύ. Πράγματι στη συγκεκριμένη τάξη του νηπιαγωγείου υπήρχαν και οι τρεις κατηγορίες, τα περισσότερα παιδιά προτιμούσαν να επαναλαμβάνουν τα ίδια θέματα κάθε φορά, λίγα ενδιαφέρονταν για κανόνες και υπήρχαν τρεις μαθητές που πάντοτε σχεδίαζαν λίγο και τελείωναν αμέσως για να πάνε να παίξουν.

Κατά τη διάρκεια του τρίτου σταδίου, οι μαθητές έπρεπε να παρουσιάσουν το έργο τους. Η ικανοποίηση του κάθε παιδιού ήταν πάντοτε φανερή και περιέγραφαν αναλυτικά τον τρόπο που εργάστηκαν, τα υλικά που χρησιμοποίησαν και κυρίως δικαιολογούσαν με επιχειρήματα την επιλογή του θέματός τους. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχανόταν ο επανακαθορισμός του βασικού στόχου του εκάστοτε έργου. Μέσα από αυτή τη διαδικασία γινόταν φανερός ο τρόπος έκφρασης του κάθε παιδιού. Κάποια παιδιά είχαν μεγαλύτερη ευχέρεια λόγου και παρουσίαζαν πειστικά το έργο τους, ενώ άλλα παιδιά ήταν περισσότερο ντροπαλά και το παρουσίαζαν γρήγορα. Ωστόσο, η νηπιαγωγός και η ερευνήτρια από κοινού παρότρυναν τους μαθητές και τους ενθάρρυναν λεκτικά να ολοκληρώσουν την παρουσίασή τους. Μέσα από αυτό το στάδιο τα παιδιά απέκτησαν περισσότερη αυτοπεποίθηση και ενίσχυσαν τον προφορικό τους λόγο.

Κρίνοντας το εκπαιδευτικό πρόγραμμα συνολικά, προκύπτει ότι η παρέμβαση που πραγματοποιήθηκε θα μπορούσε να λειτουργήσει θετικότερα, σε βάθος χρόνου, δηλαδή αν διεξαγόταν κατά τη διάρκεια ενός ολόκληρου σχολικού έτους. Οι μαθητές σίγουρα θα είχαν μεγαλύτερη δυνατότητα για αφομοίωση και μάθηση διότι θα είχαν το χρόνο να επεξεργαστούν πιο εκτεταμένα τόσο τις προϋπάρχουσες γνωστικές έννοιες όσο και τα νέα γνωστικά αντικείμενα. Άλλη αδυναμία του προγράμματος

ήταν η έλλειψη πληθώρας ζωγραφικών υλικών (π.χ. διάφορα χαρτιά ζωγραφικής, ακρυλικά χρώματα, κάρβουνα, χρώματα ζωγραφικής κτλ.), ώστε οι μαθητές να έχουν τη δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με καινούργια υλικά και να μάθουν νέες τεχνικές.

Με δεδομένο ότι όλα τα παιδιά γεννιούνται με ικανότητες, όμως ανάλογα με τις ευκαιρίες που τους παρέχονται, αντίστοιχα τις αξιοποιούν και τις αναπτύσσουν, ώστε να μετατραπούν σε γνωστικές δεξιότητες. Άλλωστε, το νηπιαγωγείο αποτελεί τον πρώτο οργανωμένο χώρο παροχής διδακτικών ευκαιριών, γιατί αποσκοπεί στην ανάπτυξη της γνώσης με πολλαπλές μορφές. Η ερευνήτρια επέλεξε μέσω καλλιτεχνικών έργων να παρατηρήσει πώς αξιολογούν μαθητές και νηπιαγωγός έργα Σύγχρονων Ελλήνων Καλλιτεχνών, η διδακτική αξιοποίηση των οποίων παρέχει ευκαιρίες για ανάπτυξη γνωστικών ικανοτήτων. Η τέχνη μπορεί να λειτουργήσει ως ένα παιχνίδι δημιουργικό για την πρόσληψη νέων πεδίων γνώσεων. Καθώς το παιχνίδι σε αυτή την ηλικία αποτελεί την αγαπημένη ασχολία και συνήθεια των παιδιών. Πρώτον, καταφέρνει η τέχνη να αποτελέσει ένα είδος παιχνιδιού με συγκεκριμένο στόχο διεύρυνσης της γνωστικής ανάπτυξης των παιδιών. Επιπλέον, η τέχνη λειτουργεί ως ανακάλυψη νέων γνωστικών αντικειμένων αλλά και ως ξανά-ανακάλυψη οικείων πεδίων με ένα δημιουργικό και δοτικό τρόπο. Τέλος, μέσω της τέχνης αναδείχθηκε η συνθετότητα του κόσμου για την ύπαρξη νοήματος σε καθετί, ως ένα είδος «γλώσσας». Διότι, η τέχνη μπορεί να μιλήσει στη συγκεκριμένη ηλικία μαθητών περισσότερο με το συναίσθημα και λιγότερο με τη λογική, όπως συμβαίνει στους ενήλικες.

Ως γενικότεροι εκπαιδευτικοί στόχοι του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος μπορούν να τονιστούν οι εξής:

1. Καλλιεργεί την παρατηρητικότητα, τη μνήμη και τη φαντασία.
2. Εμπλουτίζει την προσωπικότητα του παιδιού μέσα από την ανακάλυψη και την ενεργό συμμετοχή.
3. Προσφέρει νέα κίνητρα για μάθηση και καλλιεργεί την δημιουργική ικανότητα και τη συνεργασία.
4. Ωθεί την αισθητική, καλλιτεχνική και επιστημονική καλλιέργεια των παιδιών.

5. Ευαισθητοποιεί τα παιδιά στη μορφωτική αξία των έργων.
6. Ενθαρρύνει τον μαθητή να μεταδώσει τις ιδέες του, τα συναισθήματά του και τις εμπειρίες του.
7. Μαθαίνει να αναγνωρίζει την αξία των έργων διαχρονικά καθώς και τη λειτουργία τους ως πηγή πολλαπλής γνώσης.

Με την επιλογή των συγκεκριμένων έργων και τον τρόπο υλοποίησης του εκπαιδευτικού προγράμματος επιχειρήθηκε ο συγκερασμός των απόψεων του Piaget (1967) και του Vygotsky (1985) σχετικά με τη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών. Συγκεκριμένα, ενδιέφερε όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Vygotsky (1985) το παιδί ως μαθητευόμενος που διδάσκεται γνωστικές ικανότητες και εκτίθεται σε πληροφορίες που του είναι αρκετά άγνωστες για να είναι ενδιαφέρουσες, αλλά όχι αρκετά δύσκολες για να τις αντιμετωπίσει. Γι' αυτό επιλέχθηκαν γνωστικές έννοιες, από τη μία πλευρά οικείες στα παιδιά (π.χ. τα γεωμετρικά σχήματα, η αρίθμηση, η εξάσκηση της παρατηρητικότητας και φαντασίας, η αφήγηση ιστοριών και μαθαίνω να γράφω το όνομά μου) με σκοπό να τις αφομοιώσουν, και από την άλλη πλευρά λιγότερο οικείες (η αξία της μεσογειακής διατροφής και της ενδυμασίας, η ιεράρχηση του τι θεωρεί το κάθε παιδί σημαντικό στη ζωή του, η λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η προστασία του περιβάλλοντος) με σκοπό να τις μάθουν. Επιπλέον, βασικό στοιχείο αποτελούσε, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Piaget (1967), η ατομική επίδοση του κάθε παιδιού και αυτό γίνεται αντιληπτό μέσα από τις απαντήσεις του στη διάρκεια της συζήτησης, όπου διακρίνεται η ωριμότητά του. Μέσα από το προσωπικό έργο του κάθε παιδιού, διαπιστώθηκε η συνεχής επανάληψη συγκεκριμένων ζωγραφικών μοτίβων, χωρίς να παρουσιάζουν το ενδιαφέρον να πειραματιστούν με νέα. Τέλος, μέσα από την παρουσίαση του κάθε έργου από τον δημιουργό του, διαφαίνεται ο προσωπικός του χαρακτήρας π.χ. ντροπαλότητα ή ευφράδεια λόγου.

Συμπερασματικά, η παρούσα μελέτη προωθεί την αντίληψη ότι η Σύγχρονη Ελληνική Τέχνη μπορεί να βοηθήσει στην πρόσληψη βασικών γνωστικών αντικειμένων από μαθητές του νηπιαγωγείου. Για το λόγο αυτό, προτείνεται η εφαρμογή αντίστοιχων ερευνητικών προγραμμάτων σε ευρύτερο δείγμα μαθητών, ώστε να διεκρινθούν τα παρόντα αποτελέσματα, οδηγώντας στην εξαγωγή ασφαλέστερων συμπερασμάτων. Παράλληλα, πιστεύεται ότι θα είχε ιδιαίτερο

ενδιαφέρον με τον ανάλογο προγραμματισμό (εξαρτάται η ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων) η εφαρμογή του σε μαθητές όλων των τάξεων του δημοτικού σχολείου, σε οργανωμένες ομάδες ενηλίκων (π.χ. Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, Επαγγελματικά Λύκεια, Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης, Διαπολιτισμικά Σχολεία), σε ομάδες Ατόμων Με Ειδικές Ανάγκες και περιθωριακές ομάδες, καθώς μέσα από την τέχνη μπορεί να διδαχθούν βασικές γνωστικές έννοιες.

Επομένως, τείνει να δηλωθεί πως *η Σύγχρονη Ελληνική Τέχνη μπορεί να αποτελέσει ένα όχημα για την πρόσληψη βασικών γνωστικών αντικειμένων, ένα ερέθισμα για δημιουργία προσωπικών έργων και ικανοποίηση από την παρουσίασή τους από μαθητές του νηπιαγωγείου.*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βάος, Α. (2000). *Εικαστική αγωγή στην ελληνική εκπαίδευση Ιστορική αναδρομή: Προσεγγίσεις στη διδασκαλία της τέχνης*, Ελληνικά Γράμματα.
- Βάος, Α. (2008). *Ζητήματα διδακτικής των εικαστικών τεχνών. Το καλλιτεχνικό εγχείρημα ως παιδαγωγική πράξη*, Τόπος.
- Δανάσσης- Αφεντάκης, Α. (1991). *Μάθηση και Ανάπτυξη Παιδαγωγική Ψυχολογία*, Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Δανάσσης- Αφεντάκης, Α. (1997). *Σύγχρονες τάσεις της αγωγής*, Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Κάνιστρα, Μ. (1987). *Η σύγχρονη εικαστική αγωγή στο σχολείο*, Σμίλη.
- Κασσωτάκης, Μ., & Φλουρής, Γ. (2006). *Μάθηση & Διδασκαλία*, Τόμος 1, Αθήνα.
- Κολοκοτρώνης, Γ. (2000). *Η Τέχνη σε μετάβαση*, Αθήνα: Νηρέας.
- Κολοκοτρώνης, Γ. (2007). *Νέα ελληνική τέχνη: 1974-2004*, Ξάνθη: Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης.
- Κοσκινά, Κ. & Ζαχαρόπουλος, Ντ. (2008). *Όλοι και μόνοι: Γιάννης Γαϊτης 1923-1984*, Θεσσαλονίκη: Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης.
- Λοϊζίδη, Ν. (1983). *Έλληνες καλλιτέχνες του εξωτερικού*, Αθήνα: Εκδοτική Ελλάδος.
- Μαγουλιώτης, Ν. Α. (2002). *Εικαστικές δημιουργίες Ι Μέσα από την παρατήρηση: Ιδέες, σκέψεις, προτάσεις δραστηριοτήτων*, Αθήνα: Καστανιώτης.
- Μαγουλιώτης, Ν. Α. (2003). *Εικαστικές δημιουργίες ΙΙ Μέσα από την παρατήρηση: Ιδέες, σκέψεις, προτάσεις δραστηριοτήτων*, Αθήνα: Καστανιώτης.
- Μαριδάκη-Κασσωτάκη, Α. (2009). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Ψυχολογία*, Ατραπός.
- Μαριδάκη-Κασσωτάκη, Α. (2004). *Σύγχρονες απόψεις για τη σκέψη του παιδιού*, Αθήνα: Γρηγόρη.

Μελανίτης, Ν. (1973). *Η Μάθησις κατά τας αρχαίας ελληνικάς και μεταγενεστέρας και τας συγχρόνους αντιλήψεις*, Αθήνα.

Ξύδης, Α. (1976). *Προτάσεις για την Ιστορία της Νεοελληνικής Τέχνης*, Τόμοι 2, Αθήνα.

Παπαδόπουλος, Σ. Π. (2011). *Ο Αλέξης Ακριθάκης και ο γραφισμός*, Πινακοθήκη Γρηγοριάδη.

Παπανικολάου, Μ. (1999). *Ιστορία της τέχνης στην Ελλάδα Ζωγραφική και Γλυπτική στην Ελλάδα του 20^{ου} αιώνα*, Αδάμ-Πέργαμος.

Παρασκευοπούλος, Ι. (1985). *Εξελικτική ψυχολογία. Η ψυχική ζωή από τη σύλληψη ως την ενηλικίωση*, Τόμοι 1-4, Αθήνα.

Σάλλα-Δοκουμετζίδη, Τ. (1994). *Φαντασία και Δημιουργικότητα στην παιδική τέχνη*, Αθήνα: Διδακτορική Διατριβή Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών.

Στεφανίδης, Μ. (2008). *Βλάσης Κανιάρης: Γενέθλιον*, Αθήνα: Μουσείο Μπενάκη.

Συλλογικό έργο, (1997). *Όπου Ζούνη*, Αδάμ.

Συλλογικό έργο, (1997). *Οι Έλληνες του κόσμου, Το Νέο Ελληνικό Θαύμα*, Τόμος 1, Θεσσαλονίκη: Κέντρο Γραμμάτων και Τεχνών Θεσσαλονίκη Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης.

Συλλογικό έργο, (2007). *Stephen Antonakos: Αναδρομική*, Ίδρυμα Ιωάννου Φ. Κωστοπούλου και Μουσείο Μπενάκη.

Συλλογικό έργο, (2004). *Γιάννης Κουνέλλης*, Θεσσαλονίκη: Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης.

Συλλογικό έργο, (2005). *Lucas Samaras: Αναδρομική*, Ίδρυμα Ιωάννου Φ. Κωστοπούλου & Κατερίνα Κοσκινά.

Συλλογικό έργο, (1970). *Σύγχρονη Ελληνική Τέχνη Ζωγράφοι – Γλύπτες – Χαρακτές*, Αθήνα: Καλλιτεχνικό Πνευματικό Κέντρο Ωρα.

Συλλογικό έργο, (2003). *Η Ιστορία της τέχνης στην Ελλάδα/ επιμέλεια Ευγένιος Δ. Ματθιόπουλος, Νίκος Χατζηνικολάου*, Συνέδριο Ιστορίας της Τέχνης (1^ο, Ρέθυμνο, 2000), Κρήτη: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Στεφάνου, Τ. (2008). *Αναδρομική έκθεση ζωγραφικής*, Ιωάννινα.

Στεφάνου, Τ. (2005). *Είκοσι και ένα έργα, πορεία προς την εικόνα*, Ιωάννινα.

Τόμας, Γ. & Σίλκ, Α. (1997). *Η ψυχολογία του παιδικού σχεδίου*, Αθήνα: Καστανιώτης.

Φλουρής, Γ. (1984). *Η αρχιτεκτονική της διδασκαλίας και η διαδικασία της μάθησης*, Αθήνα: Γρηγόρη.

Φράγκος, Χ.Π. (1984). *Βασικές παιδαγωγικές θέσεις*, Αθήνα: Gutenberg.

Φράγκος, Χ.Π. (1984). *Ψυχοπαιδαγωγική*, Αθήνα: Gutenberg.

Χρήστου, Χρ. (2007). *Η ελληνική ζωγραφική στον εικοστό αιώνα 1940-1967*, Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Alexander, C. (1962). The Origin of Creative Power in Children, *British Journal of Aesthetics*, 2 (3).

Arnheim, R. (1992). *Art and Visual Perception*, University of California Press.

Bruner, J., Jolly, A. & Sylva, K. (1976). *Play: Its Role in Development and Evolution*, Basic Books.

Chateau, J. (1973). «Το παιχνίδι του παιδιού» στο *Ψυχολογία του παιδιού από τη γέννηση ως την εφηβική ηλικία*, Μ. Debesse, (μτφρ. Η. Ξηροτύρη), Αθήνα: Κένταυρος.

Chapman, H. L. (1978). *Approaches to Art in Education*, Harcourt College.

- Duchworth, E. (1964). *Piaget Rediscovered*. In R. Ripple & V.N. Rockcastle, *Piaget Rediscovered: A Report of the Conference on Cognitive Skills and Conservation*, New York: Ithaka, Cornell University.
- Eisner, W. E. (2004). *The arts and the creation of mind*, Yale University Press.
- Eisner, W. E. (1985). *The Educational Imagination*, New York: Mac Millan.
- Efland, A. (2002). *Art and Cognition*, Teachers College Press.
- Elkin, D. (1974). *Children and Adolescents. Interpretive Essays on Jean Piaget*, Oxford.
- Eng, H. (1931). *The Psychology of Children's Drawing*, New York: Routledge & Kegan Paul.
- Feldman, R. S. (2009). *Εξελικτική Ψυχολογία δια βίου ανάπτυξη*, Τόμος 1, Αθήνα: Gutenberg.
- Gagne, R. M. (1975). *Essentials of Learning for Instruction*, Hinsdale: Dryden Press.
- Gardner, H. (1991). *Art education and human development*, J. Paul Getty Museum.
- Gardner, H. (1982). *Art, Mind and Brain: A Cognitive Approach to Creativity*, New York: Basic Books.
- Gardner, H. & Wolf, D. (1979). *First Drawings: Notes on the Relationships between Perception and Production in the Visual Arts* από το άρθρο του Fisher, D.F., *Perception and Pictorial Representation*.
- Garvey, C. (1978). *Play, (The Developing Child)*, Harvard University Press.
- Hurwitz, Al & Day M. (2000). *Children and Their Art: Methods for the Elementary School*, Wadsworth Publishing.
- Kellogg, Rh. (1970). *Analyzing Children's Art*, Mayfield.
- Lindstrom, M. C. (1959). *Children's Art: A Study of Normal Development in Children's Modes of Visualization*, University of California Press.

Meterson, E. M. (1976). *Play with a purpose for under sevens*, England: Penguin Books.

Mialaret, G. (2008). *Επιστήμες της Εκπαίδευσης. Η διαμόρφωση και η εξέλιξη ενός επιστημονικού πεδίου*, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Muellet, R. (1974) *Principles of Classroom Learning and Perception*, Praeger.

Nodine, C. F & Fisher, D. F. (1979). *Perception and pictorial representation*, Praeger.

Pelegriini, A. (1987). *Applied Child Study: Development Approach*, New Jersey: Lowrence Erlbaun.

Piaget, J. (1967). *Plays, Dreams and Imitation in Childhood*, London: Routledge & Kegan Paul.

Piaget, J. (1958). *The growth of logical thinking from childhood to adolescence*, Basic Books.

Perkins, D. (1994). *The Intelligent Eye, Learning to Think by Looking at Art*, Los Angeles: The J. Paul Getty Trust.

Read, H. (1958). *Education Through Art*, New York: Pantheon Books.

Vygotsky, L. S. (1988). *Σκέψη και Γλώσσα*, μτφρ. Α. Ρόδη, Γνώση.

Vygotsky, L. S. (1985). *Play and its Role in the Mental Development of the Child in Bruner J.B. – Jolly A. – Sylva K., editors: Play: its Role in the Development and Evolution*, Pelican Books.

Vygotsky, L. S. (1995). *The Collected Works of L.S. Vygotsky* (transl. J. Knox & C. Steven), Vol. II, New York: Plenum.

Winnicott, D. (1980). *Το παιδί, το παιχνίδι και η πραγματικότητα*, μτφρ. Κωστόπουλος, Γ., Αθήνα: Καστανιώτης.

Wrightstone, J. W. (1965). *Class organization for instruction In What research says to the teacher*, American Educational Research Association of the National Education Association.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

Οδηγός Νηπιαγωγού Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης: www.pi-schools.gr/books/dimotiko/nipi/nipi_1_140.pdf (τελευταία επίσκεψη 20/4/2012)

Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου, 2011: primarymusic.primarymusic.gr/...09.../odigos_gia_nipiagvgeia.pdf (τελευταία επίσκεψη 20/4/2012)

Πρόγραμμα Σπουδών Προσχολικής Εκπαίδευσης, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2010: www.moec.gov.cy/analytica.../nea.../proscholiki_ekpaidefsi.pdf (τελευταία επίσκεψη 20/4/2012)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Το κείμενο που έστειλα στους γονείς των μαθητών για να τους ενημερώσω σχετικά με την υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος

19/1/2012

Προς τους γονείς σχετικά

με την υλοποίηση ενός

εκπαιδευτικού προγράμματος:

Ονομάζομαι Μποκογιάννη Αλεξάνδρα και είμαι φοιτήτρια στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα Εκπαίδευση και Πολιτισμός, με κατεύθυνση Αγωγή και Πολιτισμός.

Η μεταπτυχιακή μου εργασία έχει θέμα «Η πρόσληψη της Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης από μαθητές του νηπιαγωγείου. Πρόταση, εφαρμογή και αξιολόγηση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος». Στα πλαίσια του ερευνητικού πλαισίου θα πραγματοποιήσω στο νηπιαγωγείο Dandolina δέκα συναντήσεις, όπου θα παρουσιάσω δέκα έργα Ελλήνων Καλλιτεχνών πάνω στα οποία τα παιδιά θα δημιουργήσουν τα δικά τους έργα.

Στόχος της εργασίας μου είναι πώς αξιολογούν οι μαθητές και η νηπιαγωγός ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα με έργα Σύγχρονων Ελλήνων Καλλιτεχνών που εμπεριέχουν γνωστικές έννοιες, γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες, που συνδέονται με όλες τις μαθησιακές περιοχές, καθώς και την αισθητική τους καλλιέργεια.

Μποκογιάννη Αλεξάνδρα